

TIDSFASSETTER

I.

1961 - 1969

COPYRIGHT © 2000 BY BENGT ROOKE. ALL RIGHTS RESERVED.
THIS TEXT MAY BE QUOTED AND PRINTED FREELY
WITH PROPER ACKNOWLEDGEMENT.

Texter om konst: ur mitt konstnärliga curriculum vitae med resonerande kommentarer - och ur en del av det kulturhistoriska sammanhang som under många år varit mitt - med sin ström av personer, bilder, artiklar och händelser som formulerade detta.

Till
Britt-Marie, naturligtvis,
som gjort det möjligt.

Till mina barn för förståelse,
till ovetande i allmänhet,
till vetgiriga i synnerhet;
på det att man förhoppningsvis
måtte fatta något av mitt valspråk:
"Tertium non datur"

INNEHÅLL

PERSONALIA I KORTHET.....	I.
1961.....	6.
INTRODUKTIONENS ÅR	7.
SEPARATAUTSTÄLLNING SDS-HALLEN, MALMÖ.....	7.
MIN SYN PÅ KONST INFÖR UTSTÄLLNINGEN.....	7.
FRIDHEMS FOLKHÖGSKOLA.....	14.
1962	15.
SOM ARRANGÖR	16.
UTSTÄLLNING I SKYLTFÖNSTER	16.
”MODERN KONST I VARUHUS”.....	16.
”STRYKA ÖVER ELLER UNDER DAGENS KONST”.....	16.
1963	17.
KRW OCH DE FÖRSTA ”HÄNDELSERNA” I VERKLIGHETEN	18.

II.

KRW.....	18.
HAPPENINGSKULPTUR, STORTORGET, MALMÖ	18.
BENGT ROOKE UTSTÄLLER I MALMÖ, DEN FÖRSTA 27-OKTOBERAKTIONEN.....	18.
KOPPARHUSET.....	19.
1964	20.
KÖPENHAMN,BÅL, OCH NYA "HÄNDELSER"	21.
KULTURELLA GYMNASISTKLUBBEN.....	21.
ÖRESTADKONFERENSEN, VEN.....	21.
DEBATT MALMÖ NATION.....	21.
"KONSTPERSPEKTIV OCH PERIPEO"	22.
KÖPENHAMNSUTSTÄLLNING OCH KONSTAUTODAFÉ: UTSTÄLLNING, AMDALS, KÖPENHAMN.....	22.
POLITIKEN, KÖPENHAMN.....	23.
"ARTDIRECTOR-LUNDATORG".....	24.
"FESTIVAL DRAKA".....	24.
MED KEN DEWEY: MIDNATTSHAPPENING I LUNDAGÅRD.....	24.
KRW-DRIVE-IN.....	26.

III.

FILM: "PLACE IN TIME"	26.
ROOKE, WAHLÖÖ, SJÖWALL = ROOKE & CO. KRW-PRODUKTION ROOKE & CO.....	26.
UTGIVNINGSBEVIS "PERIPEO"	26.
POLISEN IGEN POLISBESÖK I SKOLAN.....	27.
ANDRA 27-OKTOBERAKTIONEN.....	27.
NYKØBING-FALSTER, DANMARK SOARÉ MED UTSTÄLLNING.....	29.
HELSINGBORG KÖRHAPPENING, TRIANA.....	30.
INBJUDAN "KONST I OFFENTLIG MILJÖ", MALMÖ	30.
1965	31.
VROOM, FLAGGOR OCH SKYNKEN	32.
BOKRECENTION.....	32.
VROOM, LUNDS KONSTHALL.....	32.
VROOM, SYNOPSIS.....	33.
VROOM, FOTOGRAFER	34.
VROOM, PRESS.....	35.

IV.

VROOM, ERFARENHET.....	39.
“POESI I AKTION”, JEAN-LOUP PHILIPPE.....	40.
“MINA ELLER DINA FEM RUM”.....	40.
“HAPPENING IN TWO PARTS END METRES”, VERSION I, TILL “SKÅNE(JAZZ)FESTIVALEN-65” I MALMÖ	41.
“HAPPENINGS IN TWO PARTS END METRES”, VERSION II, TILL STUDENTKÅREN I GÖTEBORG.....	43.
JOURNALISTBREV.....	44.
MANUSKRIPT TILL TWO PARTS AND METRES.....	45.
PLÅT-SKULPTUR-SCENEN “FÄRGSPEL”.....	45.
“HAPPENING IN TWO PARTS AND METRES, VERSION III, DEN FÖRKORTADE” TILL LIBERALA STUDENTKLUBBEN I LUND.....	46.
VAD SOM VERKLIGEN HÄNDE: HANDLINGEN FÖR LUNDAVERSIONEN.....	46.
PRESSEN EFTER LUNDAVERSIONEN.....	49.
PRESSEN SOM SKANDALSKAPARE.....	50.
KÖPENHAMN OCH LUNDAVERSIONEN.....	53.

V.

DIV. PRESS, LÖPSEDLAR, KOMMENTARER M.M. I LUNDAVERSIONENS FÖRLÄNGNING.....	56.
PRESSEN, LUNDAVERSIONEN OCH SKOLAN.....	59.
PRESS-ETIK OCH POLITIK.....	60.
DEN KONSTNÄRLIGA VINSTEN I	63.
DEN KONSTNÄRLIGA VINSTEN II	63.
DEN KONSTNÄRLIGA VINSTEN III	63.
VROOM ROOM FOR POEX I KÖPENHAMN	66.
BOKEN "SEX COLLAGE".....	68.
1966	71.
BERLIN-WARSZAWA-KÖPENHAMN	72.
SKOLSLUT.....	72.
SKOLORNAS FRITIDSVERKSAMHET.....	73.
MÅLARSKOLAN FORUM.....	74.
KVINDEN I KUNSTEN, EKSTRA BLADET.....	76.
WARSZAWA - INTERVJU.....	76.
BOK-MAPPEN "MARU".....	77.
ARS NOVA.....	78.

VI.

CHARLOTTE MOORMAN - NAM JUNE PAIK.....	79.
STEN BROMAN - ARS NOVA-KONSERTEN.....	80.
STEN BROMAN-SPEX-HAPPENING.....	80.
STEN BROMAN-LUKASGILLET OCH JAG.....	82.
DEN VERKLIGA ARS NOVA- SKANDALEN.....	83.
EN "SERIÖS" TONSÄTTARES KLAGAN.....	85.
1. NORDISKA UNDOMSBIENALEN, KÖPENHAMN.....	85.
UPPROP OCH BETINGELSER.....	86.
EKSTRA BLADET.....	87.
NYTT "JUST-NU" MEDIUM.....	88.
BILDSIDOR I DAGSPRESSEN.....	90.
1967	92.
PRESSFÖNSTER, MODE SOM KONST, NY MAN PÅ VÄG.....	93.
DANSK INTERVJU MED ANL.AV "EN ARTIKEL I DET SVENSKA JOURNALISTBLAD" OCH "PRESSFÖNSTRET" I SVENSK TV.....	93.
"KLÄDER SOM KONST OCH NY MAN PÅ VÄG".....	95.
MODE SOM KONST, MALMÖ MUSEUM.....	96.

VII.

MIXED-MEDIA-MODE, KRONPRINSHALLARNA I MALMÖ	97.
“STADSBILDER”, STOCKHOLM.....	98.
HUVEDBANEGÅRDEN OCH SKULPTUR MED LIV.....	99.
PALETTEN: “MARKNADSFÖRA?”.....	100.
“JUGEND ELLER PSYCHEDELISK SLINGER” MED ANL. AV UTST. “EUROPA 1900” I OOSTENDE	103.
SOM JOURNALIST I KØBENHAVN.....	103.
RUBELLO-SAKEN.....	104.
BUTIKSFASADER OCH BIL.....	105.
KONST OCH VERNISSAGE.....	107.
“BORGMESTER LÆR AF STOCKHOLM”.....	108.
1968	112.
TURBULENS-PARIS-JYLLAND-LUND.....	113.
MODE SOM KONST, MALMÖ MUSEUM.....	113.
MIXED-MEDIA-MODE, MALMÖ.....	113.

VIII.

MODE PÅ KULTUREN, LUND.....	113.
IRIS CLERT I PARIS.....	115.
IRIS CLERT, MANIFEST.....	118.
12 METER DAME, LUND.....	118.
FOLKE EDWARDS, LUND.....	119.
BRAND I BRANDE	119.
BRANDE-DAG.....	122.
TWIGGY & JUSTIN.....	123.
UPPROP FÖR FOLKE EDWARDS.....	123.
1969	125.
DET VIKTIGA ÅRET	126.
UNDERGROUND, LUND	126.
STEVE DAVIDSON, VINDUET.....	128.
DAVID MAIROWITZ, VINDUET	128.
ETERNICA, MÖBLER.....	128.
GÖTA TRÄGÅRDH.....	130.
MER ETERNICA, ...	131.

IX.

ETERNICA, PRESS.....	131.
ETERNICA, EVA.....	132.
ETERNICA, MOBILIA.....	133.
ETERNICA, SCANDINAVIAN TIMES.....	133.
ETERNICA, SCHÖNER WOHNEN.....	133.
POLANSKI.....	134.
PERMILD-STURE JOHANNESSON.....	134.
ACTON BJØRN.....	135.
NICOLAS SCHÖFFER, KÖPENHAMN.....	135.
APOLLO 11.	137.
APOLLO 11, HORNBAÆK - PARIS	139.
ANALYS I. AV ÅRET 1969.....	140.
RYMDDRÄKTEN, PARIS.....	141.
NYT NETOP NU.....	143.
HIPPIE-BIRGITTA.....	143.
NICOLAS SCHÖFFER, PARIS.....	143.
NEKROLOG OVER UNDERGRUNDEN.....	144.
MIDDAG FÖR EN STOL, MILANO.....	144.

MILANO.....	145.
FOTOGRAFEN.....	146.
MODELLEN.....	147.
PIET HEIN	149.
DET ÖVERRASKANDE MÖTET MELLAN EN BIL OCH EN STOL	152.
UNDERGRUNDENS SAMMENBRUD.....	153.
TIDEN SÅDAN DEN VAR I MALMÖ.....	156.
ANALYS II. AV ÅRET 1969	157.
ANDRA VÄRLDSKRIGET.....	158.
BAKGRUND.....	158.
FÖRSTA VÄRLDSKRIGET OCH NF.....	159.
TYSKLAND.....	160.
RYSSLAND/SOVJETUNIONEN.....	161.
ENGLAND, FRANKRIKE, USA	162.
1925-1929	163.
HITLER OCH MUSSOLINI.....	163.
"PEACE IN OUR TIME"	165.
FRÅN MIN SYN SOM 10-ÅRING TILL 1969.....	165.
ANDRA VÄRLDSKRIGET.....	166.
KRIGET VÄNDER.....	167.
KRIGETS SLUTSKEDE.....	169.
STILLHAVSOMRÅDET.....	170.
ATOMBOMBERNA	171.
SVERIGE UNDER KRIGET.....	172.

XI.

KRIGETS FACIT.....	173.
MAKTFÖRHÅLLANDEN OCH KONFERENSER.....	174.
NY TEKNOLOGI	175.
TANKAR UNDER OCH EFTER KRIGSTIDEN.....	175.
STRATEGIER, KONFERENSER, TAL	
ATLANTPAKTEN OCH NATO	177.
JÄRNRIDÅN.....	183.
ATLANTPAKTEN	184.
KOREAKRIGET.....	185.
KRIGSFÖRLUSTER OCH KRIGSTRAUMAN.....	187.
INFÖR 1960- OCH 70-TALET.....	188.
FRAGMENT AV RÖRELSER 1969	189.
FRÅN DÅ TILL NU	189.
VIETNAMKRIGET	189.
FNL-RÖRELSEN.....	190.
STUDENTREVOLTEN OCH VÄNSTERVÅGEN.....	191.
UNDERGROUND RÖRELSEN.....	194.
ALTERNATIVRÖRELSER:	
FRÅN HIPPIERÖRELSEN TILL ALTERNATIV TEKNIK.....	196.
ALTERNATIVRÖRELSER.....	197.
MILJÖRÖRELSEN.....	198.
MILJÖPARTIET.....	198.
MILJÖHISTORISKT PERSPEKTIV.....	199.
EKOLOGISK EKONOMI.....	199.
MILJÖETIK.....	200.
ALTERNATIV TEKNIK.....	200.
ETT ANNAT ALTERNATIV, EN ANNAN RÖRELSE:	
HACKERKULTUREN.....	202.

XII.

MAJ 1997.....203.

OM MIN ANALYS AV ÅRET 1969.....204.

PERSONREGISTER.....206.

EN SAMLAD FÖRTECKNING ÖVER ÅRTAL OCH RUBRIKER
FÖR TIDSFASSETTER I-IV FINNS I TIDSFASSETTER V. APPENDIX.

I.

PERSONALIA I KORTHET

Enligt utsagor föddes jag i Landskrona den 1 september 1932. Jag har farit jorden runt (även som världsomsegling), rest och arbetat i ett stort antal länder på samtliga kontinenter (utom Arktis och Antarktis).

Studerat måleri, grafik och konsthantverk förutom i Sverige, i Danmark, Frankrike, Nederländerna och Japan; konst i Paris från femtiotalet, bl.a. i kretsarna kring Iris Clert; i Berlin och Basel; m.fl. platser, länder och institutioner, och under den följande tiden i kretsar kring internationella personligheter.

Mitt universitas: åren fram till möbel- och inredningssnickare; åren till sjöss fram till mitt AB: able seaman som lexikalt ju också är förkortningen för Artium Baccalaureus: Bachelor of Arts; åren jag drev runt i Europa; åren som pedagog; åren med måleri och utställningar; åren med musiker; åren med KRW; åren med situationister och Fluxus-människor; åren med environments, happenings och performances; året som författare med The Living Theatre i Berlin; åren i Danmark som bildjournalist för Ekstra Bladet i Köpenhamn och för det fyrspråkiga Mobilia, som redaktör och skriftställare, rapporterade från såväl hemlandet Danmark som från Europa i övrigt; åren som möbeldesigner och med arkitektprojekt; åren med Viking Eggeling-sällskapet; alla år med mer eller mindre begåvade och/eller smalkunniga politiker, tjänstemän och akademiker som alla (jag medger dock, Gud ske lov, att det förekommit lysande undantag som personer - men -), som kategori var och en för sig, har framstått som mer eller mindre handlingsförlamade och (understundom, måste jag tillstå, till min irritation) -förlamande, förståelsetröga och definitivt beslutovilliga; alla år av tröstlöst diskuterande med fåkunniga tavelmålare; -
Sat sapienti.

Jag har undervisat som lärare; undervisat i måleri, grafik och konsthantverk; undervisat om och kring konst. Skapade, namngav och organiserade starten av målarskolan Forum i Malmö. Forum växte,

II.

II.

utvidgades och utvecklades till nuvarande (1997) Konsthögskolan i Malmö med anknytning till Lunds universitet. Skapade Neotropiska Institutionen och Viking Eggeling-sällskapet i Lund.

Numera är jag väsentligen verksam på Internet där jag 1997 bl. a. placerade essän "The Mycroft Conclusion: Det neotropiska företaget" under min dåvarande adress: www.rooke-mycroft.pp.se (som ändrades till den nuvarande 1998).

Innehållet i essän är min konstnärliga essens och avhandlar konstnärens och konstens förutsättningar: dess tid, villkor och framförallt dess funktion.

Av kontinuerlig vikt på webbsidan, där det som synes finns mycket att hämta: t. ex. Tidsfasetter I-V, är den sedan 1997 periodiskt utkommande tidskriften ROOKE TIME.

Där publiceras under mitt utgivarskap såväl mitt som andras material, kommenterande/aktualiserande såväl teoretiska idéer, som handfasta företeelser inom sektorn konst-kultur-verklighet - dess handhavande i allmänhet, det kulturpolitiska i synnerhet.

1961

INTRODUKTIONENS ÅR

Efter långt övervägande började jag mitt offentliga liv inom konstvärlden 1961 genom att separat(debut)utställa på SDS-hallen i Malmö. Jag hade då sysslats med konst i 10 år och målat i olja sedan jag var 12.

“Ung funderande man som angriper måleriet ur intellektuell och spekulerande synvinkel” (Kristian Romare, SDS 6/9).

“Att måla är att uppleva i handling. När handlingen är utförd faller målarens intresse bort.”

Det är en farlig sentens Bengt Rooke har satt i sin katalog..” (Marianne Nanne-Bråhammar Arbetet 6/9).

“Collage-förfarandet har fått en oroväckande användning.....Man har ibland svårt att förstå vad den har med konst att göra” (Adolf Anderberg, Sk. Dbl. 7/9).

Grunden för min verksamhet och min bildproduktion under åren före denna utställning var att på olika sätt granska helheten genom studiet av det enskilda.

Jag tänkte mig att genom mina delrapporter (verk) från detta studium av det enskilda kunna förklara helheten dvs. det som omger verken (historien-idén-”tiden”).

Jag hade också allt mer sökt någon sorts förklaring på *varför* det skapades, *varför det som skapades kom att se ut som det gjorde* och *när detta kunde komma att kallas konst*. Därtill ville jag undersöka vad *konstens avsiktliga funktion var för skaparen, för åskådaren och vad dess samhällseliga funktion egentligen var för något*.

Jag ville alltså gå längre än till att bara tillverka ting som kallades konst. Jag ville förklara *konstens funktion* i sig, och fenomenet “det som kallas konst”. *Skapades det av omgivningen, eller skapade verket omgivningen?* Och hur skulle i så fall det idéala verket se ut? - och hur såg i samma fall den idéala omgivningen ut - som fenomen?

8.

Om man utgår från de konstverk (ting) som är en del av vår kulturhistoria, och som sådana är inplacerade i sin historiska tid *som konstverk* - så var de det: *där-och-då* (troligen); för oss *här-och-nu* är de (oavsett vad de i övrigt är), primärt kulturhistoria (konsthistoria).

All upplevelse är tidsrelaterad, liksom föremål och ting är det. Det som är funktionellt -som konst- i en viss tidspassus är inte med någon sorts nödvändighet funktionellt -som konst- (upplevelse) i en annan. Jag fann alltså ganska snart att tiden, nu-tiden, spelade den avgörande rollen för det nutida skapandet:

Då kan "i morgon" (troligtvis) inte ha samma kriterier som "i dag", eller för den delen hade "i går". Det enda som fanns att tillgå var alltså "nu-et" - just nu. Och i det tidsavståndsgnetande oljemåleriet t.ex. var det för långt emellan början-då, till slutet-nu, som i sin tur blev till ett helt annat nu, då verket ställdes ut och kunde få en allmän-social funktion.

Inför utställningen var jag genom min konstnärliga verksamhet på väg - tydligen långt bort - och som det verkade, i en helt annan riktning än vad man för tiden ansåg vara "konst". Den "konst" som med någon sorts "tradition" legitimerade den, och ger dess tillverkare/utövare en borgerlig och social legitimation/titulatur: "konst" och "konstnär".

Jag betraktade utställningen helt enkelt som en backspegel: ett arriärgarde som av sociala skäl utförde en manöver för att skydda det framtida huvudsyftet. Jag gjorde denna enda gång en konventionell galleri-konst-utställning med verk som egentligen inte längre var av allmän betydelse eller av betydelse för min personliga framtida verksamhet som konstnär - mer än för den sociala benämningens skull. Det var med andra ord egentligen inte särskilt meningsfullt att visa verken överhuvud taget - annat än av just de socialrenommerande etikettsskäl.

En helt annan trupp än arriärgardet som jag kände mig mer avdelad till var avantgardet. Det fanns uppenbarligen en kontinent av okunskap om konsten som uttryck för idéer - en okunskap som var på konstnärens arbetsfält att komma tillrätta med.

Om jag nu med konstens hjälp skulle föra fälttåg mot den engagemangslösa konsten själv och mot den av den större allmänheten

totalt ignorerande isoleringen av konsten i dess egen värld, vilket konsten, genom konstnärerna, delvis själv var orsak till genom sin brist på intellektualism och därför rädd för utåtriktning, men delvis också huvudsakligast, genom omgivningens bristande kunskaper om konsten som uttryck, - då var *min* värld inom avantgardet.

Men det skulle då också för min del innebära ett framtida opererande på två fronter:

Dels en front mot den rådande okunnigheten utanför konstens värld - hos åskådarna (som ironiskt nog *både* är konstens förutsättning *och* dess humanistiska mål)

Dels en front mot motviljan till större kunskap om konstens potentiella *funktion* och det antiintellektuella förhållningssättet och bristen på medkänsla inför åskådarens handfallna okunnighet bland konstnärer och folket inom konstens egen mer eller mindre slutna värld.

Något egentligt val fanns det inte för mig personligen inför denna den funktionella konstens nödvändighet: min egen och konstens existentiella natur, den sociala konstpolitiska (och) samhällskonstruktionen och konstens egna villkor med dess potentiella funktion avgjorde frågan.

Problemet för avantgardet att identifiera sina motståndare är inte stort: det är konventionernas luddiga demarkationslinjer.

Problemet med avantgardet (inom vilket område det vara må) är att det inte sällan ganska lätt låter sig desarmeras genom att det kläds av genom sina ofta bristfälliga kunskaper och sitt tankelösa och dåliga camouflage.

Det finns också ett samhälleligt handlande som går ut på att så fort avantgardetankar ger sig tillkänna genom att farligt nära bereda väg för en ny och okänd tankebyggnad riktad mot den gällande huvuduppfattningen, så uppsugs och uppslukas avantgardet helt enkelt, och inlämmas och förgörs genom att det "socialiseras" bort.

Sedan finns det "ett så kallat avantgarde" som från början spelar med i

"konstspelet" som i en maskerad, men som tämligen snabbt låter sig demaskeras och uppslukas av "den enkla vägen", "så har det alltid varit", etc. kort sagt: genom att i stället för att företräda vad de utgett sig för - avantgardet, företrädde de i verkligheten istället en av de borgerliga konventionernas sämsta sidor - substitutets.

Detta "avantgarde" (för vilket dess sak inte är existentiell utan existensjell) önskar sig med andra ord redan från början det borgerliga anseendet genom att spela *dess* tilldelade oförarglighetsroll - härigenom får det helt enkelt den legitimation det så hett eftertraktar. Detta ständigt återkommande (unga) gamla hederliga "avantgarde" rättar in sig i ledet och blir "förstått" - genom backspegeln! Det släpper lätt sin kontakt med nutiden som *styrande* den, och blir istället *styrt* - man blir som sådan "avantgarde-konstnär" kort och gott produkttillverkare och reproduktör.

Inför tiden för en eventuell utställning - den som blev till i SDS-hallen - menade mina dåvarande konstnärsvänner (och för den delen också jag själv), att nu kunde jag inte hålla på mycket längre utan "att ha ställt ut", för att få mina (då)-bilder visade (och bedömda) av experter, till vilka de tydligen inte räknade sig själva(!), och förmodligen till dessa vänners hjälp att förstå vad jag talade om!

Men de bedömande experterna var ju experter på det legitimerande i backspeglarna!

Så de kunde ju knappast ge *mig* något nytt, dvs. från det tidigare nuet - till nuet - och härifrån visande framåt -.

Det var därför jag gav en hänvisning i min utställningskatalog, samtidigt som jag något lite klargjorde min syn på konsten (då) som forskningsinstrument och experimentnotat (vilket jag fortfarande anser att den är), genom att ge utställningen devisen:

"Att måla är att uppleva i handling. När handlingen är utförd faller målarens intresse bort". - från verkets verkliga värde, skulle jag kanske för tydlighetens skull tillägga i dag.

I övrigt menar jag fortfarande att det förhåller sig så med det konstnärliga värdet: Idén är kvaliteten.

Alla andra värden är av helt annan karaktär och fullständigt fiktiva.

Allmänt beträffande den sociala konstnärslegitimeringen som det här var fråga om:

Konstnär är man egentligen den förutan, dock då med vissa besvärliga (och i princip onödiga) sociala implikationer att handskas med som följd.

De facto är man konstnär, och kan man kalla sig från det ögonblick - men först då - man vet vad konst är och söker dess funktion, och vad det forskande som kallas konst innebär, och man vet konsekvenserna och vad det i övrigt kommer att innebära för levandet att bedriva denna verksamhet: det ständiga hanterandet av konsten som det kraftfulla uttryck som är dess potential och som på olika sätt ger den dess funktion.

Konstnärskap handlar inte primärt, eller ens om, tavelmåleri eller objektskapande.

Givetvis visste jag redan allt detta då jag, delvis som seendet i en backspegel, ställde ut "gallerimässigt" första (och enda) gången - då jag "sökte" den borgerliga legitimationen genom en traditionell utställning - och genom medlemskap i något - som om möjligt är ett ännu galnare påfund för denna - nämligen KRO, Konstnärernas riksorganisation, vilken huvudsakligast är en fackförening som är till för just en sådan legitimation.

Denna fackförening av "kollegor" tillhandahåller: de av alla de borgerliga s.k. "vanliga människornas" eftersökta garantierna på "kvalitetsmässigheten" av konsten: en trygghet och ett igenkännande och/med också ett garanterat "backspegelseende"!

Utställningen i SDS-hallen och allt detta var framför allt till för den sakens skull, och för vilsna och okunniga byråkrater och lika vilsna och okunniga socialadministrerande tjänstemäns skull: - Och för det revolutionära axiom som säger att en revolutionär under förberedelserna till revolutionen inte får ertappas och i förtid och/eller därigenom hindras i sin verksamhet - genom att t ex gå mot röd gubbe och i onödan bli ertappad för en så enkel sak!

Min "revolutionerande" konstnärliga avsikt var att söka konstens verkliga funktion - inte den triviala "konsthantverkliga" dekorationens (som jag

givetvis skulle behärska till fullo) - utan den som var orsak till att man runt om i världen (dock inte i Sverige) fängslade och torterade och arkebuserade "konstnärer och intellektuella".

Den konstens funktion som de representerade var uppenbarligen både en funktionell och en farlig kraft, -

Men min avsikt var samtidigt att vända mig inåt snarare än mot yttre föremål.

Beträffande min undervisning var den också sådan att jag kunde ge utåtriktat och *få igen* - i nuet -.

Jag ville komma bort från objektskapandet och dess borgerliga "värdevärderande" vansinne; jag var mer intresserad av att återskapa idéerna i konsten som konstens verkliga värde.

Men jag hade brått att hinna fatt mig själv efter detta besök i "backspeglarnas värld" som utställningen utgjorde - jag saknade intresse för den - *den värld som för mig var till intet förpliktigande.*

I "andens värld", som jag uppfattade det, och i min nutid - *där* hörde jag hemma (och gör så fortfarande).

Bildmakare, målare och skulptörer med "konst" som förtecken intresserade mig (då som nu) mindre än hederliga hantverkare.

Filosofernas och idéernas levande världar var (och är) vida viktigare.

Och det är genom konsten de praktiskt prövas - det är konstnärens roll - det är genom denna roll den verkliga legitimationen utfärdas.

Citatet ovan "andens värld" är hämtat ur en intervju av James Johnson Sweeney med Marcel Duchamp, publicerad 1946 i Bulletin of Modern Art (New York), XIII no. 4-5

Jag kände då - och jag gör det fortfarande - en stor frändskap med Marcel Duchamps tankevärld och jag känner igen mig och mina tankegångar bl.a. då han i intervjun säger:

"Jag var intresserad av idéer - inte bara av visuella produkter. Jag ville än en gång ställa måleriet i andens tjänst. Och mitt måleri betraktades

naturligtvis omedelbart som "intellektuellt", "litterärt" måleri". Det är sant att jag försökte hålla mig så långt som möjligt från "behagligt" och "tilldragande" fysiskt måleri. Den ytterligheten uppfattades som litterär."

"I själva verket hade allt måleri varit religiöst eller litterärt ända fram till de sista hundra åren: det hade stått i andens tjänst. Detta drag gick långsamt förlorat under det senaste århundradet. Ju större sinnlig lockelse en målning utövade - ju mer djurisk den blev - desto högre skattades den. (Det var bra att ha Matisses produktion i ryggen med tanke på den skönhet den erbjöd. Likväl skapade den en ny våg av fysiskt måleri under det här århundradet eller befrämjade åtminstone den tradition vi ärvde från artonhundrtalsmästarna.")

Vad jag satt inom parentes är en synpunkt som jag ställer mig tveksam till, men som jag tar med för helhetens skull.

"Dadaismen var utmärkt som purgeringsmedel. Och jag tror att jag var helt medveten om detta vid den här tiden liksom om ett behov av att åstadkomma en rening inom mig själv. Jag erinrar mig en del samtal med Picabia som gick i den riktningen. Han var intelligentare än de flesta av våra samtida." (förmodligen ägde samtalen rum ca. 1910-1914, min anm.)

"De andra var antingen för eller emot Cézanne. Ingen hade någon tanke på något utöver måleriets fysiska sida. Inget frihetsbegrepp lärdes ut. Inget filosofiskt betraktelsesätt introducerades."

"Kubisterna uppfann naturligtvis en massa vid den här tiden. De hade tillräckligt mycket att göra för att inte ha tid att bekymra sig om filosofiska betraktelsesätt; och kubismen gav mig många idéer om hur man skulle upplösa formerna.

Men jag tänkte på konsten i en större skala. Det pågick dikussioner om den fjärde dimensionen och om icke-euklidisk geometri vid den tiden. Men de flesta åsikterna var amatörmässiga.--. Och trots alla våra missförstånd hjälpte oss dessa nya idéer att komma undan det konventionella sättet att tala - våra kafé-och ateljéplattityder.--"

"Det är den här riktningen konsten bör ta: mot ett intellektuellt snarare än mot ett djuriskt uttryck. Jag är utled på uttrycket "bête comme un peintre" - dum (djurisk) som en målare.""

Om min personliga synpunkter på Duchamps åsikter i intervjun har jag redogjort utförligt i det föregående - och så långt beträffande omständigheterna kring min galleriutställning i SDS-hallen 1961, med dess "farliga sentens" i katalogen för utställningen:
"Att måla är att uppleva i handling. När handlingen är utförd faller målarens intresse bort."

(Det fanns för övrigt andra intressanta texter i katalogen som något tog loven av det konsthistoriska "backspegeltolkandet" - det hade jag redan hjälpt till med! Under fyra rubriker: Lättbetonggrund, Metallmålning, Guld och Olja och Collage, gav jag en del förklaringar till mina teknikval. Under t. ex. rubriken Guld och Olja skriver jag: "Till grund för denna teknik ligger medeltidens stiliserat naturalistiska måleri, som förutom den statiska kompositionen använde guld för att klargöra att det inte var naturåtergivning utan den symboliska handlingen som var bildens huvudsyfte. ["Tecknet" som primitiv symbol hjälper ingen ur ett bildmoraliskt dilemma. Möjligen något i stil med det genom sekler odlade kinesiska skrivtecknet.]")

Senare samma år (alltså 1961) hade jag en separatutställning på Fridhems folkhögskola i Svalöv.
Där höll jag också seminarium och föreläsningar för skolans lärare och elever, dels på skolan i Svalöv, dels på Louisiana i Humlebæk, Danmark.

1962

SOM ARRANGÖR

Utställning av collagekaraktär, tillsammans med elever, bl.a. rörliga objekt i ett tjugo meter långt skyltfönster hos varuhuset Domus i Malmö.

Bl. a. rullade Klee-texten "Konst återger ej utan gör att vi ser" av och an, fragment av ett gammalt tjärpappstak som lackerats, alludationer på tyskt tjugotal, en på en vevaxel roterande ståltrådsfontän, Duchamp-citat, en relief som en "spikskog" m.m.m.m.

Arrangerade utställningen "Modern konst i varuhuset Domus".

Till mångas oförställt roade häpnad och andras ilskena förskräckelse kunde man på de minst tänkbara ställen i varuhuset möta stora och rörliga inte minst provokativa verk av Elis Eriksson och P.O.Ultvedt från Stockholm, som jag avsiktligt matchade mot statiska verk av Elvin Larson, Gösta Lindqvist och Max Valter Svanberg (med deras medgivande) från Malmö. I utsällningens program citerades John Cages berömda ord "Man håller inte på med vad som helst, utan man gör vad som måste göras.....Man gör något annat. Vad annars?". Jag skrev ett tämligen långt katalogförord som jag måste skriva under med min namnteckning vilken faksimilerades under texten! (Ingen annan ville ta ansvar för den.)

Men så skrev jag också bl.a.: "Nej - konst kan aldrig kvalitetsdeklareras som en annan folkhemsvara, hur stora ansträngningar som än göres med "kvalitetsstarka" jurybedömda massutställningar." och "Dagens konst är kritik: kritik mot konstpoliser, kritik mot okunnighet och inte minst mot de traditionella kvalitetsbegreppen." Detta i det "folkrörelse"-ägda vauhuset Domus.

Arrangerade debatten "Stryka över eller under dagens konst"

på Domus (i anslutning till avslutandet av utställningen i varuhuset), Ulf Linde, Ragnar von Holten, Stockholm. Thure Thörn, Helge Wulf, Malmö. m.fl.

Personligen deltog jag inte i debatten.

17.

1963

KRW, DE FÖRSTA "HÄNDELSERNA" OCH DEN FÖRSTA OKTOBERAKTIONEN

1963 bildades KRW (bokstavskombinationen avsåg givetvis att hänsyfta på "konstnär"- "fackföreningen" KRO) och stod för Rolf Kronkvist, musiker; Bengt Rooke, konstnär, Per Wahlöö, författare; men givetvis fanns det en hel mängd medlemmar, såsom Maj Sjöwall, Sture Johannesson, Pelle Svensson m.fl.

KRW:s stadgar § 1. lyder "KRW vars presidium har sitt säte i Malmö är en sammanslutning av kulturarbetare och har till uppgift att verka för främjande av gemensamma intressen samt att genom samverkan skapa förutsättningar för kulturlivets aktivisering."

Jag uppförde i egen regi (efter en förfrågan från Rödakorset för att samla folk kring en insamling) en två våningar hög happeningskulptur med bl.a. collage av levande människor/musiker och med KRWs nyskapade flagga i topp. Den 5 oktober 1963 vajande den "over det hele" på Stortorget i Malmö.

DEN FÖRSTA OKTOBERAKTIONEN

Utställde 13 st. fyra meter höga collageskulpturer på olika offentliga platser. Skulpturerna kritiserade den kommunala kulturpolitiken. Utställningen annonserades i pressen: "Bengt Rooke utställer i Malmö".

"KRW inledde sin verksamhet i Malmö den 27 oktober 1963. Nattetid placerade man ut ett antal träskulpturer på offentliga platser. Skulpturerna var signerade av det tre huvudmedlemmarna. Man gav samtidigt ut ett manifest som inleddes med orden: "Vi fordrar ett klart ställningstagande och att var och en visar sin vilja att satsa sin egen

person i konsten. Att konsten bedöms utifrån konstnärens intentioner och inte från de synpunkter som anläggs av någon konstpolis.”

För att sprida dessa och andra idéer i manifestet användes även dagspressen.

Den konkreta frågan som väcktes var avsaknaden av en konsthall och den rådande politiska handlingsförlamningen då det gällde att lösa den rådande kultursituationen i Malmö. En upprörd diskussion med ett stort antal artiklar och inlägg kom att föras i dagspressen där olika kulturpersonligheter uttalade sin syn på KRW och på Malmös kultursituation. KRW deltog bl.a. med artiklar i debatten. Jag bötfälldes för utställningen.

Arrangerade som KRW-medlem den censurstängda happeningsexpon "3 konstnärer" i Malmö vid årsskiftet -63-64. Byggmästare Eric Sigfrid Persson hade ställt en lokal i Kopparhuset om 600 kvm till förfogande. Utställningen var en tidig motsvarighet till den danska POEX 65 hållen på Den Frie i Köpenhamn två år senare.

Olika tavlor och objekt var exponerade i lokalen som under fjorton dagar också var avsedd som ett forum för avantgarde -litteratur, -musik, -teater, -kortfilm och händelser. Många deltagare var vidtalade och en del kontrakt var skrivna. Utställningen censurstängdes av Eric Sigfrid Persson samma dag den öppnades med en vag hänvisning till att den var pornografisk.

20.

1964

KÖPENHAMN, BÅL, OCH NYA "HÄNDELSER"

Den 7 januari höll jag *ett illustrerat föredrag med diskussion* på Kulturella gymnasistklubben i Malmö där jag visade en del av de så kallade "kontroversiella" verken från den censurstängda Kopparhusutställningen och lät föra en diskussion om utställningen som sådan och om de visade verken.

"Aftonen var en stor succé"(SDS 18/1)

Den 26 januari *deltog de tre KRW:na* samt en del andra medlemmar i "Första Örestadskonferensen" på Ven tillsammans med Situationisterna (bl.a. Jens Jørgen Thorsen och Jørgen Nash) i ett sk."situationistiskt ting". Följden av konferensen blev bl.a. ett öppet brev till Nordiska rådet i vilket ordet "peripeo" nämns för första gången i detta sammanhang.

"Vi tar ansvaret för Örestads peripeo". "Den uppgiften har de nordiska situationisterna, kulturarbetarnas avantgarde med bl.a.Per Wahlöö och Bengt Rooke tagit på sig..."(SDS 28/1).

Artiklar i samtliga Malmö-tidningar (halv löpsedel och politiserande artikel i Sk.Dbl.)

Den 29/1 hade Malmö nation anordnat en *debatt på Vallgården* mellan Torsten Hülphers, kulturkom.råd, skulptören Thure Thörn och mig.

"Bengt Rooke hade ett konkret förslag (och det var väl kvällens enda behållning): Tillsätt en interimchef innan Konsthallen är byggd och låt honom aktivera konstlivet på något sätt. Medan man i Jugoslavien går omkring och väntar på sitt Moderna museum fungerar dess chef som impulsivare i andra sammanhang." (Arbetet 30/1)

Konstperspektiv nr.2 -64: (*ang Örestadskonferensen*) "Vad är peripeo? Begreppet eller termen är internationell och betecknar den individualitet och inre liv ett samhälle erhåller genom människans och naturens påverkan. Denna utveckling eller tillväxt är beroende av många faktorer men inte minst av den mänskliga aktivitet som utvecklas där.

Ett samhälles liv är av så komplex natur att man inte kan överlåta planeringen endast till en grupp politiker och tekniker. Behovet av konstnärer vid samhällsplanering och uppbyggnad borde vara lika självklar som behovet av tekniker."

(Som parentes kan nämnas att ordet "peripeo" mig veterligt dittilldags inte varit någon vedertagen konstbeteckning på något som helst och som jag inte heller har hört i detta sammanhang senare! Utom givetvis då vi använde det som namn på vår periodiska skrift - se längre fram!

Välvilligt tolkat skulle man kunna utgå från någon sorts etymologisk tolkning som i så fall skulle börja med (det grekiska peri) peri-, prefix med betydelsen 'om', 'kring', 'runtom', och fortsätta med peripeti' [grek. peripeteia 'plötslig förändring', av peripetes 'som plötsligt förändrar eller vänder sig'], term införd av Aristoteles; den avgörande vändpunkten i ett antikt eller klassicistiskt drama. Enligt Aristoteles innebar peripeti att skeendet övergick "till ett annat tillstånd", som till sist utlöste tragedins katharsis, rening. Men då måste man som sagt vara välvilligt inställd till ordet "peripeo" vilket vi uppenbarligen var vid tillfället ifråga.)

KÖPENHAMNSUTSTÄLLNING OCH KONSTAUTODAFÉ

"Bengt Rooke, Malmö, blir förste svenske konstnär som utställer på dansk botten inom ramen för det nystartade kultursamarbetet i Örestad. Vernissagen äger rum i dag på Amdals konsthall vid Toldbogade i Köpenhamn." (Kvällsposten 19/2). Förordet till utställningen var författat av Per Wahlöö i form av en katalog-aria-text.

Politiken 27/2, under rubriken: "Faldne engle kan måske også samle Norden"

"Bengt Rooke er et ordentligt brød af en Malmø-bo.

Netop så stor, som man forestiller sig den mand, der vil genoprette, hvad vi har forsømt siden Margrethe nr. 1.

I øjeblikket udstiller han hos Amdal i Toldbodgade, og hans kunst rækker så vidt som fra faldne engle, over telefonbogs-collager til relief-arbejder i gips.

- Der er mange engle? - Ja, dem har jeg arbejdet en del med. Man må reagere mod tilværelsen. Der findes de faldne engle, og der findes de andre, kan man sige. Men begge må være der. Kunstnere af i dag må engagere sig intellektuelt-politisk.---

Men nu forbereder I et større fremstød? - Vi har holdt et møde på Hven med de danske situationister, og vi er enige om, at det intellektuelle og praktiske må gå hånd i hånd for at forene Örestaden.

Ser man realistisk på det, udretter ministerkonferencer og møder på højt plan jo faktisk jävla litet. Samlingen må ske på et lavere plan eller på begge måder, burde man sige. - Hvad siger folk til Deres arbejder?

- Folk er næsten altid reserveret, når kunst er lavet af værdiløse materialer, gamle brædder f.eks. eller telefonbøger om man vil. Men kunst må gøres fra den plads, man befinder sig på og uanset, hvad andre måtte synes. Mine collager for eksempel - flere er lavet af avisudklip, billeder og lignende. En slags æstetisk journalistik, vil jeg kalde dem. En kunstner må tage hvad som helst op til emne for sin virksomhed."---(ESP)

Idéerna som framfördes genom utställningen hade jag arbetat med flera år och visades i princip och fullt medvetet i olika "kvalitetslösa" material. Det förekom under utställningsperioden konserter, poesi etc som ram kring dessa.

Men då inget av detta förekom fungerade utställningen som en vanlig konstutställning - förevisad av galleriets ägare Jørgen Amdal.

Eftersom inget konstobjekt i egentligt vedertagen mening kunde säljas eller köpas hade jag svårt att se att försäljningsprocentklausulen i

kontraktet skulle vara till något värde för galleriet.

Efter utställningen, då den allvarligt och högt assurerade transporten av "konstverk" anlände till min ateljé i Limhamn, samlades allt till en stor autodafé där "konsten" högtidligt brändes in effegie under stort glam bland de närvarande.

"Lundapop på Lundatorg"(?). "Det senare innebär att konstnären Bengt Rooke är artdirector för de torgkonstnärer som skall tillfredställa marknadfolkets alla önskemål i fråga om konst.--- I marknadsjippona ingår också att man avtäcker en staty, som i skrivande stund är höjd (!) i fullkomligt dunkel." (SDS 17/4)

Utställde på den internationella konstutställningen "Festival Draka" på Drakabygget i Örkelljunga.

"Eller kan man helt enkelt ta några plankbitar, spika ihop dem kors och tvärs, måla lite på dem, och kalla resultatet 'Fallande ängel` (i verkligheten "Fallen ängel"). Det har Bengt Rooke gjort."(KvP 6/5)

MED KEN DEWEY

Jag arbetade tillsammans med den amerikanske skulptören-koreografen-happeningregisören Ken Dewey vid en jättelik *midnattshappening* för/med studenter i Lund. Det förekom ett femtiotal medhjälpare för organisationen - och ca 500 personer var där - deltagande i någon form. Bl.a.byggdes en stor provokativ träskulptur framför universitetets huvudbyggnad på vars flaggstång KRW:s flagga var hissad.

Utdrag ur en intervju med Ken Dewey i Stockholmstidningen den 18 juli: --
 - - "regissören Ken Dewey, är glad och förvånad över den uppmärksamhet polisen ägnat hans happening i Lund. När han tänker på hur mycket av sin dyrbara tid polisen offrat för att skriva ett långt, detaljerat protokoll om honom blir han i det närmaste generad---"Före försökte vi organisera ting. Bengt Rooke byggde en rörlig skulptur. Ganska bra, med långa tunna bräder som svängde för vinden.

Vi tänkte oss att publiken skulle bygga på den.--- Under kvällen brändes Bengts skulptur ner. Det gjorde väl inget, förmodar jag. Den var ju byggd på en eldsäker plats. Under en happening blir folk engagerade, var och en på sitt sätt och tar ut av dem de vill ha ut. Bengt var lite ledsen för han hade tänkt behålla bräderna.---”

Utdrag ur det långa (7 sidor) polisprotokollet:

”I ordningspolisens dagbok för den 15 maj 1964 finnes följande anført: ”Klockan 01.15 meddelade nattöversköterskan vid lasarettets hudklinik, att patienterna på såväl på hudavdelningen som andra avdelningar inom lasarettets södra område klagade över att de inte kunde sova på grund av oväsen från Lundagård. Underrättad om att en friluftsteaterföreställning pågick i Lundagård, uttryckte sköterskan sin förvåning över att något av så störande karaktär fick förekomma i grannskapet av ett lasarett.---

Förste poliskonstapel Göran Hansson har hörts i ärendet och uppgivit följande: --- På Universitetsplatsen uppehöll sig cirka 500 personer och ett bål var uppgjort på platsen. Eldslågorna var cirka 4-5 meter höga. Musik hördes från skilda delar av omgivningen bl.a. från tornet på Akademiska Föreningen. Dessutom hördes emellanåt skrik ock skrål. Såvitt han kunde bedömma pågick icke någon ordnad teaterföreställning. Någon möjlighet att skilja mellan åskådare och medverkande i föreställningen fanns icke(!).

--- Genom radiobilens högtalare anmodade Lindelöf de närvarande att avbryta tillställningen och lämna platsen.---Universitetsplatsen utrymdes så småningom. Brandkåren tillkallades och släkte det uppgjorda bålet..”

Ur SDS 16/5:”--- och polisen kommer att ha det här i minnet, när det kommer in nya ansökningar om tillstånd att ordna happenings i Lund.--- (se vad som följer!) Vad som kom fram var synbarligen ingenting annat än vad som uppenbaras vid kravalltillbud: förstörelselusta och skymten av en desperation. Kusligt nog låg det i luften att han skulle ha kunnat utnyttja situationen om han velat - han eller någon annan.”

(En medveten och riktig iakttagelse som åtminstone jag ville förmedla och synliggöra, vilket vi tydligen i viss mån lyckades med!)

"Så enkelt är det: det finns alltid grupper som är beredda att lägga sig på golvet om någon med ett rykte säger till dem att göra det" (så är det däremot knappast - det kan i verkligheten faktiskt vara tvärt om). "Någon timma senare tänder de på."

Annons i SDS 6/6: "*KRW presenterar, Arne Lovéns drive-in, en utställning. Tippen, Lernacken, Strandvägen, Hammars väg, Kalkbrottsgatan. Lördagen den 6 juni klockan 21.00.*"

FILM

"*Place in Time*"...är arbetsnamnet på den kortfilm, som den svenska filmproducenten KRW-produktion just nu är i gång med att spela in.... Ty det är på Odengatan i Limhamn som denna slutscen utspelar sig..... Som centralfigurer i denna film-produktion fungerar författaren Per Wahlöö...poeten Maj Sjöwall...samt konstnären Bengt Rooke i Limhamn." (osign. art. i Limhamntidningen 18/6)
 Filmen gjordes tillsammans med den amerikanske konstnären och författaren St. Leger Joynes Jr. som råmanusförfattare och rådgivare. Fotograf var Lars Åby.

ROOKE, WAHLÖÖ, SJÖWALL = ROOKE & CO.
 BOLAG-FIRMA-TIDNING

"I handelsregistret för Malmö stad hava under tiden 3-8 augusti 1964 införts anmälningar av följande här boende personer att härstädes idka:...Bengt Inge Rooke i Malmö samt Per Fredrik Wahlöö och Maj Sjöwall, född Sjöwall båda i Stockholm, ämna idka handel samt utställnings- och publiceringsverksamhet härstädes i bolag under firma *KRW-produktion Rooke & Co.* Firman tecknas av bolagsmännen var för sig.Malmö rådhus den 12 augusti 1964. Magistraten."
 (SDS torsdagen den 13 augusti 1964)

"Chefen för Justitiedepartementet meddelar härigenom på ansökan av Bengt Inge Rooke, Per Fredrik Wahlöö och Maj Sjöwall med firma KRW-

Produktion Rooke & Co----bevis att hinder enligt tryckfrihetsförordningen icke möter att från tryckeri i Malmö----utgiva en periodisk skrift med titeln: "Peripeo".

Detta bevis gäller intill dess det återkallas.

Stockholm den 30 september 1964. Herman Kling

Utgivningsbevis för periodiska skriften "Peripeo"

POLISEN IGEN

Några dagar före den 27 oktober uppsöktes jag, inför sittande klass, på Rör sjöskolan där jag då undervisade, av två civilklädda kriminalpolis er. De varnade mig, högt, tydligt och klart, och inför eleverna, för att företa mig "något brottsligt" inför årsdagen av förra årets skulpturdemonstration runt om i Malmö. Jag skulle enligt poliserna kunna skyddsomhändertas (under, jag tror att det var tre dygn som dom uppgav,) för att förhindra brottslig verksamhet!

ANDRA OKTOBERAKTIONEN

Reste som KRW-medlem den 7 1/2 meter höga kultur-kommunal-kritiserande *taggtrådsskulpturen med död tupp i Rör sjöparken i Malmö. Ett manifest distribuerades i anslutning till skulpturen.*

"Den 27 oktober upprepade man fjolårets manöver genom att under natten resa en större träskulptur i Rör sjöparken. Rör sjöparken var då aktuell genom att Palle Pernevi fått i uppdrag att där utföra en offentlig skulptur, benämd "Tupp", ett uppdrag som han avsåde sig när *gatunämnden (!)* ställt sig tvivlande till dess kvaliteter."

"Klockan 03.15 natten till den 27 oktober kom en säregen kortege susande utmed Odengatan i Limhamn. Först en buss med något långsträckt och knotigt på taket, och inuti fanns bl.a. 30 kg taggtråd, en nyslaktad tupp och en hel del annat. Efter bussen kom två personbilar med sammanlagt 8 unga arga, båda mans- och kvinnspersoner. Kortegen rundade hörnet vid Systembolaget och fortsatte Linnégatan österut. Klockan 03.27 var man framme i Rör sjöparken, efter exakt 15 minuter var den 7 meter höga skulpturen rest, och klockan 03.55 var de unga arga

tillbaka vid Odengatan i Limhamn igen. Det hela hade avverkats på 40 min.

---Det var ingen tillfällig nyck det här säger skulptören Bengt Rooke med hemortsadress Odengatan 32 i Limhamn sedan 4 år tillbaka.aktionen beslöts vid sammanträde inom KRW den 27 september, och detta beslut är protokollfört i bästa ordning. Limhamns-Tidningen har sett protokollet och kan inte annat än bekräfta riktigheten.

- Ingen skall nämligen kunna påstå att vi handlar efter stundens ingivelser tillägger författaren Per Wahlöö (han med mordet i den 31:a våningen ni vet) KRW:s åtgärder är väl överlagda, och det ligger en allvarlig syftning bakom våra aktioner.

-- Förutom Rooke och Wahlöö deltog i aktionen i Rörspjörparken Rolf Kronkvist, Maj Sjöwall, Siviä Kronkvist, Pelle Svensson, Arne Lovén och Marianne Svensson-Ståhl. Under en hel månad har dessa varit i färd med att förfärdiga skulpturen. Den har byggts upp bakom planket till Odengatan 32, där limhamnaren Bengt Rooke alltså ställt sin villatomt till disposition.

Då avsikten var att skulpturen - företrädesvis av långa slänor och taggtråd samt med en tupp som centralgestalt - skulle kunna flyttas, måste man göra den monteringsfärdig.

---Sedan skulpturen väl var färdig har man legat under ihärdig träning av typ militär gevärsexercis; Ladda - patron ur, ladda - patron ur...Men här har det istället gällt: skulptur upp - skulptur ned, skulptur upp - skulptur ned.

- Vi är visst inga militärister framhåller Bengt Rooke med eftertryck. Men i vår träning har vi fått låna av den militära organisationstekniken. Detta var nödvändigt för att öva in handgreppen, varje skulpturarbetare fick sina speciella uppgifter, och dessa måste tränas in så att de nära nog skulle kunna göra om dem i sömnen.

- Under hela träningstiden, som pågått senare halvan av oktober, har vi dag lyckats nedbringa tiden minut för minut. Först när vi var nere i en monterings tid av 15 minuter hade vi nått målet, och då kunde vi alltså gå till verket.---

-Vad blir det för efterräkningar för sådana här saker, undrar man. - Böter svarar Bengt Rooke, med den erfarnes säkerhet i tonen. Så blev det förra gången. Men för att ett åtal skall komma till stånd måste det ju finnas en målsägare. Och det blir väl gatukontoret kan jag tänka mig.

Förargelseväckande betende går tydligen inte, men det finns visst något som heter "belamring på allmän plats" eller något ditåt. Den åtalspunkten går bättre. - Hur det blir nu vet vi inte riktigt än, tillägger Rooke, men polisen håller på med sin utredning. De ringer mig emellanåt och vill ha kompletterande uppgifter, och det får de.

Vårt samarbete med polisen i det avseendet är det bästa tänkbara.--- fortsätter den unge arge Bengt Rooke, vilken egentligen är mer arg än ung. Han är född i Landskrona 1932, och det är på det årtalet hans fysiska ålder hänger. Men till sitt sinne och med de friska idéerna är han betydligt yngre. Och argheten, ja vad den gäller, det vet vi nu.

- Tycker du att KRW har uppnått något positivt med sina aktioner? frågar vi. - Onekligen har vi det. Sömnen är utan tvivel störd i de kommunala sovkamrarna. Nu gäller det att få dem det vederbör att börja gnugga sig i ögonen också.

- Betyder det att du tänker komma tillbaka med nya stötar? - Ja, om vi inte kan få dem att reagera på annat sätt så gör vi det. - Var och när?

- Det blir KRW:s ensak - intill den dagen det har hänt. Sen är det hela stans sak...(Erland Hj:son Falk, Limhamn Tidning 6/11)

Jag bötfälldes.

NYKØBING-FALSTER

Utställde bilder med "Gruppe Draka" och medverkade som KRW-medlem vid en soaré arrangerad av stadens konst- och litteraturförening på Centralbiblioteket i Nykøbing-Falster, Danmark; och vid en stor träskulptur på torget vilken skulle vara utställningens "vartegn" under utställningens 14 dagar.

Men - "Ved 22-tiden forvandlede en flok unge hærværksmænd før øjnene af byens borgere kunstværket.-- En halv snes læderjacker knuste i aftes på torvet i Nykøbing F. en seks meter høj "træskulptur" (BT 28/10) Men-

"En gevaldig succes for Kunstforeningen" (Nykøbing-Falster Folketidende 28/10) blev det trots detta.

HELSINGBORG

Körhappening i jazzsammanhang "*Happening 'H'* improvisation - den ryska" på Triana i Helsingborg.

"....lycka gjorde då skulptören Bengt Rooke som svarade för körhappening. Han fick publiken att agera med i helgalna talkörer medan några ungdomar byggde upp en "skulptur" av ståltråd och gasbindor, som sedan försågs med den djupsinniga texten "Kläderna gör mannen". Under publikengagemanget drevs stämningen upp nära höjdpunkten, och där förblev den för resten av kvällen."(Nyheterna, Hbg 23/11)

(!) Inbjuden som deltagare till en (politisk(-socialdemokratisk)) konferens!
om "Konst i offentlig miljö"! *som representant för KRW!!*
Jag deltog givetvis inte!

31.

1965

VROOM, FLAGGOR OCH SKYNKEN

I en bokrecension: "På spaning efter gårdagen eller snö på en varm vetebulle" (Das Suchen nach dem gestrigen Tag oder Schnee auf einem heissen Brotvecken"---Walter-Verlag, Olten und Freiburg--) heter en i dagboksform till tiden mellan den 20 september och 20 december 1963 komponerad bok av den som lyriker och översättare, bl.a. från svenskan, kände Hans Carl Artmann.

Ur Malmö-synpunkt har anteckningarna sitt intresse, eftersom de tillkommit här i Malmö, Wien i minne, bredvid Berlin, och Paris bildar den tredje spetsen i resenärens geografiska triangel. Dessvärre kan en Malmöbo inte belåtet spegla sig i Artmanns reaktioner: "Här står jag inte ut längre" eller "Man har mestadels långtråkigt här" stötsuckar författaren och längtar söderut. Bostaden är en "droppstensgrotta", levnadsomkostnaderna höga, teaterns repertoar under isen, umgänget minimalt - Bengt Rooke, vem annars, undantaget bland konstnärerna -, vad hjälper en och annan ojämförligt solljus dag, ett bra stadsbibliotek eller de "älskvärda hyperboréerna" runtomkring i en vakuumförpackad, avmytologiserad och själsantiseptisk värld.---" (Alexander Himpel, KvP 1/2)

VROOM, LUNDS KONSTHALL

Skrev, regisserade och framförde, som synligt medagerande regissör, och med ett trettiotal medverkande, skulpturspelet VROOM i Lunds konsthall, som då hade Eje Högestätt som chef.

(Namnet VROOM, som jag då inte sett använt, fick det efter något sportsligt VM som då pågick under tiden för framväxten av dess synopsis. Bokstäverna VM inramade de tre första bokstäverna i mitt namn)

Föreställningen föregicks av marknadsföring (som en medveten del i spelet) i TV, i press och i den "olagliga" kommersiella Radio Syd som opererade från ett fartyg i Öresund. Föreställningen annonserades som barnförbjuden.

Detta ledde bl.a.till lång köbildning utanför konsthallen och att inte alla som ville kunde komma in.

Handlingen i skulpturspelet försiggick i en träskulptur i två våningar och med "armar" (tentakler) ut åt flera håll. Åskådarna satt runt om och inne i själva skulpturen som fyllde hela den yttre stora salen i konsthallen. I skulpturen, som var lackerad i klara rena färger, fanns också material som plast, glänsande metall, skumgummi, rep, maskindelar m.m. och en gungbräda (svikt) kopplad till en långsmal flagga i skulpturens topp med texten "Änglar" som till och av fälldes upp. På väggen över popbandet i trappan den svenska flaggan. I anslutning till skulpturkroppen fanns ett plåtrum av galvaniserade plåtar med kopparplattor på golvet. I mitten av träskulpturen var golvet täckt med sågspån som vattnats för luktens skull, för att skapa cirkusatmosfär.

SYNOPSIS

Som underlag för handlingen i spelet fungerade ett synopsis som var utformat som ett partitur.

- Medverkade i spelet var t.ex. två barn - mina söner: Tetz och Joakim, en pianist i frack, Sören Nilzén, med kandelabrar på flygellocket, ackompanjerande operasångaren Erik Larsson, som vid olika tillfällen framförde olika avsnitt av Vilhelm Svedboms fosterländskt högstämnda "Herr Sten den unge Sture", dock här med min text hämtad från barnboken "Grönsakslandet" av Kerstin Bertoft; dessutom medverkade tre lättklädda vackra flickor (levande Barbie-dockor), Gun Handberg, Tina Blomqvist, Monica Wemmel, ett pop-band, MODerationS, en recitatris, Anita Berger, m.fl.

- Spelet opererade bl.a. med fyra självständigt arbetande ljusoperatörer och fyra bandspelare som medagerande, med fyra olika band på vilka ibland repliker var inlagda och mot vilka skådespelarna fick agera då de förekom.

- Ljudet var utformat som ett collage: tal, sång, pop, jazz, operett, "seriös" och elektronisk musik ingick liksom div. "andra" ljud.

VROOM var ett mellanting mellan happening, cirkus, konsert och teater som handlade om barns lek och (i förhållandet till-) vuxnas lek.

- HÄR hyllades inte "homo ludens" (den lekande människan) så som den framställdes i "situationisternas" tappning!
- VROOM var istället en klar kommentar till dess omöjlighet - DET var *en* av de i VROOM medvetet inbyggda avsikterna!

Pressfotograferna var hysteriska efter att få "vågade" bilder och de hotades stundom av publiken och störde på många sätt föreställningen (eller ingick dom som sådana i den?) - var de resultatet av den hårda marknadsföringen? - var de en del av den, eller dess produkt, som jag alltså i framtiden alltid måste räkna med?

Vid de scenbyten och rollförändringar som manuskriptet föreskrev användes totalt mörker.

- Detta skulle senare visa sig vara en avgörande erfarenhet eftersom inte heller detta respekterades av pressfotograferna. De tog bilder i mörkret med blixtnär av scener och händelser som de i lokalen närvarande aldrig hade sett eller upplevt annat än i kamerablixternas sken (vilket ju i och för sig, just där, blev till ett märkligt fyrverkeri)! Och sedan givetvis på tidningssidorna efteråt!

- "Kameran ljuger ju aldrig" och dessa bilder, som togs vid detta tillfälle, skulle senare skickas land och rike runt och visa "hur det i verklighet förhöll sig", i Lund, vad VROOM egentligen handlade om hur Rooke egentligen var, och vad han i verkligheten egentligen sysslade med, (- pornografi inför öppen ridå! - underförstått: baserat på dessa bilder tagna under i princip totalt mörker!)

- Så här efteråt verkar bilderna generande harmlösa, men pressen använde sig av bilder från VROOM, såväl nubbbilder som textfragment tagna helt ur sitt sammanhang, framöver och i andra sammanhang då den ville vara verkligt onskningsfull mot mig som offentlig person.
- Dessutom verkar det i efterhand som om hundratals och åter hundratals fler varit där än som det går in lokalen och även de som inte kom in

- förefaller både ha kommit in och varit åter hundratals.
- Så var nu inte fallet: konsthallen var fullsatt och många fick avvisas. -
  - De som var där upplevde något som de saknade referenser till, och kunskap om - något som de inte upplevt tidigare (liksom jag!), och många hade därför inte fullgoda instrument för att tillfullo tillgodogöra sig vad som i verkligheten avhandlades. De saknade helt enkelt benämning på vad de upplevde.
  - Och framför allt: den som upplevde VROOM hade upplevt något som aldrig skulle kunna upplevas igen, något som aldrig skulle kunna upprepas, åtminstone inte på samma sätt, om ens någonsin, skulle det gå att kopiera. VROOM skulle aldrig mer visas.

Tiden (som också avhandlades) skulle ta ut sin rätt. Tankfulla och verkligt konfunderade, men med uppskattande långa applåder och gratulationer, (en del visste nog inte riktigt för vad) efter föreställningen som avslutades så som den också hade börjat: med "O, Tannenbaum, o, Tannenbaum wie grün sind deine Blätter".

"Det har hänt i Lund". Lund upplevde sin första happening, som inte var någon riktig happening utan en salig blandning av teater, cirkus, skulptur, balett, oratorium...vad man vill. Konstnär Rooke, seansens fader, använder termen Vroom. (Eller också är det inte en term utan en titel; panta rei.) Intendenten Högestätt hade upplåtit sin allra heligaste konsthall åt spektaklet; och det Lund som brukar synas syntes. Dessa impressioner får bli som hastigast nedrafsade, vid den sena timman.

Konsthallen var packad, med folk, med en ribbställning stagad av rep, med sågspån, med högtalarljud. Äckligaste ljud! Änglakörer sjöng Stilla Natt och O, Tannenbaum oupphörligen. Plakat med påskriften Änglar hängde från väggarna och från ribbställningen. Där hängde också kolorerade sidor med popserier, julbonader, cykelslangar, plastdraperier, ljudande rör, cirkelutstansade plåtlängder, gymnastiklinor. I sågspånet låg en pälsmuff, en prickig boll och bårliknande föremål.

Det började hända något tjugo minuter över tiden. Visslingar, släckt ljus, ringningar, höga rop från Högestätt om att rökning var förbjuden.

Folkvandring: alla som satt på orange stolar skulle byta plats med sådana som satt på blåa. Konkret musik ur högtalaren: ett dånande metallrassel med inbyggda flygkraschljud, enstaka sfäriska harminier och ett kolossalförstorat dunk av ett rymdfararhjärtats slag.

Färgstrimmor spelade. Under bleckplåtar framkröp en Byron-liknande ung man i kritstripig kostym medan en prästinna mässade från läktaren, en hädisk Genesis-parafras.

Den unge mannen snodde sig häftigt kring ställningen, ålade genom dingdonget, kröp upp på en plattform.

Rookes söner in, - Joakim och Tetz: I e k ! ropade Rooke (han såg ut som en välmående zigenarbaron, dock med till stundens allvar svarande ångestsvett på pannan). Barnen lekte (gungbräda, kasta boll, kasta muff, svänga i hängmatta).

Genesis-läserskan återkom passim. Den unge mannen gick helt vild igen. The Mods (i verkligheten The Moderations, min anm.) vrålade igång Beatles-musik när två nymfer i röda trikåer och en i svarta svepte in. De tog hand om honom och bedrev avancerad petting med honom på det bårliknande föremålet.

The Mods stampade popvågor för full ljudstyrka. Folket kastade sågspån på fotografierna som skylde pornisen. Rooke visslade. Prästinnan mässade ur sin kvasibibel.

Roll Over, Beethoven, dånade The Mods.

Och tystnade plötsligt.

Och pang på: O, Tannenbaum, O, Tannenbaum, vie grün sind deine Blätter...

Sen var det slut.

Det var roligt. Det påstods skola vara allvarligt syftande: protest mot konventioner, slentrianer, vanekultur, jag vet inte vad. Låt säga att det var roligt på ett salt sätt, i alla fall.”(SDS, Bertil Widerberg 13/3, fyra spalter, stor bild)

”Happening i Lund. Bengt-Åkes (sic!) spektakel hade lockat en stor publik med många kända ansikten i Lunds kultur- och studentliv. Det röriga

programmet innehöll såväl popmusik som sång av seriösare (sic!) slag. Men även om musiken och uppläsningarna var påträngande, så var det rörelseschemat hos de agerande som väckte nyfikenheten. Den släcktes åtskilligare gånger genom att det saknades tillräckligt med ljus.

Strålkastarna dirigerade vad som fick ses och inte ses. För att inte tala om de skymmande fotografierna. Som sagt, nog var det rörigt. Det skulpturala beläte som utgjorde skådeplatsen, kan knappast kallas vackert, men det var faktiskt inte bara de lekande barnen som tycktes ha roligt där. Jag tycker regissören Bengt-Åke(!) har meriterat sig väl för att komma i åtanke vid valet av general till nästa års karneval. Han har förmågan att roa sig själv."(Arbetet, osignerad, småstilt enspaltare utan bild 13/3).

Redan här är den klart utformade redaktionspolicy som Arbetet och framför allt Aftonbladet i fortsättningen konsekvent skulle följa.

"Häpp-häpp! Happening! Bengt Rooke röt:- Slå av ljuset, Böörjee!! Och "Vroom", det mest egenartade konstverk som någonsin visats i Lunds konsthall, hade börjat.

Det blev kolmörkt i den till bristningsgränsen fyllda lokalen. Publiken sorlade förvirrat. Förvirringen ökade när Eje Högestätt, Konsthallens intendent, påkallade ljus igen och förklarade att något var fel.

Människohavet rörde sig oroligt. - Alla som sitter på röda stolar måste flytta över till de blå på andra sidan scenen, och de som sitter på de blå måste flytta över till de röda. Protester. - Jag ger mig inte förän alla har gjort som jag har sagt!

Och alla gjorde som Eje Högestätt begärde - alla utom en studentska som envetet satt kvar på sin blå stol. För att "Vroom" skulle kunna fortsätta bar Eje Högestätt studentskan tvärs över scenen och placerade henne på en röd stol.

En romanssångare sjöng och en recitator läste dikter. Två barn sprang in i skulpturen.

Ackompanjerad av elektronisk musik och av pappa Bengt Rookes eldande tillrop lekte de för brinnade livet.

Så de vuxnas lek.

Plötsligt befann sig en man och tre kvinnor på scenen. Ljuset dämpades. Rockbandet öste på och Konsthallen skakade. Så småningom började kärleksakten. Fotograferna rusade in i skulpturen och publiken kom i uppror, i synnerhet de på de bästa platserna. Kärleksaktörerna fortsatte djärvare och djärvare.

Kameror blixtrade och en hysterisk dam vrålade: - Ut med fotografen!

Salongen lades helt i mörker och just som kriget mellan den hysteriska damen och fotograferna höll på att urarta till tumult tändes ljuset igen. Från en högtalare hördes stillsam klassisk musik.

Efter fem minuter började åskådarna fatta att "Vroom" var slut och begav sig hemåt, mer eller mindre omtumlade. Kvar på slagfältet stod Bengt Rooke - segerherren - omgiven av aktörer och gratulanter.

- Om jag skall visa "Vroom" på fler ställen? Det kan du ge dig tusan på! Allt klaffade och publiken var utmärkt.

En annan som hade skäl att känna sig nöjd var Eje Högestätt - han som vågade släppa fram Rooke. - Jo det här gör jag gärna om. Moderna museer och okonventionella konstnärer finns inte bara i Stockholm - vilket skulle bevisas." (Av Lars Palm, KvP 13/3, helt uppslag, fyra bilder.

I Sk. Dbl. två dagar efter de andra dagstidningarna, den 15/3, under rubriken "Konst eller skandal?" (med bl.a. praktiskt taget ordagranna referat av sina kollegor i de andra dagstidningarna, vilket ju onekligen verkar misstänkt, som om han i verkligheten inte varit i konsthallen under framförandet av VROOM). Han avslutar sin artikel med: "Man frågar sig får sådant visas? Tilläggas kan att en del av bilderna (sic!) hade varit förbjudna att publiceras"(!).

(Man borde väl i så fall vända sig mot de tidningar som publicerade dessa bilder som man så omsorgsfullt studerat på Skånska Dagbladet! - och inte mot min person som intet hade att göra med dessa!)

Som det visade sig, såväl tidigare som nu, vid uppenbara nyheter, uttalade sig inga konstvetare av facket; ingenting kunde ju referas till - ingenting viste man, om vad som skulle hända - förrän man var där. Och vid tiden för VROOM var man tydligen inte mogna att uppsöka konsten på

konstnärens vilkor (i dag?), att söka sin plats i tiden och kanske finna sin position ifrågasatt, som den mycket väl kunde tänkas göra genom WROOM.

- Jag har, efter studier i mina arkiv och med tidens distans till mina olika verksamheter, funnit att härifrån och framgent kan artiklar och insändare i stort sett sorteras in under följande rubriker:

De positiva har varit entusiastiska, glädjande och har skapat en konstruktiv debatt, och gett konstruktiva resultat.

De negativa är utformade som riktande sig mot min person, de diskuterar inte den konstnärliga verksamheten och formerna för den, de är utformade som okunniga och kvasimoraliska, men framför allt skall de framstå som icke-redaktionellt skrivna (även om det troligen varit så i de allra flesta fallen), de är klart partipolitiska och kulturkonservativa i sina ställningstaganden, vilka partier eller åsiktssammanslutningar de än representerar, viket gör att de helt saknar förankring i en nu-tid, och inte minst saknar de all annan relevans än att de indikerar att verken har skrapat igenom de gamla konventionernas krackelerade fernissa.

- Därtill har jag i mina arkiv en samling material som belyser ett sådant sakernas beklämmande tillstånd:

Det är ett antal originalmanuskript som skickats till mig, med ursäktande, från journalister som varit närvarande vid evenemangen - men vars manuskript från dessa, de sedan inte fått publicerade - de hade stött sig mot de oskrivna (även för journalisterna okända *i n n a n* de sändes ut att bevaka evenemangen) men *redan i förväg fastlagda redaktionsdirektiven*.

För den skull (som utlösande faktor, men förmodligen också av andra liknande incidenter) har journalister lämnat de tidningar de skrev för.

ERFARENHET

- Den journalistiska hantering som min konstnärliga verksamhet utsattes för under tiden fram till, och alldeles speciellt runt tiden för WROOM, och därför givetvis också senare, har betytt mycket för mig, och det gav mig

en myckenhet nyttig (som det i fortsättningen skulle visa sig), - men just då dyrköpt, erfarenhet!

- *Denna erfarenhet skapade min framtida syn på foto, pressfoto och journalistik, på journalistisk ärlighet, dess nödvändiga närvaro, pressens knäsättande av sina egna verklighetsbeskrivningar, och understundom därför också på dess uraktlåtenhetsskulder! Men framför allt: bildens språk och det skrivna språkets grannliga värde och grannlagenheten vid dess hanterande, då de har möjlighet att föra dess innehållsliga värden vidare vid publicering och distribution till deras stora publik!*

POESI I AKTION

Medverkade med Ljus och Ljud vid de, av Jean-Loup Philippe regisserade franska "Poesi i aktion"-föreställningarna i Lunds konsthall under utställningen "Det underbara moderna - Det underbara i dag".

Skrev synopsis till "Mina eller dina fem rum"-

"ett stycke experimentteater, där olika författare presenterar var sin handling. På samma gång!...- Scenerna skall vara sådana att åskådaren tvingas välja. Antingen får han se många delar, eller en scen. "Mina eller dina femrum" handlar alltså om ett val. I varje rum är det meningen att 2-3 personer skall agera.

- Det skall vara en "dansör eller dansös, en aktör och en musiker. Rummen skall vara mer eller mindre öppna och byggas på sådant sätt att de i sig själva är konstverk. därför behöver jag en stor lokal - av typ exempelvis rådhusen. I föreställningen skall också ingå en flygel med musiker.

- Flygeln skall finnas utanför rummen och pianisten skall delvis spela mot och med de agerande i rummen. Av de fem rummen skall det mittersta ha en rent abstrakt handling - något om religionen exempelvis. Alla övriga rum skall ha ett spel dels på ytan, dels ett rent abstrakt spel.

Förutom olika författare - bl.a. internationella sådana - och olika

komponister finns det även en rad aktörer, som visat sig intresserade av att medverka.

- Om allt går efter beräkningarna hoppas jag kunna förverkliga idén någon gång i höst.....(Janne Svensson, Kv.P. 24/5)
Det blev inte så.- Stycket blev inte uppsatt på grund av vad som framgår av denna drapas fortsättning.

Strax efter ovanstående fick jag veta, av en pressfotograf (Krister Malmström), som ville ha ensamrätt och tjäna stora pengar, att bildtidningen Se hade "satt igång drevet" och låtit landes pressfotografer förstå att man önskade ett bilreportage på sex (!) sidor + omslag om mig och min verksamhet!

Det blev ingen överenskommelse mellan fotografen och mig, man jag hade i alla fall fått en värdefull upplysning om vad som komma skulle!

TWO PARTS AND METRES, VERSION I, TILL SKÅNE- JAZZ-FESTIVALEN I MALMÖ

Skrev, regisserade och framförde "Happening in Two Parts and Metres" till "Skåne(jazz)festivalen-65". Ett tiotal personer medverkade vid framförandet bl.a. jazzpianisten Lasse Werner, Stockholm.

Aftonbladet 9/6: nästan hela löpsedeln, fet, "happening Malmö Samlag under plastskynke", text: Magstark happening väntar Malmö Samlag under ett plastskynke --- det är en av de magstarkaste ingredienserna i Skånefestivalen - presenterat av konstnär Bengt Rooke, Limhamn."...

"Kv.P. 10/6: "Nej inget samlag under plastskynke"

"Samlag under plastskynke" i Malmö utlovade Aftonbladet i går. Men Bengt Rookes "happening" på Amiralens restaurang i kväll kommer inte att innehålla något i den form som har utlovats på detta sätt.

- Det är fråga om en typisk tidningsanka där konstnärlig verksamhet hänsynslöst offras för en slagkraftig rubrik säger Christer Leopold, den ende av arrangörerna som på torsdagsförmiddagen var anträffbar.....

- Aftonbladet visade i detta sammanhang, verkligen tydligt sin dubbelmoral. Tidningen (!) hade nämligen vänt sig till polisen (!) för att stoppa vår happening!"

"Den 11 juni ägde en skandalomsusad happening rum å Amiralen i Malmö. I förhandsreklamen (!) hade ryktet (läs: Aftonbladet!) uppstått att ett samlag skulle äga rum under plasttäckte (sic!). Hapeningen blev aldrig helt genomförd eftersom Rooke deklarerat att han skulle använda mörkret som kuliss och att ingen fick fotografera när detta skedde. Denna överenskommelse bröts och under tumultartade omständigheter avbröts spelet."

"Aktörerna" ville inte ställa upp till samlag! Malmö (AB) Den riksbekanta (genom Aftonbladets försorg, och endast härigenom!) samlagshapeningen i Malmö blev ett dundrande fiasko. Paret som skulle utföra akten under ett plastskynke vägrade (sic!). Inför publiken provocerade skaparen av "konstverket" Bengt Rooke, 36, Malmö, fram ett intermezzo med de närvarande pressfotograferna för att få anledning att avbryta föreställningen..." (Aftonbladet 11/6, text: Per Ekelund, bild: Krister Malmström!

"Göteborgs-Tidningen 16/6:

Hapening-bas undanber sig löpsedelsreklam - Publiken bör själv tolka vad som händer

Stor hapening, annonserad i veckotals i förväg, polisanmäld två dagar före uppförandet, och nu uppe i pressen över hela landet som "skandalhapening". Vad hände egentligen Bengt Rooke?

- Inte tusan var det någon skandalhapening inte. Publiken var överförtjust och när jag bröt hade vi hållit på i 70 min. mot beräknat 40. Stämningen i lokalen var på toppen hela tiden och det berodde på fotograferna att vi bröt.

- I annonserna före spelet hade jag sagt att endast vuxna fick komma och att inga bilder fick tas under pågående föreställning. Minsta kameraklick, så skulle jag bryta. Då de började fotografera i alla fall avbröt jag föreställningen.

Under ett porträtt av mig, bildtext: "Stor förvirring efter hapeningen i Malmö och enligt somliga tidningsrapportörer lynchstämning. "Inte mot

mig", säger regissören Bengt Rooke. "Mot fotografierna som orsakade brytningen!" (text: knut elander)

Så långt som till italienska Milano och dess ABC nådde denna historia den 4/7: hela sidans två högerkolumner, med två bilder under rubriken "Gente in vetrina" - "Vivaldi all 'happening"(Alberto Salani)

TWO PARTS AND METRES VERSION II, TILL STUDENTKÅREN I GÖTEBORG

"Happening in Two Parts and Metres" version II, framfördes tillsammans med Lars Werner och Studentteatermedlemmar på Studentkåren i Everyday Club, GSRS regi. Lasse Werner ("den extreme pianisten från Stockholm") inledde med att dramatiskt läsa ur en reseskildring från sekelskiftets Göteborg.

"Happening som svängde. Hur är det egentligen med happening? Konst eller konstigt eller ingenting? Det är många som har ganska tvärsäker mening om det. Undertecknad står gärna för åsikten att det är väldigt intressant och, för den som är ointresserad att få all dagliga varianter att svänga, fullkomligt obegripligt och intetsägande.

I går kväll var det happening i GSRS´ regi. Häpp-mästaren Bengt Rooke från Malmö, skickligt uppbackad där (mot sin vilja, måste framhållas) av sexgalna kvällstidningar med en parisskandal i alltför färskt minne, försökte få det att svänga för göteborgspubliken i går.

Efter ett ganska noggrant utformat manus, något modifierat sedan malmöföreställningen, började folk bygga med klossar och måla varandra. För noggranhetens skull måste vi redogöra för huvuddelen av rekvisitan: Två bandspelare, tre förstärkare, kontaktmikrofoner, en specialbehandlad flygel en Lasse Werner, två påsar plastleksaker, löpsedelspelare, säng, en söt liten strippa, tre liter plastfärg (till strippan), skynke av plast, en svensk flagga, två pressfotografer, och en massa ball människor.

Så började man, efter manuset till största delen, med inspirerande utvecklingar där så erfordras, ljuseffekter, mycket ljud och högläsning.

Ett slags allkonstverk med alla människor som deltagare. Häpp!
Var det någon som trodde på skandaler i samband med happening så fick de ganska fel. Herrar konst-häppare tar det ganska allvarligt, även om glädjeyttringar hör till. Gläder de sig själva och andra med att använda fantasin och vad rekvisita de kan komma på så finns det ingen anledning för di gamle och sure att förargas.

Men det gör de, därför att de inte kan beskriva det genom att skriva och tycka tillräckligt djupt och med tillräckligt mångstaviga ord. Och då blir det besvärligt. Även för 'TeiP.' (trespaltig bild och text, GöteborgsPosten 30/6)

"Sedan hände det som brukar (sic!) hända på en happening, alltså en myckenhet ljud, krypande och springande personer i salen. En sängscen förekom också.

Två personer bär upp en säng på scenen och placerar ett träkors ovanpå denna. Därefter lägger de sig "påklädda" på träkorset och drar ett papperstäck över sig.

Den talrika publiken, upptänd av starköl, gav ofta och länge aktörerna sitt bifall. Den gav även de medverkande goda råd. Man kan alltså tala om en ren succé.....

Allt ordnades inom ramen för Everyday Club av GSRS, Gothenburg Student Reception Service."

(Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 30/6)

Men Aftonbladet 30/6 gav sig inte: "Flicka i trosor målas i rödfärg Stormig happening i Göteborg" som rubrik och där det i texten talas om" de främsta attraktionerna (bl.a.): samlag under plastskynke (sic!)"

JOURNALISTBREV

Emellertid fick jag ett personligt brev från journalisten som varit på föreställningen tillsammans med *hans* originalmanus: "..Tyvärr blev inte min story vad jag hoppats. Mina kulturella ambitioner stupade på en snedtänkande redaktionssekreterare. Det gick tydligen inte att vara

seriös. *Det skulle slås mer på sex (sic!) och inbillade (!) konstigheter.*
 Tyvärr...; elegant - hade den redigerande sidan här sådana åsikter som
 "infantila konstnärer", "vansinniga effektsökare" m.m. om Dig och Lasse.
 Min artikel...- skriven på uppmaningen "skriv så länge du har intressant
 att berätta, relatera allt som hände".
 Sick - ("sjukt", min anm.) det bästa man kan säga om det re-writande av
 min story som blev följden...."
 Journalisten flyttade från Göteborg under hösten samma år.

MANUSKRIPT TILL TWO PARTS AND METRES

Manuskriptet till föreställningen som är skrivet i "stolpar" har 32 delar
 som är sammanfogade till ett spel. Själv medverkar jag som synlig
 regissör som ingriper i spelet under handlingens gång.
 Spelet fungerar som en föränderlig och levande målning som kan (måste)
 bli olika vid olika framförande. Känns atmosfären i ett visst avsnitt
 starkt/bra - förlängs detta - uppstår ingen "gnista" förkortas det.

Titeln alluderar på att spelet har två delar: den första delen behandlar
 vanliga människors reaktioner (lösningar) i en akut krissituation; den
 andra delen, som är kortare, handlar om konstnärens förhållande inför ett
 incitament till ett konstverk; i ett avsnitt förekommer det också två
 manuskript som rullar, vardera en meter långa, i form av collage (både i
 ord och bild) som de agerande får läsa och tolka fritt.

I SE nr 27 under "veckans klipp" förbereddes vad som komma skulle (!)
 med en ren lögn: "Publik i uppror - snuvades på samlag under
 plastskynke" vilket man påstår sig ha klippt ur Göteborgstidningen!
 Detta är som sagt ren och skär lögn: Göteborgs-Tidningen hade aldrig
 skrivit vad de blivit citerade för! Både detta och klippet blev jag
 uppmärksam på av tidningen.

PLÅTSKULPTUR-SCENEN "FÄRGSPEL"

Utförde den, delvis genom hävstångsteknik delvis genom el-drift,

rörliga plåt-skulptur-scenen "Färgspel" i klara, rena färger och med elektronisk musik till Beckers Färgbutik på Södergatan i Malmö. Verket mätte drygt 5 1/2 x 2 meter.

"kulturama 65. Till Kulturama har Beckers låtit konstnären Bengt Rooke göra "Färgspel" skulpturen i Södergatans fönster."

TWO PARTS AND METRES III DEN FÖRKORTADE LUNDAVERSIONEN

- En version, den tredje, av "Happening in Two Parts and Metres" III, sista delen av spelet, framfördes under LIBERALA STUDENTKLUBBENS pornografiافتon på Akademiska Föreningen i Lund.

Handlingen i denna sista del, som väckte stor uppståndelse speciellt efter lundaframförandet, är i stort sett följande:

VAD SOM VERKLIGEN HÄNDE - HANDLINGEN FÖR LUNDAVERSIONEN

Lokalen ligger i fullständigt mörker. Under detta hörs ett monotont trummande (så länge som det överhuvudtaget är möjligt att styra publiken och ändå låta min handling föra spelet vidare). Två spotlights tänds.

Scenens fond är tapetserad med dagens löpsedlar. Till vänster syns en annonspelare, till höger hänger en stor svensk flagga ner från taket. Ett spotlight på annonspelaren, ett på flaggan. Med ryggen mot publiken står en man (- jag - konstnären-).

Vid sidan om honom på golvet står en stor färgburk.

Vid flaggan står en svartklädd, vitpudrad recitatoris. Hon läser en text som handlar om platsen för framförandet, distinkt men entonigt mässande. - En kvinnoarm slår ut genom annonspelaren.

- Trummandet pågår under hela scenen.
- Annonspelaren rämnar långsamt. En kvinna i aftonklänning träder ut ur pelaren. Hon går utmanande fram mot mannen. Framför honom låter hon kläderna långsamt glida av sig. Hon står naken (så när som trosor)

framför honom (inför konstnären). Han doppar båda händerna i färgburken och stryker den nakna kvinnan med färg över hennes kuldror, bröst, mage och lår. Recitatrisen mässar.

Det monotona trummandet finns hela tiden som dovt ljudande, osynlig bakgrundskuliss.

- Mannen pekar kommenderande mot spännpappersfonden. Kvinnan går dit och trycker sig upprepade gånger mot papperet. Hon vänder sig om och kommer stolt tillbaka till mannen i scenens förgrund.

Hon står ett ögonblick stilla framför honom. Sedan vänder hon sig demonstrativt om. Vänder ryggen mot honom.

Han stryker nu färg över hennes överarmar, rygg, bakdel och underben, medan hon själv smetar ut färgen över sin framsida. Trummandet pågår. - Ljuset skiftar.

- Kvinnan vänder sig halvt mot mannen. Han pekar på nytt uppfordrande mot fonden. Kvinnan ser dit, vägrar att gå, vänder sig helt om mot honom, - och slår istället båda armarna om halsen på mannen och trycker sig häftigt mot honom.

I samma ögonblick förlorar hon medvetandet och faller avsvimmad ner.

- I fallet drar hon med sig den svenska flaggan som faller över henne. Det visar sig då att det bakom den svenska flaggan hänger en annan flagga med texten "Änglar".

Svept i den svenska flaggan bär mannen ut henne.

Mörker - Tystnad- Slut- .

Aftonen föregicks av en mängd pressmeddelanden från Liberala studentklubben vilken också skötte om allt arbete som arrangemanget krävde - inte minst i mitt fall, dock utom i ett sådant som de i sista stund ansåg sig inte kunna ordna, nämligen skådespelerskan (kvinnan) i mitt spel!

Emellertid ordnade sig detta genom en av mina dåvarande assistenter, Gun Handberg, som skaffade fram vederbörande (dock till ett tämligen högt gage - själv kände jag henne inte, men jag försäkrades om att hon skulle vara lämplig, vilket jag också fann under repetitionerna).

Resultatet av pressmeddelandena resulterade bl.a. i en artikel i Expressen måndagen den 13 september under en femspaltig rubrik:

”Liberala studenter laddar upp”. Den dåvarande filosofie kandidaten och sekreteraren i Liberala studentklubben, Janerik Larsson som var ”en av dem som hållit i trådarna” uttalade sig.

I Expressen-artikeln, sign. av Christina Ollén, heter det bl.a. ” Liberala studentklubben i Lund tänker bryta sexvallen på onsdag. Det sker vid ”tidernas sexafton” i Akademiska föreningens aula med plats för 1 000 personer. Det blir en sexafton med underrubriken ”spekulation i sex”. Stockholmsliberalernas konferens ”Sex och samhälle” förra hösten sägs vara rena barnleken vid jämförelse med lundensarnas sexafton. Några punkter på programmet: (6 st. min anm.)

1. Premiär för Kärlek III och IV. Högläsning av författarna. Bl.a. Rune Olausson, Svante Foerster, Loka Enmark och Jonas Cornell. (Bokförläggare Bengt Forsberg och Hans Nestius m.fl. ingick också i panelen, min anm.)

2. Sexhappening. Det skall hända saker med en naken kvinna under och utanför ett skynke. Skynket är en svensk flagga. Målaren Bengt Rooke, mannen bakom samlaget i säcken (sic !) i Malmö i somras, är med på ett hörn.

4. Jazzmusikern Gordon Dexter (! Dexter Gordon, min anm.) spelar pornografisk bakgrundsmusik (!?) till vissa inslag under kvällen.”

Detta som exempel på vad Expressen skrev som release angående mitt deltagande.

(Man kan ju fråga sig hur man hade fått tag på Dexter Gordons namn i detta sammanhang?) Det hör till historien att ”Happening in Two Parts and Metres” ursprungliga version (I) var skriven till Dexter Gordon, som jag kände väl som en personlig vän, men han var då liksom vid detta tillfälle upptagen i Paris och jag hade varken då eller till detta sammanhang utlovat hans medverkan.

”Studenter till sexsexa på egen risk” hade Sk.D. den 15/9 som rubrik.---
 ”Alla vidtalade gäster kommer och Rookes nummer på scenen blir kanske av det slaget att polisen får ingripa.”

Till aftonen hade samlats en väldig massa radio- TV- och pressfolk i allmänhet, och en ännu större massa fotografer. Av dessa visade sig TV:s Ulf Thorén som klokast såväl på plats som senare.

PRESSEN EFTER LUNDAVERSIONEN

Dagen efter det sedermera beramade evenemanget hade morgontidningarna följande att förtälja ang. kvällen och min medverkan:

SDS 16/9: under rubriken "Pornografi har moralisk kvalitet om den kan göra tillvaron rikare", vilket var ett citat av Svante Foerster hämtat från debatten som fick tre spalter och en tvåspaltig bild av Foerster och Nestius. Vad betr. min medverkan: .---"varefter ett egyptiskt mörker sänkte sig över salen och trummor begynte smattra. Ridån gick åt sidan: där stod den store Bengt Rooke på scenen vid en svensk mycket blågul flagga och spännpappersfond med löpsedlar. En flicka sprängde fonden, strippade upptill och blev besmekt och bekletad på bröstet av Rooke med rödfärg; varpå hon gnuggade samma bröst mot ett intakt stycke fond, sammanföll på golvet och insveptes i den svenska flaggan. Rooke bortbar henne till trumvirvlar; ridån slöts och sexaftonen med den." (Bzzz.)

SkD 16/9: under trespaltig rubrik "Sexafton på AF utan polisingripande" Rooke uppförde en happening av mycket vågat slag under våldsamt jubel. Hans flickor offrade sig helt."(osign)

Arbetet 16/9: trespaltig rubrik: "Packat till bristningsgränsen på studenternas sexafton i Lund"---Vad sedan fortsättningen av kvällen skulle bjuda på, var ingen riktigt klar på. Det skulle bli en happening av Bengt Rooke, som skulle belysa konstnärens situation inför konventionerna. Publiken hoppades, att detta skulle bli någonting särskilt för att kunna lyfta upp kvällen till det intressanta och händelsefulla plan som man väntat sig."(Ulv)

Sv D 16/9: två spalter under rubriken "Pornografi nedsorlad i Lund Aviserad abortfond stoppad".---"Sist happening eller sexhändelse som arrangörerna kallade det. Malmökonstnären Bengt Rooke klädde av en flicka i strålkastarljus. Kletade in henne i rödförg som hon fick stryka av

mot en vit duk. Slutligen sveptes hon in i svenska flaggan, kastades upp på axeln och bars ut.”(Robin)

D N 16/9: två spalter, rubrik: ”Sexafton publiksuccé Happening fick ändras” (? mitt frågetecken: det hade jag inte hört talas om tidigare!) Den första sexaftonen i Lunds studenthistoria blev ett publiknummer av stora mått:

Det var Liberala studentklubben som hade inbjudit till en pornografisk underhållning och intresset bland studenterna var så stort att Akademiska föreningens stora sal snabbt fylldes och åtskilliga hundra fick stanna utanför när dörrarna stängdes.

Polisen hade tidigare på dagen varit i konferens med arrangörerna, som fått göra vissa justeringar, bland annat i ett avslutande happeninginslag(!?).

Den avslutande happeningseansen, som leddes av Malmökonstnären Bengt Rooke blev mycket matt och slutade närmast tragiskt då den uppträdande flickan bröt samman(!). (Från Dagens Nyheters utsände medarbetare)

ST(Sthlmstidningen) 16/9: tre spalter, rubrik: ”Sexaftonen i Lund rena söndagsskolan”...Bengt Rookes sex-happening med samlag i svenska flaggan visade sig vara betydligt oskyldigare än ryktet. En flicka kom in i röd klänning som hon och Rooke gemensamt befriade henne ifrån varefter Rooke strök över henne med rödfärg som flickan iförd trosor och ingenting annat tryckte av på en vit vägg. Sedan lade Rooke en svensk flagga över henne och bar ut henne från scenen. Trots mörkläggnen och upphetsande trumackkompanjemang för och under denna happening föreföll alla ense att denna sexaftonsfinal närmast blev en antiklimax.”(Olle Lindquist)

PRESSEN SOM SKANDALSKAPARE

MEN SEDAN kom middags- och kvällstidningarna och spädde på med vad som hänt, och vad som inte hänt, och vad som skulle komma att hända, vilket alltså till slut blev vad som ”i verkligheten” hade hänt!

Detta - om inte för andra syften - för att rättfärdiga sina högst dubiösa

”verklighetsbeskrivningar”. Bildmaterial fanns ju som ”bevis” - på vad? - och bilder kan slås upp stort och kan i stort sett bevisa vad som helst om bara layouten, journalisten och redaktionen kommer överens om vad som skall bevisas. Och så byggdes det hela på, till dess ingen som i verkligheten varit på Akademiska föreningen den aktuella kvällen, ansåg sig ha upplevt något annat än vad de efteråt såg och läste sig till i den trummande mediavärlden.

Erfarenheten för min och min familjs del var dyrköpt, men för min syn på konsten, som konstnär och för min syn på konstens funktion var erfarenheten ovärderlig.

Och bildtidningen Se fick äntligen sina sex sidor och det omslag som de så ivrigt trånat efter (23/9), och Idun/Veckjournalen där PGP tyckte till, och Hänt i veckan och Allas-vecktidning, och alla landets ”tyckare”, (i förutom de tre storstädernas avisor) i bland i de mest oväntade alster, från fakultetsskrifter till Metallarbetaren bubblade ikring i dubbelmoraliska ord- och bildorgier, och alla landets syndikerade ortstidningar, från Trelleborgs Allehanda i söder, via t ex Ölandsbladet, Västgöta Demokraten, Bergslagsposten/Bergslagernas tidning, Uppsala Nya Tidning - till Hudiksvalls Tidning i norr, hade inkännande synpunkter på såväl min konstnärliga verksamhet, som min moral, och framför allt beträffande min person.

Allt detta utan att det tyder på att de egentligen hade en minsta aning om vad det hela rörde sig om.

Ett av de roligare inläggen i den landsvida, lokala debatten var det i Arbetarbladet i Gävle, socialdemokratisk (sign.S.O.L.) 25/9, under rubriken ”Kan Dalälven stoppa sex-mästaren Rooke?” Bengt Rooke säger - i en intervju i Arbetarbladet den 21 september - (sic! jag har aldrig blivit intervjuad av någon från Arbetarbladet i Gävle !) att han inte vill bli dömd och bedömd av lösaktiga kvällstidningsjournalister. Sedan säger han att den moderne konstnären är själv något av en kvällstidningsjournalist. Då också lösaktig förstås.---Sedan han kladdat i Uppsala - dit han tänker sig(?) - vill han väl vidare norrut, kanske till Gävle. Mullvaden sägs inte gå norr om Dalälven. Jag hoppas att Bengt Rooke i likhet med denne inte heller tar sig över älven.”

(det svenska ”folkhemmet” sista bastion? 1965?)

Men - historien om "Happening in Two Parts and Metres - version III" blev som sagt självgående, delvis givetvis genom mitt ursprungliga skapad av verket, men huvudsakligast genom pressens överbjudande i att skapa sina egna, ofta olika, verkligheter kring det. Pressen blev på sitt (och mitt) sätt medagerande - i verkets förlängning.

Man försökte härigenom skapa en slags, dittills osynlig, moralisk opinion: genom att "vän av ordning" med pressens "sanningar" som "Sanningen" trädde in på press-scenen. "Den vanliga människans", makthavares och politikernas konventioner blev plötsligt obehagligt synliggjorda och blev till en kraftfull moderväxt för en, i deras ögon elak, symbios som börjat leva sitt eget liv - jag hade genom min konstnärliga verksamhet, som nu tydligt levat länge nog, hotat deras tidigare ostörda värld, deras konventioner och deras maktförutsättningar.

Konventionsgränserna uppenbarades - man såg det kanske inte så - men *a p p a r a t e n såg man: konsten genom media (i detta fallet pressen) var farlig - för det "lag"-bundna tröga lugnet i vilket man tills nu levat och opererat ostörda i.*

"Friheten att verka" i den mening John Cage skriver i "Silence" (1961): "Man håller inte på med vilka experiment som helst, utan man gör vad som måste göras. Med detta menar jag: man försöker inte med sitt handlande att tjäna pengar utan man gör vad som måste göras; man försöker inte med sitt handlande att bli berömd (framgång) utan man gör vad som måste göras; man försöker inte med sitt handlande att framställa njutningar för sinnena (skönhet), utan gör vad som måste göras, man försöker inte med sitt handlande att grundlägga en skola (sanning), utan gör vad som måste göras. Man gör något annat. Vad annars?"

(Det var för övrigt det motto jag satte i katalogen till "Modern konst i varuhuset Domus" och för den därpå följande debatten "Stryka över eller under dagens konst" i september 1962 i Malmö.)

Denna konstens "frihet" contra "den "sanna" verklighets-beskrivningen" förmedlad genom "den fria pressen" och genom "ombuds" ögon - är farlig. En sådan utveckling, en sådan konstens funktion, med en sådan substans av kritiska och öppet kommenterande idéer (- inte av "ting som konst", som traditionellt förvisas till "konstens" egna säkert slutna världar, från vilka de kan plockas fram för trivsamt dekoration om sådan skulle behövas -) manar

givetvis till slut till samhällets repressivitet. Å andra sidan: sådant "som kallas konst" men inte är kritiskt tankeväckande och riktad mot tandlöst konventions-lallande och som inte är medvetet intellektuellt farligt - är inte heller konst.

Möjligen är sådant ting av fetischistisk attraktion eller av samlarvärde - som frimärke, som slutar att befordra post och meddelande - som samlar damm i lådor och i kassavalv och som understundom åsätts fantasipriser som är rent fiktiva.

Det finns för konsten i sig inget annat värde på konst än dess funktion.

KÖPENHAMN OCH LUNDAVERSIONEN

Åter till Lundahändelsen:

B.T. i Köpenhamn 16/9: dubbeluppslag 10 spalters rubrik (!) över båda sidorna: "Gerne pornografi, men ikke krænkelse af flaget" B.T. kan fortælle Den liberale Studenterklub i Lund, at dens anstrengelser i aftes ikke var forgæves. For øjnene af 1100-1200 spændte tilskuere i den æreværdige akademiske forenings aula sluttede man, hvad der formodentlig kan betegnes som historiens største pornografiske sammenskudsgilde, med en simpel profanering af selve "svenske flaggan" - Der gik man for vidt - Til B.T.s medarbejder sagde Lunds politikommisær, Otto R. Ottossen, allerede medens den traditionsrige sal langsomt tømtes for et publikum, der så åbenbart var i modst ridende følelsers vold, at spørgsmålet omtiltale vil blive endeligt afgjort af Lund-politiet i dag.....Til Dexter Gordons (! han och jag hade senare endast bekymrade leenden över å detta med tanke på vad han företog sig i Frankrike vid tiden för min happening -han var i alla fall inte i Lund den kvällen!) hidsigt befordrende jazzrytme gled scenetæppet endelig til side for malerens Bengt Rookes happenings, der nu får det efterstræbte politimæssige efterspil - som det ellers bliver stadig sværere at skaffe sig på svensk jord, selv med den mest avancerede form for pornografi.

Rookes kønne partnerske, kun iført et mikroskopisk lændeskjul, blev ubarmhjertigt strøget over med rigelige håndfulde terrakottafarvet maling (dersom farver i forbindelse med disse former for kunstnerisk udfoldelse

overhovedet spiller en rolle). Efter at have trykket hendes yndige krop energisk ind imod en hvid flade greb Rooke hende pludselig og slængte hende hårdt i gulvet, mens han flåede det svenske flag, som pynteligt hang ned fra snoreloftet, til sig og pakkede damen ind i, inden han slængte hende over skulderen og skred ud. Verket var fuldbragt.

- Vi ser med største overbærenhed på alt, hvad vores studenter foretager sig, sagde politikommisær Ottosson til B.T., da vi spurgte ham om politiets almindelige indstilling til aftenens program.....

Men på det tidspunkt havde Ottosson endnu ikke overværet aftenens sammenskdsgilde.

At vanære "svenska flaggan", slipper kunstneren Rooke næppe billigt fra. De seksuelle symboler har politiet i Sverige måske lært sig at se stort på. Men nationens bannermærke vil ingen kunne krænke ustraffet.

Der er stadig en kant -også i Lund...(Af B.T.s udsendte medarbejdere Viggo Duvå og Mini Wolff)

Ekstra Bladet, Köpenhamn 16/9: 4 spalter med foto på första sidan (!) och en sida (!) med foto inne i tidningen.

Rubrik på första sidan: "Besvimede for åbent tæppe på studenter sexmøde" "Sex-murens gennembrud-det var meningen med studenternes happening-aften i den svenske universitetsby Lund i aftes. På en måde lykkedes det: den unge pige på billedet besvimede af upphidselse i en varmblodig omfavelse for åbent tæppe. Hon blev båret ud hyllet i det svenske flag og indsmurt i rød maling. Manden i de hvide bukser er til daglig tegnelærer ved en kommuneskole i Malmø.

Han heder Bengt Rooke. De fleste svensker kalder ham en fordærvet person och hævder, at han gang på gang lokker søde unge piger til at deltage i sine pornografiske happenings med den begrundelse. at de gavner kunsten. Senere må pigerne angre bitterligt, siger skeptikerne. Se vor udsente medarbejders reportage sid 8.

- "Hun besvimede i en sex-happening" "De svenske studenter i Lund gennembrød ikke sex-muren. Men der skete hændelser..." De svenske liberale studenter i Lund ville i aftes gennembryde sex-muren. Men det blev der ikke noget af, medmindre da med murgennembrydningen var

tænkt på voldsomme hændelser...For en sådan forekom.”

-”En ung svensk pige, der havde den kvindelige rolle i en sex-happening, besvimede. *Happenisten Bengt Rooke* måtte bære hende ud fra scenen hyllet i det svenske flag. Dens pompøse sortie var måske - hvem ved - tilsigtet, men at damen i flaget var bevidstløs var i hvert fald en happening uden for nummeret.

Fordærvet er det tillægsord, svenske pressefolk (!!!) (- og andre)(?) bruger om Rooke. De fortæller (!!!), at han gang på gang får unge piger overbevist om, at de ved at være med i sex-happenings kan gavnede kunsten. De går med i sagen, men vågner op og angrer bitterligt, at de var blevet så lette at lokke. Resultatet er f.eks. besvimelser - og i aften besvimede den unge pige ikke bare én, men mange gange.”

”Det begyndte i rødt fløjl - Hændelsen i happeningen? Lang tids mørke i salen, akkompagneret af trømmerytmer. Klapp fra tilskuerne (som en opfordring til, at nu må der snart ske noget). Tæppet glider til side. Man ser hr. Rookes ryg. Han betragter eftertænksomt en collage af avis-spisesedler om krig og nøgendanserinder. Collagen er hjort på hvidt maskinpapir. Trommerytmer. En hånd bryder gennem papiret. Siden følger den hele dame i rødt fløjl. Det røde fløjl afkastes, og efter Bengt Rooke har gramset lidt på damen, smører han hende til med rød maling, som vi selvfølgelig allesammen kan forstå er blod.”(!)

-Sortien med besvimelse og flagtildækket udbæring er allerede refereret. Derimod står det tilbage at berette hvad Bengt Rookes profession er. Han underviser Malmøs skoleelever i tegning. Man må da håbe, at han ikke bruger flasker som kasteskyts der, som han gjorde det i Lund bag kulisserne.(!)” Bildtexter, tvåspaltare:”Roligt afventende så den kønne, unge pige happenisten Bengt Rooke gøre sine forberedelser.” Tvåspaltare på höjd över hela sidan: ”Blodrød maling tværedes ud over kvindens krop, da hon mødtes med tegnelæreren i en hed omfavnelser.(!) Kort efter måtte hon - besvimmel - bæres ud. Indhyllet i det svenske flag.” (Rudy Jensen)

DIV. PRESS, LÖPSEDLAR, KOMMENTARER MM. I LUNDAVERSIONENS
FÖRLÄNGNING

I det fortsatta synandet av "eftermålet" till den famösa föreställningen i Lund den 15/9 1965 väljer jag endast ett antal löpsedlar, texter och annat i förkortning av de ca 140 (!) urklippen rörande enbart denna händelse:

Men först en jämförelse med ovanstående "Det begyndte i rødt fløj" (flöjl = sammet)

Göteborgs-Tidningen 16/9, underrubrik i texten (som var femspaltig, hel sida, med första-sides-hänvisning - märk att "Happening in two Parts and Metres", version II, hade framförts i sin helhet tidigare i Göteborg utan såvansinig pressreaktion): GT den 16/9, i sin helhet vad beträffar min medverkan i kvällens begivenheter:

"Flickan målades rød... (som underrubrik i texten)

" Det var dødstyst under kvällens clou - Bengt Rookes happening.

Naturligtvis, för så här gick det till:

In från vänster kommer en ung flicka i något som liknar en städrock (! se ovan: "dame i rødt fløj"!). En handrörelse av konstnären och rocken åkte av. Fotograferna jobbade såsvetten lackade.

Flickan vantrivdes uppenbart med att visa sig offentligt i enbart trosorna. Rooke kletade ned hennes framparti med ilsket rød färg, varpå flickan gick bort och gned sig mot en uppspänd pappkuliss. Vände tillbaka till konstnären, blev nedkletad med mer färg och föll plötsligt samman. Rev i fallet ned en svensk flagga, som hon snabbt sveptes in i och bars ut." (G:T:s utsände)

(Man kan faktiskt undra om de varit närvarande vid samma föreställning, och i så fall vem av dem (journalisten från Ekstra Bladet i Köpenhamn eller G-T:s utsände från Göteborg) som var offer för en "villa" - ingen av dem hade i varje fall noterat flaggan bakom den svenska - den som det stod "Änglar" på, och som mitt i fotografgalenskapandet hängde kvar på scenen! Den svenska flaggan, med rödfärg och allt, stals för övrigt senare under kvällen, antingen i det vanligt studrntikosa sovenirtagandet eller (varför inte?) för att användas som beviset på mitt förmenta "skymfandet av rikssymbol". Stölden - förmodar jag -kan väl *inte* anses som lagstridig- i *detta* sammanhang.)

Kv.P. 16/9: hel extra löpsedel: "Tragedi hotade vid sexafton Nakenmodell i färgorgie Kollapsade på scenen", stor bild, Samma dags hela "vanliga" löpsedel: "Drama vid sexafton Nakenmodell fick nervkollaps under färgorgie! (dock! en liten liten del av löpsedeln om "framtidens bil!")

Första sidan: "Nakenmodell på sexafton Bröt samman", Hel sida med trespaltigt foto:"Sexfesten nära sluta med tragedi: Välbetald "rödluva" kollapsade på scenen!---TV bryter sexvallen.--- Enligt vad KvP erfar var flickan i stort behov av pengar. Det var därför konstnären Rooke lyckades övertala henne (!) att ställa upp. Hon fick bra betalt för sitt framträdande. Flicka som är i 20-årsåldern behövde dock inte föras till sjukhus.(!) Hon kördes i stället till sin bostad där hon fick vila. Sedan flickan vaknat upp ur sin medvetlöshet ansattes hon av kraftiga gråtattacker. Hon ångrade bittert vad hon gjort."

(Görel Wahlström)

(notera orden "ångrade bittert" som också finns i Ekstra Bladet: "angrer bitterligt" där använda av Rudy Jensen - kanske kan man härigenom spåra det "svenske pressefolk" som är upphovet till: "Fordærvet er det tillägsord, svenske pressefolk (og andre)--- bruger om Rooke."?)

Expressen 16/9 hela löpsedeln: "Flicka i studenternas sexspex fick svår chock Svimmade på scenen (liten ruta om sista chansen i andra etappen i Geting-rallyt!) Första sidan: fyrspaltig bild,enspaltig text:"För mycket sex för henne", dubbeluppslag, 10 spalter rubrik: "Nakenflicka svimmade... i studenternas sex-spex", två fyrspaltiga foton och ett trespaltigt. "Barnvakt i happening svimmade på riktigt!"

Aftonbladet 16/9 hela löpsedeln: "Naken flicka bröt samman Sexpartyt slutade med kaos" (och i en liten text under streck: Är han för mäktig Skånes småpåvar? som dock handlar om något helt annat).

Första sidan: tvåspaltig helbild "TV viar sex-show"

Hel sida, femspaltig rubrik:"TV filmade sex-party" "Sexfesten i Lund blev en ekonomisk framgång, men konstnärligt ett fiasko." Kollaps"

"Den 18-åriga flicka vars bröst konstnären Bengt Rooke använde som målarpensel i happeningscenen kollapsade efter föreställningen. Redan efter några sekunders (!) happening bröt hon samman. Konstnären

svepte henne raskt i scendekorationen, en svensk flagga, kastade henne över axeln och sprang ut och låste in henne i en köksskrubb (!) på övre våningen. ---Flickan fick ett nervsammanbrott och grät hysteriskt i två timmar i skrubben (!). Då fördes hon---till ett hotell. Där lämnades hon ensam(!). - Hon förbrukades i mina armar när jag skapade, sa Rooke till Aftonbladet.”(!?)

”Lundapolisen överväger åtal” meddelade DN 17/9 i sin rubrik bl.a.

”Enbart användandet av svenska flaggan i den avslutande happeningen (den insmorda nakna flickan sveptes i flaggan och bars ut) kan faktiskt betraktas som en förbrytelse enligt 6:e kapitlet, säger polisintendenten (Bo Ekener).

Möjligen kan man anse det förmildrande om flickan, som uppges, svimmade och man använde flaggan för att skydda och hjälpa henne.--- Den i happeningen medverkande flickan, som bröt samman efter föreställningen, var på torsdagen helt återställd. Hon har tidigare inte deltagit i några sådana arrangemang, medan däremot konstnären Bengt Rooke framfört samma sak vid Studentföreningen i Göteborg tidigare. I Lund använde han dock endast sista delen, som skulle illustrera konstnärens situation.

- Flickan svimmade aldrig, men däremot tog hon ut sig helt och var också ovan vid den påfrestning det är att stå på en scen och vara i fokus för allas blickar, säger Rooke. Den svenska flaggan använder jag som en vanlig enkel symbol som alla känner igen. Den illustrerar den konvention i vilken konstnären sveper det incitament som flickan i sin tur illustrerar.--”.

--- med mera, med mera, etc. etc. --- brev, insändare, artiklar - som tidigare nämnts ca 140 st (!) och bl. det sista (?) i lundasaken, mig veterligt och hitintills, var i ett något kryptiskt sammanhang, där saken - och jag- i helfigur på ett tvåspaltigt foto fick illustrera en, i mitt sammanhang helt oväsentlig, notis under rubriken ”senaste nytt”, ”Hänger ni med?” och det med fet stil satta: ”Hata!” (till en helt annan notis men som layoutmässigt blev till ett sammanhang) med underrubriken ”Måla din brud röd!” i Kv.P 24/1 1968! Alltså tre år senare!

PRESSEN, LUNDAVERSIONEN OCH SKOLAN

Det mera näraliggande och egentliga avslutandet av saken runt happeningen på Akademiska föreningen i Lund, drogs igång med strategisk medvetenhet av Aftonbladet vars hantering av saken kan vara värd en särskild fallstudie av vad som hände i pressen (läs: huvudsakligast Aftonbladet) vid den här tiden:

Aftonbladet (s) arbetade hårt för att bli en "tidning-för-vän-av-ordning, moral och satsade på att bli opinionsbildande".

Den hade börjat tryckas även i Malmö och betraktades huvudsakligast som Arbetets (s) (som sedan 1963 så ofta som möjligt satt i system att felstava mitt namn!) kvällstidning likartat förhållandet mellan SDS och Kvällsposten med vilken Aftonbladet nu konkurrerade om samma läsarkategori inom regionen.

Men då tidningen även hade uppsvensk spridning blev genomslaget i Aftonbladet större än i det enbart lokala området, även om det givetvis i de i sina uppsvenska upplagor redigerades annorlunda.

Aftonbladet producerade en verkligt fet löpsedel vad anbelangar mig den 20 september detta år (1965):

"Är sex-Rooke lämplig som lärare?"

(Löpsedeln drabbade mig då jag cyklade till skolan, och fyllde mig med skeptisk undran, och givetvis en oförställda häpnad med tanke på vad som hänt dagen innan: se händelseförloppet nedan.)

Aftonbladets löpsedel följdes upp av två (!) separata, rätt omfattande, artiklar i tidningen.

- Den ena, på sidan 4, var en intervju gjord med mig i min ateljé föregående dag av Per Ekelund under standardvändningarna: "Hur-har-du-det-nu, Hur-känns-det-så-här-efteråt, "Kan vi komma ut ett slag och snacka".

Den återgav väl - så där rimligt - läget, dock med ett par egendomliga påståenden: dels att jag hade för avsikt att framträda i Uppsala, dels avslutades artikeln med en märklig "knorr".

Helt riktigt återgavs vad jag sagt: "- Jag skymfde inte flaggan. För mig är den också en nationalsymbol, vad man sedan menar med att skymfa beror på vad man har för konventioner."

- Dock följdes detta mitt uttalande i omedelbar anknytning till den då fullständigt oförståeliga journalistiska "knorren", som de i saken införstådda visste var en ren lögn:

"Den flagga som användes vid happeningen låg igår mönjefärgad och hopknycklad i ett hörn i ateljén. I en annan del av samma rum fanns en oregelbunden röd-vit-blå flagga. Den stod prydligt upp.

Rooke:

- Där har jag min egen flagga - också en symbol."

(Det var väl känt bland insatt folk att den svenska flaggan stals redan på kvällen efter föreställningen på Akademiska föreningen i Lund!)

Aftonbladets andra artikel samma dag, på sidan 8, var gjord tidigare, samma dag som artikeln på sidan 4, men under kontors- och/eller skoltid (vilket framgår av de två intervjuerna och då jag undervisade) ---

Den skrevs också av Per Ekelund!! Detta meddelade han mig inte som anledning vid den senare under dagen gjorda intervjun!

Men å andra sidan gav det i efterhand (och vid läsning av båda artiklarna tillsammans) en viss förklaring till de i intervjun förekommande falska och underliga påståendena.

- Den andra artikeln (och givetvis tillsammans med intervjun som något slags kultur-alibi och för att falskeligen göra gällande att alla parter hördes i samma sammanhang) var ett klart politiskt-redaktionspolicy-beställningsverk som säkert var praktiskt taget färdigredigerat redan innan det skrevs.

PRESS-ETIK OCH POLITIK

Visserligen är journalistiskt-, redaktionellt- och politiskt arbete inte något som man direkt kan komma överens om såsom varande varandras ekvivalenser på en dagstidning. Tvärt om: de kompletterar varandra för att föra fram politikens och tidningens policy baserad på det i verkligheten "sanna" och faktiska förhållandet. MEN - denna verklighet får inte, av någondera parten, eller parterna tillsammans, förfalskas eller fabriceras och relevanta fakta får inte heller förtigas; detta för att tidningen inte i

förlängningen skall ha grund till framförandet av egennyttiga påståenden baserade på falska premisser.

Ting som dessa hanteras med ett instrument som kallas press-etik. Huruvida de i Aftonbladet som var inblandade i den här saken hade verklig kunskap i detta verktygs handhavande är värt ett studium. (Med på köpet får man då, om man vill det eller ej, en insyn i tidningens uppfattning om den lokala- "mannen på gatans"-politiska stupiditet och låga moral):

Alltså - Aftonbladet 20/9:

Löpsedel, satt med fetstil: "Är Rooke lämplig som lärare?"

sid 4 Rubrik: "Nu skall sex-mannen i Lund chocka Uppsala",
tresplattig ny bild till intervjutexten

sid 8 Rubrik: "Föräldrar till storms mot sex-Rooke"
"Får inte undervisa våra döttrar!" med tvåspaltig
"lundabild" i helfigur till artikeltext:

- "Vi vägrar att sända vår dotter till hans lektioner."
- "Han är olämplig som lärare för våra barn. En lärare ska vara ett föredöme. Vi kan inte godta att skicka våra barn till lektioner hos en sex-konstnär som har rader av vidriga skandaler bakom sig."

Underrubrik: "Upprörda föräldrar Mest upprörda är de mammor och pappor som har tonårsdöttrar i skolan."

"De hävdar:

- Sådana här uppträden har en mycket olämplig inverkan på både barnen och lektionerna."

Men hör och häpna: det fanns inget namn, ingen förälder som med namns nämnande som hade uttalat detta!

Allt sammans var uppenbarligen och helt och hållet redaktionellt stoff!

"Rektor S. Krook kommenterar för Aftonbladet:"

"- Jag har åhört lektioner som Rooke har haft. Mot dem har jag inget att anmärka. Han har god diciplin och handhar materialet på ett tillfredställande sätt."

"Föräldraföreningens ordförande *komminister* (min kurs.) Rune Jonzon säger till Aftonbladet:" underrubrik: "Stark opposition"

"- Oppositionen är mycket stark bland föräldrarna. I synnerhet bland dem som har tonåriga döttrar i skolan.---"

"- Föräldrar har tagit kontakt med mig och andra medlemmar i styrelsen. Vi har därefter diskuterat problemet. Vi har beslutat att avvakta och följa utvecklingen innan vi går till aktion.---"

"- Jag har också varit i kontakt med medlemmar i skolstyrelsen. Stämningen är dock sådan att vi beslutat att avvakta vidare åtgärder.

"- Min personliga uppfattning är att lämpligheten av förhållandet måste ifrågasättas.

"- Jag tjänstgör också (som) timlärare vid den aktuella skolan. Som kollega tog Bengt Rooke häromdan kontakt med mig för att höra min åsikt (!). Jag delgav honom den."

"- Jag kommer att försöka få åhöra någon lektion för att själv bilda mig en uppfattning i frågan."(!?)

- Och så kommer det skrämmande: Jag kände ju inte till den här artikeln och vad som försigått tidigare på dagen. Men ändå uttalar jag mig enligt tidningen:

"Bengt Rooke till Aftonbladet:

"-Eleverna var lite konstiga vid första lektionen efter händelserna i Lund. Men de lugnade sig snart. Sedan har jag inget märkt."

Det finns verkligen allvarliga skäl att ifrågasätta det pressetiska hanterandet av "den sanna" "verkligheten" i det här fallet:

Att tidningen från böjan själv skapade den "nyhet" den sedan förfasade sig över är inte att så helt lämna därhän enbart för att det anbelangar en privatperson - i ett annat perspektiv kan det också gälla något helt annat och mindre kontrollerbart.

En direkt personskadande löpsedel (och för den delen tidigare löpsedlar i mängd!) en personskadande femspaltig artikel med tvåspaltigt foto under lögnaktiga rubriker som dessutom inte är relevanta till texten! och därtill en trespaltig artikel med trespaltigt foto, allt under lika dubiösa premisser! - och allt på en och samma dag!

Vari ligger det nyhets-/tidningsmässigt stora i ett sådant hanterande? - varför? - om inte det skulle vara för att jag:(se för övrigt sid. 74?)...

DEN KONSTNÄRLIGA VINSTEN I.

- Som pedagog och konstnär var och är det min mening att eleverna inte skall präglas på en given sanning, utan undervisas till ett konstruktivt ifrågasättande genom kunskap i sak, och såvitt det är möjligt till kunskap om sammanhang; genom detta arbetar man utifrån nutiden - för framtiden. Ett sådant synsätt ansågs lovvärt redan då - på papper och i tal. Genom framträdandet fick jag möjligheten att pröva om man verkligen menade det.

DEN KONSTNÄRLIGA VINSTEN II.

- Jag hade som konstnär fått ett utomordentligt tillfälle att arbeta med det som var och är det jag anser vara det mest angelägna, nämligen: vaksamhet mot sociala, politiska och kulturella manipulationer, inte minst då de leder till en reaktionär idé- och personutslätande lagomhet och till en ambivalent dubbelmoral som samhälls- och livsstil.

DEN KONSTNÄRLIGA VINSTEN III.

- Vad jag uppenbarligen lyckades med var att visa på känsliga konventionsgränser och att ställa upp den avsedda ekvationen: Så här är det! - Vill vi ha det så? - Vill du vara så som du reagerar just nu? - Är då det synligt upplevda "sanningen"? "det konstnärliga resultatet"? - är det själva handlingen som är resultatet? Eller är det vad vi är medvetna om i upplevelsens förlängning? - Hur vill vi egentligen ha det med denna konstnärliga form för presenterande av "sanning" respektive "resultat" (häri inbegripet formen för presshanteringen av sammanhanget) Men framför allt : Hur vill vi ha det med de frilagda konventionerna - just nu? - och i framtiden?

- Det lundensiska framträdandet hade därmed skapat ett sådant tillstånd som är en del av den verkliga konstens: - den som skakar om, den som är farlig, den som tvingar till ställningstagande, och som tvingar fram i dagen det reaktionäras motangrepp (som korrelat), inte för att detta omedelbart skulle kunna tänkas ställa något nytt eller annat i denna

verklighets ställe, utan för att det helt enkelt skulle vidimera sin existens och visa upp sig i hela sitt reaktionära muskelspelande! Detta motangrepp visade sig också så som det i verkligheten fungerar: som arriärgardets destruktiva återtågsförsvarare!

Det förmenta händelseförloppet som det tecknade sig utifrån (genom pressen) - i mitt till synes personligt/sociala tillkortakommande inom den sociala falang dit man (men inte jag) räknat mig - talade ett språk, - ett annat och vida viktigare språk, kanske inte omedelbart tydligt för flertalet, talade kraftfullt om *konstens funktion - som ett medel och en framkomlig väg för uppsåtet* - det visade på en rörelse i riktning mot en fruktbart aktivare framtid.

Att det förhöll sig så kan jag, med facit i hand, lugnt påstå. Det blev till vinst på många plan: Utveckling, såväl för mig personligen som för många både tidigare och senare elever och andra efterföljare i tanke och handling, större internationalisering av min (och andras) konstnärliga verksamhet, vidare vyer och insikter och, inte minst, personliga kunskaper vida överlägsna de jag dittills hade tvingats hålla mig till.

Detta sagt väl medveten om av att många segrar vinnas med ofta stora förluster.

- Insändare i mängd -. Nu kommer också tidigare och nuvarande elever med pro-Rooke insändare och brev.

”Föräldramöte i fridens anda Inte ett ord om sex-Rooke” var den trespaltiga rubriken på artikeln i Sk.D. 22/9.

”Nej, det blev ingen tänk-på-våra-döttrar-aktion när Dammfriskolans föräldraförening på tisdagskvällen samlades till möte i skolans aula. Sexkonstnären Bengt Rooke får alltså fortsätta sin verksamhet som teckningslärare - under 32 veckotimmar undervisar han c:a 500 elever - åtminstone ett tag till...”

”Under den timslånga aulasammankomsten avhandlades endast högst vardagliga ting. Rödfärgade nakenbröst och skymfande flaggor lyste förvånande nog med sin frånvaro. ---”

Aftonbladet 22/9 hade däremot tagit fasta på vad som hände "efter" mötet, med en liten besviken, välgömd enspalatrare under rubriken: "Föräldrarna skriver brev: Rooke bort!". "Det var först när man samlades i "skvallergrupper" i de enskilda klassrummen som saken ställdes på sin spets. Den "rädda-våra-döttrar-aktion", som man väntat vid föräldraföreningens sammankomst i aulan i går kväll kom av sig." "Det gick desto hetare till i klassrummen.

- Rooke sköter sin tjänst oklanderligt, säger rektor S Krook.
- Rooke ska bort från undervisningen, menar många av föräldrarna."

"Eftersom skolstyrlesen (s-majoritet, min anm.) på eget initiativ inte kan göra någonting alls måste föräldrarna gå till aktion."

Lundagård nr 14-65 "Liberalerna förklarar sig". "Vår rektor (Philip Sandblom, min parentes) har antytt i Sveriges Radio, att Liberala studentklubben har överskridit anständighetens gränser. Och han har väl rätt i att vi söker flytta ut vissa gränser,---tidningarna var snabba att inse denna möjlighet. Från vårt herostratiska arrangemang utbildades snabbt la Traviatamyten. Enligt referat skulle nämligen den flicka , som deltog i Bengt Rookes happening, ha a) supits full före föreställningen b) svimmat under pågående happening. Allt detta kan dementeras av de personer som var närvarande på scenen. Att hon efter föreställningen jagades från vettet av ett stort koppel pressfotografer är däremot korrekt. Då flickan symboliskt dog (segnade ned på ett sätt, som förvisso ej var den medvetlösas) rusade ett tjugotal fotografer fram, störtade sig bakom scenen och avlossade sina elektronblixlar mot flickan. Endast en van offentlig person skulle stå ut med en sådan behandling. Att detta, och vad som följde, ej kunde förhindras är beklagligt. Men vi tycker det är obilligt, att lasta klubben för pressens övertramp. --- (Janerik Larsson, Jan Pettersson)"

Ekstra Bladet, Köpenhamn 4/10, hel sida, tre stora bilder, rubrik: "Sex-kampagne mod Lund-Rooke"

"Malmø-blad vil have ham fjernet fra lærergerningen. Den meget omtalte sex-happening-aften i studenterklubben på Lunds universitet - den aften, hvor en nøgenmodel sagdes at være besvimet af skam for åbent tæppe - har fået konsekvenser for happening- maleren, tegnelærer Bengt Rooke, Limhamn. Siden har han været genstand for voldsomme angreb i det

store Malmø-blad "Kvällsposten", der vil have ham afskediget som tegnelærer ved Dammfriskolen i Malmø.---

"Happening slår till Konstforum drabbat!", fyrspaltig bild och text---
Arrangör var Christer Leopold. "Det enda vettiga som vi fick fram var att denna happening helt var tillägnad en viss Bengt Rooke, som senast"---
etc. N.T.Ö.D. Norrköping 19/10

VROOM ROOM FOR POEX

Skrev "Vroom Room for Poex" till Den Frie, Köpenhamn. Jag var sedan april inbjuden att delta i "Poex -65 med "Rooke forestillinger".

Projektet hade konstnären Knud Hvidberg som upphovsman:

- "I tiden fra den 8 til den 21 december 1965 i udstillingsbygningen Den Frie ønsker vi at vise en udstilling af digte. Udstillingen er foreløbig kaldt "Poex 65 poesiexperiment. Den skall rumme konkret poesi maleri og grafik som er digte og kan opføres bøger der er anderledes digte som kan opføres digte som er lyd lys og bevægelse digte som er teater film happenings. Gøre øjeblikket det der sker til det væsentlige oplevelsen til det centrale. Det skal ikke være en prestige udstilling eller en købmandsbutik hvor kunstnere står bag disken. Der skal handles men handlingen skal være oplevelsen det der kan tages med hjem ikke spekuleres i men gi spekulation.---

- "Efter henvendelse til digtere komponister og bildende kunstnere som arbejder på utraditionel vis og på integrerende områder har vi fået tilsagn fra følgende" och så följer, förutom mitt namn (jag tar i uppräknigen bara med de som kände mig/jag kände, vilka kunde anses ge substans åt projektet): bl.a. Poul Borum, Uffe Harder, Åke Hodell, Vagn Steen, Peer Arnoldi, Peter Bonnén, Arthur Köpcke (Fluxus), Pi Lind, Jens Jørgen Thorsen, m.fl.

- Då det bland de medverkande fanns många som jag träffat och väl kände, kände-till, hade jag arbetat seriöst under året med uppgiften.

- Projektet föregicks givetvis av otaliga diskussioner, mellan mig och huvudsakligast Hvidberg, inte minst beträffande innehållet och de tekniska arrangemangen kring min föreställning. En del diskrepanser bestod så länge, att jag beträtade hela projektet som praktiskt taget avskrivet.

- Emellertid utkom vernisagekortet med följande text:

"De inbydes hermed til udstilling i den Frie, oslo plads Poex 65 poesi experiment. Udstillingen er åben fra den 11. til 20. december fra kl. 14 til 22. Fernisering lørdag den 11. kl. 14. Eneste opførsel af Bengt Rookes skulpturspel VROOM ROOM for POEX lørdag d. 11. kl. 20. De er også velkommen til at besøge udstillingen under prøverne fr kl. 10. til 14. Venlig hilsen Hvidberg

- Mitt manuskript till den Köpenhamnska föreställningen var baserad på det "Vroom" jag hade gjort i Lund, vars material jag till stora delar hade i behåll, men texterna måste givetvis vara på danska och omarbetas till att hantera danska förhållande: sålede ville jag att operasångaren skulle framföra olika avsnitt av några högstämt fosterländska sånger tagna ur "Högskolesangbogen" framförda á la Aksel Schiøtz och att i stället för den svenska flaggan i fonden, skulle den danska användas.

- "Det var besvär med flygeln-så det partiet kunde väl strykas-, också "Dannebrogens" nödvändiga medverkan kunde väl utgå."

- "Högskolesangbogen", Aksel Schiøtz och "Dannebrogen" är alla tre så utomordentligt sakrosanta, i det lika utomordentligt borgerliga Danmark: dessa ger man sig inte till att använda så där i första taget!.....

Trots de stolta orden: "Det strenge krav til udstillingens deltagere stilles i den frihed der gives. Enhver har frie hænder til at disponere over den tid og de rum der stilles til rådighed men det kræver disciplin att overholde og vise loyalitet overfor andre kunstnere." förelåg det uppenbarligen någon sorts självsanering - självzensur, med andra ord!

- Jag deltog inte!

BOKEN "SEX COLLAGE"

Sedan en tid hade allehanda spekulanter i min massmediala framgång gjort sig påminda.

Deras alltmer påträngade existens måste på ett eller annat sätt åtgärdas.

För detta, för min fortsatta konstnärliga verksamhet och för min integritets skull, meverkade jag som smått oförstående "konstnär" i följande: "Skåne(jazz)festivalen 65, till vilken jag skrev "Happening in Two Parts and Metres", arrangerades av Club le Celeste, vars direktör Bo Johnsson hade engagerat mig för saken.

Han var ständigt på jakt efter snabba pengar, och hade den senaste tiden legat hårt på mig för att "vi skulle göra något tillsammans". Jag accepterade nu och Bo Johnsson framskapade "Samverkande Bokförlags Försäljnings AB".

Den 10 december träffades vi på Advokatfirman Linse & Wirgin i Malmö: advokaten Linse, en för mig okänd person vid namn Österberg som representant för det för mig lika okända förlaget, och direktör Bo Johnsson.

Advokaten Linse hade utarbetat ett avtal (som vid ett snabbt påseende var fullt av oklarheter, men detta bekymrade inte mig med tanke på *mitt* uppsåt), och avtalet undertecknades. Här följer ett utdrag:

- "Avtal: mellan konstnären Bengt Rooke, Samverkande Försäljningsorganisationen AB, nedan kallat SBF, och direktör Bo Johnsson har denna dag träffats följande avtal.
- § 1. Parterna skall gemensamt utge en bok, som Rooke skall författa med titeln eller i varje fall arbetsnamnet "Sex collage av Rooke" med ett beräknat sidantal av 72 sidor jämte 12 bilder ---. Boken skall utges i ett för ändamålet särskilt bildat aktiebolag, som skall fungera såsom förlag och som skall ägas av SBF och Johnsson gemensamt men administreras av SBF ensamt.
- § 2. Riktningen för färdigställandet av manuskriptet skall vara den 1/4 1966.--- Försäljning och reklam skall omhändervaras av Johnsson, varvid reklamåtgärderna först skall godkännas av Rooke och SBF.

- § 4. Rooke erhåller vid detta kontrakts undertecknande såsom förskott för manusarbetet kronor 3.000:- och vid manuskriptets överlämnande till förlaget i av övriga parter godkänt skick, ett ytterligare förskott å kronor 2.000:-. Återbetalningsskyldighet av förskottet föreligger ej---
- § 9. Rooke skall äga copyright för manus och bilder till boken. Dessa skall stå till förlagets förfogande med ensamrätt under en tid av 10 år från bokens utgivning såväl i Sverige som i andra länder.
- § 10. Skulle tvist uppstå ---, skall sådan tvist avgöras genom skiljedom enligt lagen om skiljemän."

Jag fick inte 3.000:- kronor, utan hela förskottet 5.000:- kronor kontant av Bo Johnsson sedan kontraktet var underskrivet.

Detta visade *mig* höjden av *verklig* borgerlig sex-spekulation och hänsynslös social och kulturell manipulation och ett utnyttjande, som en något mindre medveten person än jag säkert skulle ha fallit för. Men framför allt visade det på total oförståelse för min konstnärliga verksamhet och vad det egentligen var jag höll på med.

- Nu var jag från början helt medveten om hela denna manipulativa cirkus och spelade med: Det var mitt förslag till titel, det är viktigt, och den var i perfekt överensstämmelse med deras syften att tjäna pengar på mitt namn och det rykte som de såg som säljande sensationellt. Det skulle ge dem en förtjänstfull möjlighet att förstärka det. (Visserligen för mig personligen till det sämre, so what!) Det skulle ju ge snabba pengar (över mitt lik).

- Men - så var det detta med titeln. Sex collage betraktades av dom som skrev avtal med mig uppenbarligen som ett ord för pornografiska bilder utförda av mig under en obscure täckmantel av konstverk.

Jag betraktade det som 6 stycken collage och det skulle jag ju genom mitt arbete i alla fall göra, med eller utan deras dubbelmoraliska skådespelargage och genom detta pseudojuridiska avtal som jag i framtiden skulle kunna få klä skott för istället för de verkliga skurkarna.

- Därför tyckte jag att de gott kunde betala läropengar, till framtida bättre kunskap och förståelse av konst och konstnärer, och för att ge deras definitivt skumma affärsmoral en läxa.

Jag gjorde en bok på 74 sidor och 12 bildcollage och med omslagsidan: "Collage" Rooke.

Boken som hade undertiteln: "Umgängeslif och Änglvisioner".

Det var ett textcollage och hade som "Förord. Inom svenska uppfostringslitteraturen har länge saknats ett utförligt och praktiskt uppställt arbete af föreliggande slag. Hvarken i skolan eller i hemmen får ungdomen tillfälle att rikta sitt vetande å ett område, som, säge vad man vill, dock är af så stor betydelse, att inte nog vigt kan läggas på att nå, om icke fulländning, så dock måttlig färdighet i en viktig konst, konsten att umgås med nästan.---o.s.v.

Boken utgavs aldrig men finns till dels bevarad.

71.

1966

BERLIN-WARSZAWA-KÖPENHAMN

"Nakenmålaren fick sluta som lärare" Rubrik i Expressen 19/1

"Konstnären Bengt Rooke i Malmö, som i höstas gjorde sensation på en så kallad sex-afton hos studenterna i Lund då han använde en spritt naken flicka som målarpensel, har fått sluta sin tjänst som extra teckningslärare på Dammsfriskolan i Malmö."

Rektor S Krook säger att avskedandet inte har något som helst att göra med Rookes vandel.---"(två spalter).

Arbetet 19/1 (trespaltig, ny bild, bildtext: "Bengt Rooke Slutar skolan och åker till Berlin.") "Rooke (som slutat skolan) chockar Berlin". "Bengt Rooke, konstnär i Malmö, berömd/beryktad efter höstens sexafton i Lund när han använder en naken flicka som målarpensel inför publik. - har fått sparken som teckningslärare - fast det beror inte på sex-målandet, påstår skolmyndigheterna.

Planerar att chocka Berlin (?!) med nya djärva och konstfulla (?) grepp - fast jag spekulerar inte i sex, påstår han själv. Är Rookes omskrivna sexmålande i Lund orsaken till att han avskedats?

Rektor S Krook, Dammsfriskolan: - Det har jag inte hört. Skolstyrelsen har hand om alla tjänster.---.Enligt reglementet ska en tjänst under vissa förutsättningar ledigförklaras varje termin---.

Rooke själv tar det saken lugnt:" Underrubrik: "Bra sätt - Jag är inte formellt kompetent men har liksom andra kulturarbetare ansett att det var ett bra sätt att skaffa inkomster genom att arbeta som lärare. Jag flyttade från Rörjsjöskolan till Dammsfriskolan eftersom jag bara ville tjänstgöra 10 timmar.

- Men också på Dammsfriskolan måste jag arbeta mer än 10 timmar, och eftersom jag inte kunnat sköta det arbetet utan tjänstledighet blev det så här.

Biträdande skoldir. Bengt Leeb-Lundberg"(Skoldir. Lars Kjellman yttrade sig aldrig offentligt, men arbetade mycket i kulisserna, min anm.)": - Det

finns inget som helst samband mellan Rookes privata förehavanden och hans entledigande. Bestämmelserna är sådana----."

"- Bengt Rooke: - sedan många år har jag arbetat med fritidsverksamhet för ungdom. Den verksamheten sorterar under skolstyrelsen. Om man ansett mig olämplig som lärare skulle jag väl entledigats också från den uppgiften - även om den kanske har uppmärksammats mindre utåt. (Se längre fram, min hänvisning.)

- Mycket efter den här historien i Lund har varit skumt. Det ansågs ju att det fanns en reaktion mot mig i föräldraföreningen och att eleverna uteblev från mina lektioner. Sedan har det ju visat sig att det mesta var ren lögn. Därmed tror Bengt Rooke att historien skall vara ur världen.---
- Det märks en tydlig uppsplätning i reaktionerna mellan högerpress och övrig press...Just nu arbetar Bengt Rooke på en collage-bok---Närmast: resa till Berlin "så länge pengarna räcker".---

- Jag skall bo hos en österrikisk dramatiker i Berlin. Han har gett ut mycket märkliga böcker. Berlin är ju en smältdegel och där tycker kanske inte folk att det är så märkvärdigt med öppen teater som här i landet. Jag har haft kontakt med en amerikansk skådespelargrupp som bor i Köpenhamn och jag vill utveckla mig vidare. I Berlin har ju "The Living Theatre" sin europeiska hemvist.---" (just då - min senare anm.)

SKOLORNAS FRITIDSVERSAMHET

Under ca. 10 år ledde jag ämnet konsthantverk inom Skolornas Fritidsverksamhet i Malmö, i egna lokaler - på Dammfriskolan!

- "inom vilket ämnesområde han byggt upp en verksamhet, som ständigt ökat i omfattning. Förutom teckning och målning har verksamheten omfattat batik, koppar- och silversmide, emaljering och batik. Rooke har dessutom med framgång bedrivit estetisk lekskola för utvecklingsstörda barn i verksamhetens regi.

”Rooke har visat sig ytterst initiativrik och vaken för möjligheter, som ryms inom ämnet, han handhaft. Tjänsten har han fullgjort på ett gott sätt och visat sig väl lämpad att handleda ungdom.”

”Malmö den 19 januari 1968, Skolornas Fritidsverksamhet,
Sten Fristedt, Föreståndare.”

Skolornas Fritidsverksamhet bekostades av kommunen, sorterade under skolstyrelsen och leddes föredömligt av Sten Fristedt.

Kurserna var avgiftsfria och var avsedda för elever fr.o.m. klass 7 i grundskolan upp t.o.m gymnasiet och yrkesskolan, dvs. för åldersgrupperna 13 till 20 år.

Då jag började, förde den estetiska sidan av verksamheten en tynande tillvaro: 7 elever i en kurs (i måleri) en gång i veckan.

Då jag slutade efter ca. 10 år hade jag haft ett 150-tal elever i ca. ett tiotalet kurser - i veckan! - årligen! - (bl.a. som nämnts kurser för utvecklingsstörda).

Min verksamhet uppmärksammades en hel del redan tidigt av press, radio och TV.

Med anledning av den stora expansionen hade jag givetvis, av nödvändighet, också ett antal medlärare och assistenter till min hjälp. De rekryterades dels bland mina konstnärsvänner, dels bland tidigare elever som efter gymnasiet inte längre var officiellt kursberättigade (de assisterade huvudsakligast i konsthantverk vid de yngre grupperna), medan jag i gengäld undervisade dessa äldre elever om konst, såväl vid verksamheten som privat.

MÅLARSKOLAN FORUM

På följande sätt kom målar skolan Forum till 1965:

Med ansvar för mina ”överåriga” tidigare elever, som hade siktet inställt på en väg ut i livet genom konstkunskap, kontaktade jag ABF genom dess dåvarande Instruktör Algot Larsson.

Genom löfte från mig att förse en blivande konstskola med minst ca. 6-7 elever årligen, blev vi överens om att genomföra försöket.

Algot Larsson skulle förankra idén hos lämpliga personer, skaffa fram lämpliga lokaler, ordna med upplägget och ordna med den administrativa delen.

Jag skulle ordna med idéinnehållet och formen, skaffa fram namn, samt en "lämpligt acceptabel lärare", eftersom jag själv ansågs (av oss båda), i det då rådande nuläget vara alltför offentligt kontroversiell, för att projektet med fart skulle kunna föras i hamn.
(Detta planlades under 1963 - 1964)

Skolan döptes till Forum, ett namn som jag en längre tid tänkt på med tanke på ordets betydelse: en plats eller sammanhang där något lämpligen utspelas eller läggs fram, och (i nyansen) som en diskuterande församling.

Jag gjorde också ett skissartat idéinnehåll och en formskiss för hur skolan skulle kunna bedrivas.

Detta förela jag Algot Larsson som accepterade det som en god start, och vi diskuterade olika lärarnamn. Vi kom fram till att konstnären Gösta Lindquist, som jag diskuterat saken med, var en person som var en "lämpligt acceptabel lärare."

Gamla "Undomens Hus" på Slöjdgatan i Malmö stod delvis tomt, och där fick skolan sina första lokaler.

Sedan gjorde Algot Larsson resten.

Så kom målarskolan Forum till i september 1965. Den genomgick sedan flera olika utvecklingsfaser och blev slutligen till Konsthögskolan i Malmö, som jag tidigare nämnt.

1990, inför Forums 25-års-jubileum, arrangerade Lunds konsthall en utställning kallad "Absolut Forum" som hade vernissage den 15 september.

I detta sammanhang berättade jag om Forums tillblivelse för Cecilia Nelson, konsthallens intendent, och undrade om det inte skulle vara av intresse för konsthallen och för historieskrivningen om Algot Larsson talade vid vernissagen. Det menade hon - om jag kunde finna honom och tala med honom om saken.

Jag fann Algot Larsson i Stockholm den 13/9. Vi talades vid; han och hans hustru flög ner till Skåne och kom till Lund och konsthallen den 15/9, där harangerade han mig och vårt gemensamma arbete, som vi här och i

sammanhanget uppenbarligen hade lyckats väl med, och han berättade valda delar om denna Forums tillkomst - som förut varit totalt okänd - inför den häpen publiken då han invigde utställningen vid vernissagen samma dag.

Efter ett, enligt min mening tämligen hyfsat intervjusamtal med Jens Jørgen Thorsen, för Ekstra Bladet i Köpenhamn, där jag skulle inleda en serie om kvinnan i konsten, framförde han istället sina egna åsikter på det rubricerade.

De var baserade på brottstycken ur samtalet med mig, som han totalt förvanskade (helt tydligt för att detta mera skulle uttrycka hans hippiesyn på saken; men att han la sina ord i min mun uppskattade jag inte), och han skapade en total förvirring beträffande sanningshalten, ordvalet och definitivt i kronologin: "Min happening i to dele og metre i dansehallen Admiralen i Malmø. Mit Wroom Room i Lunds Universitet. Og min sex-skandale i Göteborg."

Varken till bokstav eller innehåll förmedlade artikeln vad jag hade sagt eller vad jag tyckte, eller för den delen, var den med sanningen överensstämmande.

Vad beträffar mina synpunkter inom seriens rubrik, var artikelinnehållet rent nonsens. Vad han menade att jag skulle ha sagt är lögn och förbannad dikt: ett slags hippie-drakabyggeri-konserverande och etiketterande som var ren och skär lögn.

Som journalist, som akademisk konstvetare, och som konstnär skulle man svårligen kunna tänka sig att han lät sig låna till sådana falsifikat, men å andra sidan: han var, och är ju fortfarande då detta skrivs (1997), i tanke och strävanden den danska hippie-situationismens ideolog.

(ang. en femspaltig artikel i Ekstra Bladet, Köpenhamn, 17/6, under rubriken "Sex-Rookes syndige engle")

WARSAWA

Arbetet 24/9, tvåspaltig text och foto under rubriken "Allt om änglar" "Änglar finns dom? Ja, säger konstnären Bengt Rooke i en

helsidesintervju i senaster numret av den polska vecktidningen "Nowa Wies". Efter att ha utvecklat begreppet änglar, som Rooke så gärna sysslar med i sin konst, luftar han sina synpunkter som kuturradikal:

- "Att vara konstnär i dag är inte bara att producera bilder - det fordrar också ett engagemang i det samhälleliga skeendet. Intet medium får vara en konstnär främmande. Angående den svenske konstnärens situation yttrar sig Bengt Rooke: Att vara konstnär i Sverige är socialt accepterat, men många har ekonomiskt svårt att klara sig på sin konst.

Avantgardisten Rooke har - efter att ha tagit ett sabbatsår med extraknäckandet som teckningslärare vid Malmö stads folkskolor - figurligt talat dragit in på svångremmen. Han startade en bantning - frivillig vill han betona - och har gått ned i vikt. I dag är han 33 kilo mindre Rooke.

Om han varit spartansk till kroppen har han dock inte varit det till själen. Resor till Berlin, Warszawa och Paris har gett honom fräscha intryck. Dessa omsätter han nu i en bild- och textbok, som ska komma ut i höst. (osign. artikel, obs! nu stavar även Arbetet mitt namn rätt)

MARU

Utgav bok-mappen "MARU" med text och bilder i trefärgs-litografi från varv i Europa och resor med m/s C.A. Falkland jorden runt. Boken trycktes i 250 exemplar av Mogens Sandberg i Köpenhamn. Hälften av upplagan köptes av min dåvarande konsthandlare i Danmark, Finn Falkersby, för försäljning - den andra hälften har jag behållit.

Denna del av upplagan säljes inte, utan jag använder den som gåva till personer jag uppskattar.

Det märkliga med "Maru" (förutom innehållet) är att den kom till genom en tillfällighet.

Min tryckare i Köpenhamn var hemma hos mig i min ateljé i Limhamn. Han frågade om något som jag menade skulle ligga på en viss hylla högt uppe under taket där jag letade efter vad det nu var.

I detta sammanhang föll en stapel med tuschteckningar ner.

Mogens Sandberg ansåg omedelbart att detta måste göras till en litografisk mapp på litografisk sten. Så blev det sedan jag kompletterat materialet med dagboksanteckningar och daterade pilotkort.

ARS NOVA

Medverkade vid Nam June Paik och Charlotte Moorman - konserten, arrangerad av Ars Nova i Malmö (Efter hänvändelse från Fluxus-folk i Köpenhamn).

Jag brukade hur som helst, då jag var i Sverige och hade möjligheter, alltid närvara vid Ars Novas konserter. Därför hade jag redan fått ett utskick med säsongsprogrammet och hade under alla förhållande tänkt närvara vid konserten, eftersom jag kände väl till Nam June Paik, men också för att Charlotte Moorman hade omtalats som "--- den nya musikens Jeanne d`Arc" enligt vittnesbörd av den amerikanske tonsättaren Edgar Varése."

Jag citerar ur (det sedermera beramade) utskicket: "Malmö i september 1996 S H T Ars Nova, "föreningen för nutida musik i Malmö", ber härmed att få erbjuda en översikt över sin nya konsertsäsong 1966-67 --

"Säsongen får en verkligt flygande och oväntad start. Måndagen den 26 september kommer den amerikanska violoncellisten Charlotte Morman och koreanen Nam June Paik med ett program som pendlar mellan så aktuella avantgarde-former som Happening, Konsert och "Aktion Music", med verk ur en repertoar som omfattar John Cage, Earl Brown, Sylvano Bussotti, Giuseppe Chiari, Toshi Ichiyangi, Wolf Vostell, Dick Higgins, Nam June Paik och Karlheinz Stockhausen.

Miss Moorman har grundat en egen New York Festival för avantgarde-musik och vunnit stadgat anseende som chockerande modernist (ett verk av Paik låter henne spela klassiska pärlor som Saint-Saëns' "Svanen" interfolierade med striptease...) men dessutom strängt utbildad på sitt instrument, medlem av Stokowskis American symphony Orcestra och Boccherini Players.

Paik är alltför välkänd sedan han började såga sönder pianon, kasta ägg på väggen och klippa av publikens slips under sina enmanskonserter."--

Utskicket från Ars Nova var undertecknat:

Folke Abenius, Sten Broman, Henrik Jansson, Sixten Nordström, Hans Åstrand.

Några dagar före konserten ringde Arthur Köpcke och Eric Andersen från Köpenhamn, förmedlade kontakten med Moorman och Paik, och bad mig om eventuell assistens då de kom till Malmö. Detta lovade jag; och att de skulle ta kontakt med mig då anlände, vilket de också gjorde. De hade blivit inkvarterade på Teaterhotellet av Ars Nova.

CHARLOTTE MOORMAN-NAM JUNE PAIK

Vi träffades där, åt lunch och diskuterade, givetvis konst, den moderna konsten i synnerhet och dess villkor i allmänhet, Ars Nova, och med nödvändighet diskuterade vi förutsättningarna för kvällens konsert. Då vi talade om denna framgick det att Charlotte Moorman vid två tillfällen under konserten skulle be personer ur publiken medverka på scenen. Vid ett av dessa, då hon sittande på någons (fyrfotaliggande) rygg, naken i en plastpåse, skulle framföra Saint-Saëns "Svanen" ville hon att jag skulle ligga på rygg framför henne och hålla fast cellons stackel mot min mun. Detta lovade jag och så blev det.

Vid konsertens första tillfälle för publiken att medverka (i Yoko Ono`s "Cut Piece") anmälde sig flera, bl.a. en som senare visade sig vara en Expressen-medarbetare:

"Med hjälp av en sax befriade det musikintresserade Malmö Charlotte från både klänning och underkläder.

"Allt för de sköna konsterna" var en av bildtexterna i Expressens "Bildextra" på mittuppslagets två hela sidor som stort dominerades av en bild av Charlotte Moorman snett bakifrån, naken i en plastpåse med mig under cellon då hon framförde Saint-Saëns "Svanen". Den bilden dominerade såväl förstasidan som löpsedeln med rubriken: "Tro det om ni vill". I texten var man mild: jag kallades "en yngling ur publiken".

Expressens första sida den 27/9 under rubriken "Här är det nånting som felas!" och under den stora bilden löd texten: "Tro det om ni vill men det ägde rum i Malmö i går: Det var konsert i S:t Petri läroverks aula. Spelade gjorde en ung amerikanska, Charlotte Moorman. Hon betecknas i sina kretsar som århundradets geni. Bland geniinslagen under konserten var nakenbad i en tunna. Höjdpunkten var när miss Moorman sittande naken över en yngling ur publiken spelade det hyperkänsliga cellostycket "Svanen". Men då var det bara 34 personer kvar av de ursprungliga femhundra. Den förste som gick var Sten Broman. Han var förbannad.---"

STEN BROMAN - ARS NOVA-KONSERTEN

Och förbannad var han! Jag råkade möta honom i trappan då han kom rusande och jag kunde inte låta bli att hojta till honom: "Ja, det där såg väl lite annorlunda ut än det gamla vanliga!" Han skrek vansinnigt: "Det är för djääävligt!" "Det är för djääävligt!", så nog var han förbannad och hans Ars Nova-cirklar säkert rubbade ett tag framöver.

SDS artikel den 27/9 av Sten Broman under rubriken "Ars Nova-aftonen" var givetvis också totalt nersablande, ironisk och faktiskt okunnig och visade därför också till en del på såväl hans som Ars Novas totala avsaknad av kunskap beträffande begreppet happening. Detta dolt i den så kallade "musik-bildades" studentjargonglika bättre-vetande och den akademikerlika rädslan för det nya, och alltså för det okända! Sten Broman skrev:

"Dylika "happenings" visade för några år sen en viss revolterande fräckhet. Numera verkar de dock redan relativt ointresanta, ytliga eller amatörmässiga, och någon verklig humor visar de sällan.---"

STEN BROMAN-SPEX-HAPPENING

(Här berör Sten Broman ett problem som jag haft att hantera vid mina tidigare lundaframträdanden med happenings, inte minst då det gällde det på Akademiska föreningen, vilket jag där uppenbarligen kom att till

fullt bemästra, så att ingen sammanblandning skedde: - sammanblandningen mellan begreppet studentspex, och begreppet happening.

Ordet spex uppkom vid mitten av 1800-talet i Uppsala som kortform för spektakel. Spex är "parodiska lustspel med sånginslag länge främst odlat i studentkretsar. Handlingen bygger ofta på historiska händelser och personer, varvid bl.a. våldsamma anakronismer hör till de återkommande konstgreppen."

Happening "(eng., 'händelse', av happen 'ske', 'hända') en konstform där konstnären möter publiken direkt och flera olika konstarter ingår: bild, teater, musik, dans. En happening består av ljus, ljussättning, objekt och gester och kan uppvisa skilda drag: provokativa, underhållande, esoteriska, rituella. Konstformen kan ses som ett av modernismens svar på missnöjet med konstens traditionella sociala organisationsformer och som ett försök att finna nya uttryck, mötespunkter och spridningsvägar för konstarna.

Den traditionella teaterns berättarstruktur är upphävd, här finns inga akter, ingen handling eller utveckling.

Happeningformen fick sitt genombrott i USA med Allan Kaprows "18 Happenings in 6 Parts" i New York 1959, men liknande föreställningar arrangerades av avantgardistiska konstnärer redan vid seklets början. Formen gränsar till andra konstformer som environments, instrumentalt teater och performance."

Åter till Sten Broman recensionen där den ovan slutade: "och någon humor visar de sällan. För min del föredrar jag t.ex. Hasse Alfredsson, Povel Ramel eller Chaplin."

Detta är inte att uppfatta som ett skämt helt och hållet, utan det bör snarare ses som en okunnigs förväntan vars upplösning inte uppfyllde denna förväntan. Man hade helt enkelt inte klart för sig i Ars Nova vad slags problem happening kan tänkas befatta sig med, nämligen de happeningens premisser som jag redogjort för här ovan. Och givetvis är det också en sammanblandning av genrer i Sten Bromans resonemang.

Jag förstår att han kände sig mer hemma bland de artister han nämner: Hasse Alfredsson och Povel Ramel har ju båda fört ut det studentikosa spexet från universitetsvärlden, men de är båda barn av samma anda, men som de genom sina olika personligheter gjort mera lättillgänglig för gemene man.

Och vad beträffar Charlie Chaplin så var han, förutom att var en stor filmskapare med stort mod, skådespelare och komiker som tematiskt ironiserade över samhälleliga missförhållande med stort allvar. Chaplin blev en i olika läger omstridd person genom sin framtoning som socialistiskt orienterad pacifist och antifascist. Vissa kritiker har velat avfärda hans politiska engagemang som oppertuna infall av en högt privilegierad posör. Mot detta talar bl.a. att den oförsonliga satiren över Hitler och nazismen -Diktatorn (1940)- spelades in under upprepade hot om sabotage, medan axelmakterna ännu föreföll omöjliga att besegra.

STEN BROMAN, LUKASGILLET OCH JAG

Som privilegierad posör var ironin också som bekant ett av Sten Bromans starkare vapen, men även allvaret fanns där. (Dock inte något socialistiskt sådant.)

Efter flera skärmytslingar oss emellan, ofta högljudda och ofta irriterande från bådas våra sidor, efter sammanbrakandet (också länge efter) den famösa happeningen i S:t Petriskolan i Malmö, var han ändå karl för sin basker genom att framsynt inte hindra mitt inval (1978), vilket han skulle ha kunnat, som medlem (och "föryngrare") i det beramade Lukasgillet (konstnärer, läkare, författare, museimän, vetenskapsmän och andra kulturpersonligheter) i Lund där han då var Ålderman. (Jag blev sedermera styrelsemedlem i 10 år och Gillesmästare där i 8 år [efter Keddy Kjellberg] innan jag formellt avgick från båda posterna 1997.)

Åter till Sten Bromans recension av Ars Novas Moorman/Paik-happening 1966, hans slutkläm är inte dålig: "Helt säkert hade Ars Nova väntat sig ett annat utbyte av hr. Paik och hans moatjé. Intill dess han eventuellt kan motbevisa mig betraktar jag honom som en betydelselös pajas."

Kvällsposten gjorde två likartade versioner av sina artiklar den 27/9, båda under rubrikerna: Jaså, de skulle vara världsnamn ... Happening-fiasko! Den ena artikeln hade dessutom en under-rubrik. "Ett misstag!" I båda omnämns jag, nedsättande, inne i texten genom följande: "Det fanns de som klippte. Djärvast var Bengt Rooke, vår egen lilla happeningman."

DEN VERKLIGA ARS NOVA-SKANDALEN

Men efteråt hände den verkliga skandalen (den fick mig att tänka på Köpcke-Andersen-samtalet från Köpenhamn före konserten) - den skandal som kanske var den viktigaste händelsen och som verkligen skapade eftertanke:

Expressen 28/9 under helsidesrubrik: "Sten Broman om 'nakenkonserten': Cello (fan)- flickan 'amatörmässig, tramsig, enfaldig' "Den kulturella nakensandalen på S:t Petri läroverk på måndagskvällen fick också ett smått skandalartat efterspel. Arrangörerna vägrade nämligen först betala ut gaget till den nakna cellisten och hennes partner."---

Det var givetvis jag som initierade artikeln för att sätta press på Ars Nova - pressen kunde användas till mycket det var jag numera mer än väl medveten om, och detta var en nyhet, som det prestigemässiga Ars Nova sökte förtiga: de kände till Moorman-Paiks konsertprogram och visste också att de måste resa vidare tidigt på morgonen nästa dag, först för en konsert i Stockholm och därefter sedan vidare runt i Europa.

Ars Nova sökte kort och gott hämnd (trots att de fått ordentliga intäkter) för att konserten inte blev som de i sin småborgerliga enfald *hade trott* att den skulle bli; detta trots att de hade annonserat den i sitt programblad (se detta ovan) just så som den faktiskt blev. Jag ringde alltså Expressen för att få rättat till saken (vilket ju faktiskt också, då det gällde den pekuniära delen, lyckades).

"Expressen berättade om konserten i gårdagens tidning. Föreningen för nutida musik i Malmö (Ars Nova) inledde sin höstsäsong med en fiaskobetonad happening - med inslag av striptease och nakenbad---"

Underrubrik: "Ingen kvar!" "Bengt Rooke, konstnär, berättar för Expressen: - När konserten var slut fanns ingen i Ars Nova kvar i lokalen. Jag som aldrig träffat vare sig Paik eller Moorman, fick ta hand om dem och hjälpa dem med alla deras prylar. De hade blivit lämnade i sticket. Och de vägrades sitt gage. Först på tisdagseftermiddagen fick de sina pengar."

- Men först efter press genom denna artikel, efter ett visst medlande och efter press från min sida - de var tvungna att ta morgontåget till Stockholm, och Expressens reporter mötte där på Centralen - för en uppföljande intervju.

Åter till Malmö-artikeln: "Charlotte Moorman själv säger: - De lovade att betala vår hotellräkning. Men de höll inte sitt löfte. Vi tänker inte betala notan. På Teaterhotellets reception i Malmö säger man: - Kassören i Ars Nova kom hit och sa att vi skulle kräva Moormen och Paik på notan, vad de än påstod. Men de betalade inte när de for. Eftersom konstnären Bengt Rooke gick i god för dem fanns ingen anledning att hålla dem kvar."

Expressen-artikeln: " --- Lektor Hans Åstrand, ordförande i Ars Nova: - Vi blev besvikna på deras sätt att framföra sina nummer. Det var dåligt förberett. Det var inte snyggt och artistiskt gjort. (!!) Något kontrakt skrevs inte före konserten. Men vi betalar vad de begär. Även hotellnotan - om de nu rest ifrån den."

"Sten Broman hörde till dem som lämnade lokalen --- Och han anser Nam June Paik vara en betydelselös pajas."

Underrubrik "Skandalöst" "Bengt Rooke däremot har bara lovord att komma med: - En underbar kväll. Det kändes riktigt. Om jag inte varit gift hade Charlotte Moorman varit den enda tänkbara för mig."

"Tonsättaren Stig Gustav Schönberg, vice ordförande i föreningen Samtida Musik i Stockholm säger: - Det är skandalöst att Ars Nova skall låna sig till liknande arrangemang. Det är fråga om ren pornografi. Jippon av den här typen hindrar en sund musikalisk utveckling."(!)

Expressen i Stockholm intervjuade Paik och Moorman då de anlände till Stockholm-Central och hade såväl förstasides-bild och text som en stor artikel samma dag (28/9):

"Paik --- om fiaskot i Malmö:", underrubrik "Liten stad" " - Det är en liten stad."

"Efter Stockholmsuppträdandena åker Paik-Moorman till Köpenhamn. De har haft konserter (typ Malmö) i Berlin, Köln, Paris, Rom, Venedig." " - Den tyska och franska publiken var förtjust. Men det var för mycket för italienarna. De slogs med varandra och hotade att ge fröken Moorman ett kok stryk också."

EN "SERIÖS" TONSÄTTARES KLAGAN

Arbetet 29/9 under rubriken "Seriös tonsättare arg på "happening"
"Efter den skandalösa happening-konserten på S:t Petri läroverk i Malmö klagade tonsättare Stig Gustav Schönberg i föreningen Samtida Musik i Stockholm: - Märkligt att en sammanslutning, som ordnar jippon av den här typen får bidrag från STIM, medan vi, som enbart ägnar oss åt *riktiga konserter* (min kurs.) med musik, som övervunnit experimentstadiet, blir utan."

"Ett par timmar efter uttalandet svarade tonsättare Gunnar Bucht i STIM:
" - Oberoende av spektaklet i Malmö har vi beslutat att även Samtida Musik skall få bidrag."

"Omdömena om konserten var på ett undantag när samstämmiga.
"... amatörspej på repetitionstadiet" (se ovan! min parentes) skrev Arbetet,"

"Det enda positiva omdömet kom från konstnären Bengt Rooke, som i ett uttalande säger: -En underbar kväll. Det kändes riktigt."

NORDISKA UNGDOMSBIENALEN-KÖPENHAMN

Utställde på 1. Nordiska Ungdomsbiennalen på Charlottenborg i Köpenhamn.
Jens Jørgen Thorsen från Danmark hade en längre tid legat efter mig för

att jag skulle medverka vid en större utställning som kallades "den första nordiska Ungdomsbiennalen" på Charlottenborg i Köpenhamn vilken skulle stå i kontrast till den "nordiska Ungdomsbiennalen" på Louisiana under i stort sett samma tid. Louisiana-utställningen var utvald av en statskommitté, medan däremot konstnärerna själv skulle stå för urvalet vid Charlottenborg-utställningen.

Med "ung" menades i båda fallen "nu-tids"-aktuella. Jag var till en början måttligt intresserad. Dels för att jag hade dålig erfarenhet av samarbete med Jens Jørgen Thorsen och en del av, som jag tidigare sett saken, hans konstnärsvänner med den moderna konsten som förtecken uppträdande som det socialklättrande radikal-etabilisemanget i Köpenhamn, dels och viktigast, hade jag slutat att måla tavlor, och något annat hade jag ingen lust att framträda med i detta sammanhang. Men - en hel del kom att ändra min mening i detta stycke.

Sedan uppropet formulerats bl.a. till "vi anser att hela denna utveckling mot en statsauktoriserad konst är ett hot mot den fria konsten och frånvaron av en fri konst i övrigt kan skada en hel stats livsfunktion" accepterade jag.

Jag hade dock ännu en betingelse - den viktigaste - nämligen att "reguljära konstkritiker", så vitt möjligt skulle berövas möjligheterna att "bedömma" den konst de ändå saknade möjlighet att förstå; att vi med andra ord skulle söka press på annat sätt, så att åskådarna skulle lockas till att ta del i utställningen via, så att säga, "andra kanaler".

Mats Arvidsson, då vid Galleri Observatorium, Stockholm, numera Sveriges Radio, som jag lärt känna som en i konstfrågor högst vettig person och som jag hade full tillit till; han och jag var inbjudare och ansvariga för hängningen från Sverige. Från Danmark var det Jens Jørgen Thorsen och Peter Bonnén. Från Norge Olav Herman-Hansen.

Jag tillverkade speciellt för utställningen på Charlottenborg tre större bilder med svensk text, målade på en svart yta som gav intryck av "den svarta skoltavlan", texten verkade skriven med vit krita, i övrigt strecktecknat i rött och blått och målat i guld och silver på den "svarta

tavlan", men det hela var givetvis målat i olja (över ett på den ena ett rött avtryck av av en naken kvinnokropp). En av bilderna (den i mitten på väggen) var en tämligen stor abstrakt gipsrelief över ett svart tomrum som ett rum under.

"Undervisningsmaterial" alltså. (Änglar som bilder!)

"Man kan söka sig längst in i utställningslokalerna och hamna i meditationsrummet. Skapare: Bengt Rooke. Två soffor inbjuder åskådarna att slå sig ner framför två tavlor, där konstnären gjort en tolkning av Newtons lag om hållfasthetsläran. Det står massor av siffror och ord invävda i de symboliska tavlorna, men eftersom det är länge sedan jag för min del kunde mina matematiska formler, avstår jag och nöjer mig med Rookes förklaring att han enligt vissa principer räknat ut storleken på en ängels gloria." Sk.D. 9/12 (William Larsson).

Men så var det den viktigaste betingelse: - nämligen att "reguljära konstkritiker", så vitt möjligt skulle berövas möjligheterna (eller åtminstone inte få spela den väsentligaste rollen) att "bedömma" den konst de ändå saknade möjlighet att förstå; att vi med andra ord skulle söka press på annat sätt, så att åskådarna skulle lockas till att ta del i utställningen via, så att säga, "andra kanaler". Och det kom snart att visa sig att detta lyckades! Långt över mina förväntningar!

EKSTRA BLADET

Den 9 december utkom Ekstra Bladet med ett dubbelsidigt uppslag av Birte Strandgaard med fyra stora bilder (av Sperling). Under rubriken "Kunsten og moden" skrev hon: "Der sker ting og sager på Charlottenborg i disse dage. Kunstens mangfoldighed larmer i rummene, fræk, provokerende, hæsleg, køn, underholdning i flere dimensioner og mange farver, masser af materialer, vælg selv!" - "Jeg gik rundt på denne Nordiske Ungdomsbiennale med de unge folk i de gamle rum og havde det herligt - og tænkte på Modens Mangfoldighed. Skrankerne ryster, reglerne rokker, friheden lokker - for

mig at se er Kunsten og Moden præget af de samme vibrationer i tiden, den fanden-i-voldske appetit på livet.”

- “Og derfor tog jeg tøj med til Charlottenborg - hvorfor har undomsbiennalen ikke moden med? Der er et poporketer (exploding mushrooms), udstillet af Frithioff-Johannsen, og der bliver popmusik hver eftermiddag. Næste fredag bliver der også Modeshow efter butikkernes lukketid, men i virkeligheden hører moden med til undommens biennale hver dag i dag. Kik på væggene! Se de skrappe farver - og vent at se i forårsmoden! De er på vej, på vej i tøjet. “Neonfarver” kalder amerikanerne dem. Se en væg med Op-Art - og tænk på moden af i går. Nu er det slut med sort-hvidt, og snart får sølvet en afløsning af grønt, gult, orange, lilla, sat sammen uden vanetænkning. Her er billeder med huller i - kom moden først med hullerne eller hvad? Det er vældigt ligeyldigt. De unge i moden og de unge kunsten fornemmer de samme ting i tiden - for pokker brug løs af livet!”

“I øvrigt vil jeg anbefale alle, der har interesse for moden, tiden og kunsten at gå til undomsbiennalen på Charlottenborg - tag bare ungerne med! Det er oplivende, irriterende og underholdende.”

Givetvis fanns det också en mängd konventionellt och mer eller mindre bildlöst och definitivt mångordigt intresselöst gammelmans-recentionsmaterial som i sin rutin saknade all förbindelse med idén med biennalen och som därför med stor lätthet förbigås.

Men det kunde inte Ekstra Bladets artikel! Den var ju i princip kommen till i samma anda som utställningen.

Den visade sig rent av som en för mig tidigare okänd form för samarbete och för samma urbana sätt att se som konstnärerna på Charlottenborg såg på verkligheten - och den avslöjade ett nytt medi för det konstnärliga uttrycket. Detta gällde såväl till formen som till innehållet.

Jag skrev i anledning av min utställning 1961 om min syn på konsten: “Jag ville alltså gå längre än att bara tillverka ting som kallades konst.”- “All upplevelse är tidsrelaterad, liksom föremål och ting är det.”

"Det som är funktionellt -som konst- i en viss tidspassus är inte, med någon sorts nödvändighet, funktionellt -som konst-(upplevelse) i en annan. Jag fann också ganska snart att tiden, nu-tiden, spelade den avgörande rollen för det nutida skapandet."

"Då kan "i morgon" (troligtvis) inte ha samma kriterier som "i dag", eller för den delen hade "i går". Det enda som fanns att tillgå var alltså "nu-et"-just nu. Och i det tidsavståndsgnetande oljemåleriet t.ex. var det för långt emellan början-då, till slutet-nu, som i sin tur blev till ett helt annat nu, då verket ställdes ut och kunde få en allmän-social funktion."

Genom Ekstra Bladets artikel uppmärksammades jag på en ny möjlighet:
- Med den historiska kunskapen om modernismens dubbelhuvade Janus-ansikte skulle man genom journalistiken - huvudsakligast genom ett mycket medvetet bildskapande uttryck, kunna ge konstnären och den konstnärliga verksamheten ett nytt "just-nu" medium:

Det som medvetet skapas som just-nu-levandets yttre attribut för det pulserande livet, vilket givetvis avspeglar vad som försiggår under ("just-i-dag") ytan, kan man genom kunskap och egen självsyn om sin placering i tiden - genom journalistiken - medvetet hantera så att det ger tidens dubbeltydiga Janusemblem ett tydligare - och definitivt ett verkningsfullare framåtvisande ansikte.

(Detta medium förutsätter då givetvis att man vinner kampen med den obändiga materian - publiceringsmöjligheten!)

Dagstidningen ger information om ett här-och-nu-i-dag som kommer under ögonen på avnämaren: sedan kastas tidningen bort!

- Men just härigenom och då den har stor spridning har den också en mycket kraftig genomslagskraft!

- I morgon kommer det en ny tidning med - av nödvändighet för att den skall köpas, ny information som gör det möjligt och troligen nödvändigt för läsaren/"tittaren" till ett nytt ställningstagande till den nya verklighet som presenteras då. Detta ger tidningskonsumenten en personligt-kritisk observans och skapar möjligheter till ett allmänt rikare "i-dag-pplevande".

- Rent praktiskt har man på ena sidan den kort-tids-slukande tidningskonsumenten som man skall "få ramm på" och få till ett vidare

studium av vad man har att framföra. På den andra sidan har man den som tidningens "i-dag-värld" inte passar, och som i så fall inte köper nästa dags utgåva: här gäller det samma som vid allt verklighetsdeltagande som inte passar: man avstår!

BILDSIDOR I DAGSPRESSEN

För den konstnärliga handlingen finns det många former och platser, såväl socialt etablerade som medialt nyfunna, men: En dagstidnings bildsidor har så stor genomslagskraft att det borde stå utom allt tvivel att de med nödvändighet borde ingå i konstnärens verktygsarsenal och vara en naturlig del av den (liksom i dag TV:s hela värld och inte minst den digitala datavärldens hela spektra). De är i högsta grad reella förevisnings- och arbetsplatser för konstnären.

Detta var denna nya insikt som jag erfor redan genom den första Ekstra Bladet-artikeln som tog upp 1. Nordiska Ungdomsbiennalen på Charlottenborg. Den skulle följas av fler.

Ekstra Bladet 20/12 Stor flerspaltig bild på första-sidan med rubriken "Lise hos den unge kunst" och texten "Mange slags ungdom mødes i disse dage ved den nordiske kunsts undoms-biennale på Charlottenborg i København. I går var Lise Bodin der på gæstespil for Ekstra Bladets modefotograf med 1967-badedragter. I aften byder udstillingen på avanceret jazz af bl.a. Finn von Eyben and his Workshop. Her er Lise Bodin i en Wiki-bikini sammen med Finn von Eyben foran en sær robot i udstillingens forhal. Se midtersiderne".

Dessa var layaoutmässigt mycket verkningsfulla i uttrycket, bilderna var skarpt grafiska (Jørgen Spering) och texten föredömligt kort (Birte Strandgaard) under rubriken "I aften jazzer de". De fyra bilderna (varav en täckte 1 1/2 sida) visade modellen framför olika verk och en bild visade henne i profil med John Tchicai och hans alt-saxofon.

De två Ekstra Bladet-artiklarna hade visat fler verk från utställningen och visat mer av biennalens idé (i vilken de praktiskt taget var en del, för att

inte säga den mest lysande delen) och skaffat fler åskådare till utställningen än våra egna press-releaser, papper, utskick, annonser och affischer och framför allt betytt mer än allt annat skrivet (och säkert oläst av de flesta) "backspegel"-konstkritikernonsens.

92.

1967

PRESSFÖNSTER - MODE SOM KONST - NY MAN PÅ VÄG

DANSK INTERVJU MED ANL. AV "EN ARTIKEL I DET SVENSKA
JOURNALISTBLAD" OCH "PRESSFÖNSTRET" I SVENSK TV

Ekstra Bladet 7/1 hel sida av Rachel Bæklund i ett "Lördags-ekstra", ett fyrspaltigt porträtt med bildtexten: "Bengt Rooke foran en af sine engle, der lige har været udstillet på Charlottenborg under Den nordiske Ungdomsbiennale, som han var medarrangør af. Englene med tekst og matematiske formler, der oplyser om deres glories og kunstens kraft, forargede ikke." , och bildtext till en mindre enspaltig bild: "Kunst er kritik, siger Rooke, her under happeningen i Lund."

Rubrik till artikeln: "Fra porno til engle" " med underrubriken: "Jeg elsker engle, siger Sex-Rooke, som blev slagtet af pressefolk - Tør ingen af dem møde i debat i svensk TV på tirsdag?"

"- Jeg er begejstret for Hitler, han var en falden engel. Al min kunst er englevisioner, siger den svenske kunstner Bengt Rooke, også kaldet Sex-Rooke. Vi lader os ikke chockere af udtalelsen, skønt det er god tone at foragte Hitler i dag, for vad ligger der bag Rookes begejstring?"

"Men först: Hvad er engle?"

"- Engle er abstraktioner, lyder svaret. Vi ved, de er løgn og litteratur. Men vi ved også, at dette ikke er riktigt. Engle er intelligenser. De er ånd, kraft. Der er sorte og hvide engle. Vi kan ikke leve uden englene.

"Vi kan ikke leve uden at tage stilling, uden at vælge, uden at bedømme englene. Men hvad er sort, hvad er hvidt? Det kan forandre sig fra minut til minut, og du ved ikke, når du bedømmer, om du har ret.

Men hvis du vil leve, er du forbandet nødt til til att være enten eller, selv om risikoen er at tabe og dø. Faktisk tror jeg, det er vigtigere at tabe end at vinde. Men du skal ikke sætte en ære i at tabe. Du skal ville vinde, for at også tabet kan få betydning.---

”Når vi interviewer Bengt Rooke netop nu er det fordi, han sidder i et sted i Nordsjælland og skriver på sin nye bog: Camp-Collage. Undertitel: Omgang med mennesker eller englevisioner. En bog om opdragelse. Og fordi den skandalehistorie som den svenske presse og andre landes presse fik ud af hans forestilling i Lund for 16 måneder siden skal til debat i svensk TV på tirsdag under det program, som kaldes Pressfönstret. En svensk TV-medarbejder har været hos Rooke og gennemfotograferet han scrapbog med presseudklip.”

”Baggrunden for udsendelsen er en artikel i det svenske journalistblad, der handler om, hvordan man i dag opdrager unge journalister til selv at skabe sensationer.”

”I svensk TV vil man debatere pressens måde at fungere på i forhold til kendsgerningene. To negative eksempler skal trækkes frem. Det ene er Rookes, det andre en polsk demonstrant i Malmø. Begge er blevet anmeldt til politet af svenske pressefolk, som ville sikre sig en sensation.”

”- Men jeg er ikke færdig med englenerne. Og jeg har netop fået at vide, at de to journalister, der er inbudt af svensk TV til at kommentere mit og polakkens tilfælde som ofre for sensationer, vi ikke selv har skabt, har afslået at være med. Det undrer mig ikke. Havde de været faldne engle, havde de grebet chancen og prøvet at ramme mig yderligere. Havde de været levende mennesker, turde de stå til ansvar, selv om det ville blive nederlag. Så det er ingenting.”

”- Det skal blive interessant at se, hvad der nu sker i pressfönstret. Personligen er jeg ligeglad.---”

Skolornas Fritidsverksamhet i Malmö hade sedan några år, i samband med vår-vinterlovet i februari, arrangerat något som kallades ”Kul i tre” Jag hade sedan jultid förhandlat med Sten Fristedt och Malmö museums avdelning för modern konst -alltså inte dräktavdelningen- om att få visa mode som konst, för sportlovsfria äldre elever och deras föräldrar i detta sammanhang.

Det blev bestämt att så skulle ske: amanuensen Ingegerd Polfeldt på

dräktavdelningen och jag skulle varva det klädmode som hunnit bli musealt med det nyaste nya som jag skulle stå för. Dessutom hade jag intresserat Domus/CocaCola för en musik/modevisning för ungdom på Kronprins-hallarna i Malmö under rubriken Club Domus. Jag skulle stå för det visuella arrangerandet och Kerstin Heintz och jag skulle vara konferensiärer. Arrangemanget skulle ske i slutet av mars.

Med detta i bagaget åkte jag först till Köpenhamn och därifrån med introduktion till Paris.

Skrev artikeln "Kläder som konst och Ny man på väg" i Spån, pers.tidn. för Solidar-Domus, febr.numret.

"Spåns utsände: konstnären Bengt Rooke, rapporterar från "modeveckans" Paris"

- "På 95 Avenue Victor Hugo ligger en utmärkt bokhandel som drivs av två unga män med känsla för både kultur och nutid. Som en del av bokhandeln har man inrett bottenplanet till ett konstgalleri: "Galleri Fontaine".

Där har den franska designern och tidigare Elle-medarbetaren Marianne Vidal utställt mode som konst under den sista månaden. Marianne Vidal anser att modet är en självständig konst och att det också skall behandlas som sådan. Alltså lånade hon upp konstverk som hon fann hos modefolket i Paris till sin utställning som pågick bl.a. under modeveckan."

- "Avantgardet var rikt representerat. Där fanns särpräglade originalting av Emanuelle Khan och hennes orientalske make Quassar, som förträdesvis arbetar med metall ---. Bland de konstverk som visades på utställningen fanns även verk av t.ex. Ruben Torres och Paco Rabanne --. "Den egentliga modeveckan avslutades med en söndagsvisning av Ruben Torres på flotta Hilton Hotell. ---

"Torres som är amerikan gör kläder fulla av framtidsvisioner åt både honom och henne, ---" (och han) "vänder sig mot vanetänkande" --" i "de grå" människens kläder."

MODE SOM KONST

Visade "Det nya modet som konst" på Malmö museums konstavdelning.
 "Konstnär Bengt Rooke --- har skaffat fram kläder av papper från Paris, Malmö och Köpenhamn. Papper, det nya som alla talar om men ingen har sett i verkligheten - silkefin vinyl och festlig nutid i modell och konfektion. Varken uniformen, lekdräkten, bikinin eller pälsen saknas. --- Ingegerd Pohlfelt visar samtidigt både uniform, lekdräkt, jugend-Camp- och förut inte visade 30- och 40-talsklänningar. Alltså: Då fram till Nu! Och faktiskt längre!"

Ur annonser i Arbetet och SDS den 7 och 8/2.

Under rubriken "Papper - plast Annorlunda modevisning" på första-sidan med tvåspaltigt foto Sk.D. 2/2, följde texten:

"- Hur levande ett museum är fick kul-i-trepubliken uppleva i går. Det var modevisning och fullpackat i konstavdelningen där Tollie Zellman i avslappnad pose behagfullt plirade ner på spänstiga silverblänkande rymdflickor och Agda Holsts opmönstrade 20-talsklänning hade hård konkurrens av kort-kortflickornas ännu mer färgsprakande plagg. Konstnären Bengt Rooke och museiamanuens Ingegerd Pohlfedt gav med full hand av dåtid och nutid i modet, den offentliga konst som alltid rör sig. Och rör på sig." -sista sidan-:

"- Flygvärdinna ska bli marsiansk dalkulla" "Nu har Spies debuterat i Kul-i-tre på Malmö museum. --- Den senaste flygvärdinneuniformen, förelagd Spies och redan prövad i USA, --- Kul-i-trepubliken i museets konstavdelning susade entusiastiskt inför konstnären Bengt Rookes val av vad han gillar (? borde vara: är !) i dagens mode: Silverlaminat, kort-kort-kort, färgsprakande trikå, sammet och jockeysatäng i de mest halsbrytande färgställningar, ett mode som är en fullständig revolt mot det konventionellt gamla.

"- Pappersbikini Nytt skulle det vara hade konstnären lovat. Jovars, det aktuella modet är nytt. Även pappersklänningarna ---. Ritsch-ratsch, sa det kring mannekängen när hon rev sönder pappersklänningen och avslöjade sig i silverpappersbikini. --- pappersklänningarna var köpta bland kuvert och räkneblock hos Lafayette i Paris. ---

"- Publiken var uppmuntrad av Bengt Rookes helhjärtade deklARATION om modet. Den mest levande och skiftande form av offentlig utsmyckning som

existerar. Det händer alltid något med den. Och den rör på sig. Ständigt.”
(Anna Greta Persson)

Aktuell från Malmö Museum, nr.1 -67: "För äldre skolelever ordnades en något ovanlig mannekänguppvisning i konstgalleriet, där kläder som konst togs upp till diskussion. Konstnären Bengt Rooke kommenterade nyaste nytt, utvalt av honom själv, färgglada kort-korta konstfiberkoltar, brokiga pappersrockar och klänningar, och overaller eller festklänningar i olika metallglänsande material. Ingegerd Polfeldt tog fram äldre dräkter ur museets förråd och ställde dem i kontrast mot eller i samklang med det moderna. Det blev en intressant dialog mellan en modern manlig konstnär och hans sätt att se på kläder och en modern kvinnlig kulturhistoriker och hennes sätt att placera in även det nya i sitt historiska sammanhang."

Mixed-media

Mixed-media-föreställning av "mode som konst" i Kronprishallarna i Malmö.

SDS 21/3: "Mode och pop i Kronprinshallarna" "Domus har engagerat happeningkonstnären Bengt Rooke att på onsdag introducera begreppet Club Domus i Malmö. Moderations från Malmö, som tidigare arbetat samman med Rooke i Lunds Konsthall ställer upp. Detta sker samma dag som deras första platta kommer ut. En ny attraktion i Malmö är flick-pop-bandet Rainy Day Women från Hälsingborg som nyligen spelat in ett TV-program producerat av Bertil Nilsson i Malmöstudion.--

"--- Annorlunda är slagordet för dagen och annorlunda blir det när Bengt Rooke har ett finger med i spelet. Han senaste idé är att måla i kläder, som han själv uttrycker saken. Han har visat hur det kan gå till vid en visning på Malmö museum. I går kväll kom han igen i Club Domus som hade stor pop-gala på Kronprinshallarna. De nya färgerna i modet har inspirerat Bengt (!). Så mycket glada friska färger som det finns i kläderna just nu ska man väl utnyttja, säger han. Följaktligen har varuhuset Domus gett honom fria händer att regissera en ungdomsvisning. I samråd med Kerstin Heintz, som till det rent färgestetiska synpunkterna också lade vissa mera klädpraktiska.

" - Kronprinshallarna är stora. Det är deras främsta förtjänst, men någon direkt inspirerande miljö är de inte. Här satte Bengt Rooke in första stöten. Av detta gråa hav av betong hade han gjort en lokal som förmedlade något av intimiteten i ett diskotek. Ena väggen var hel klädd i svart för att minska intrycket av ödslighet. Belysningen hade lagts på spotlights, som vid klädvisningen koncentrerades på de olika podier där mannekängerna trädde upp.

De var utlagda som "öar, i övrigt rörde sig mannekängerna nere bland folket. --- "Mannekängerna var handplockade. Jag vill ha äkta mänskliga typer, säger Bengt, inte bara traditionella mannekänger. De skall vara sådana som vanliga flickor ser ut! Alltså fick man se en lite rund tös, en lång tunn dito och en lång kraftig pluss ett par mannekänger av sedvanlig typ. ---". Sk.D.23/3 (S.F.)

STADSBILDER - STOCKHOLM

Utställde som inbjuden tillsammans med en grupp konstnärer som hade att behandla den urbana utsmyckningen i utställningen "Stadsbilder" på Svensk-Franska Konstgalleriet i Stockholm.

Tre dagar före vernisagen på Stockholmsutställningen: Ekstra Bladet, Köpenhamn, Danmarks upplagemässigt största dagstidning, 15/5: Första sidan, med tvåspaltig bild längs hela sidan, och rubriken: "Pigen er gadens skulptur" och med texten: "Moderne piger i moderne tøj spiller en rolle som dekorativ kunst i gadebilledet, mener den svenske kunstner "Sex-Rooke", der i denne uge revolutionerer galleri-kunsten med levende piger i tøj. På side 59-60-61 kan De se, hvordan han dekorer Københavns Hovedbanegård med 50 piger i hvidt---"

Sidan 59: stort fyrspaltigt porträtt av mig med bildtexten: "Bengt Rooke - en kunstner ser på moden. Han har med larmende succes arrangeret mannequinopvisninger på Malmö Kunstmuseum for ivrig ungdom og teenageopvisninger, der swinger, for stormagasinet Domus i Malmö. Nu lancerer han piger i moderne tøj som "Dekoration i offentlig miljø" på galleri i Stockholm."

En rubrik: "Moden som kunst", med teksten: "Hvilken kunstner kan konkurrere med moden i dag, når det gælder om att dekorere en by? Sjovt tøj og frække farver har givet pigerne helt nye muligheder for at skabe blikfang i gadebilledet, så det virkelig kan være svært at skabe et monument, der kan slå pigen ud som gadens skulptur."

HUVUDBANEGÅRDEN I KÖPENHAMN SKULPTURER MED LIV

En rubrik på samma sida: "*Happening på Hovedbanen*" med teksten "Sex-Rooke fra Malmø (det var ham med den store Porno-Happening i Lund) dekorerer Köbenhavns Hovedbanegård med 50 søde piger i hvide papirskjoler som en optakt till forbløffende udstilling."

Huvudrubrik: "Skulptur med liv"

"Dette har optaget den svenske kunstner, Bengt Rooke, meget i det sidste halve år, og i Paris i januari så han i ett parisiskt galleri udtryk for samme tankegang hos en fransk designer og journalist, Marianne Vidal."

"- Hun udstillede Klæ´r som Kunst i ett galleri uden mannequiner og mente netop, at meget moderne tøj faktisk er et kunstverk i sig selv. Her er Bengt Rooke dog ikke helt enig med hende, og da han blev opfordret til at udstille på det fornemme Svensk-Franska Konstgalleriet i Drottninggatan, Stockholm, sagde han jo på den betingelse, at han måtte udstille moden som kunst. Men Rooke, der forrige år med ét slag blev berømt som Sex-Rooke for sin porno-happening for 2000 studenter i Lund, vil have mennesker i tøjet."

"- Udstillingens emne i Stockholm er: Forslag til monumental kunst, kunstværker til placering i offentlig miljø, og *Bengt Rookes bidrag til udstillingen, bliver foruden en farverig dekoration af galleriets facade en markant stand, hvori Pigen Som Gadens Skulptur vil udgøre dekorationen - dels i et spil af farvediapositive, dels med sort-hvide snap-shots med piger i trafikken, dels med levende piger i tidens tøj ved opvisninger, hvor stockholmske piger viser svensk tøj fra stormagasinet PUB i Stockholm, danske badedrakter fra Wiki i Herning og sjovt tøj til moderne damer fra Carli Gry, København.*"

”- Bengt Rooke er på flere måder forud for sin tid. Han virker som en Ørestad-sjæl: føler sig næsten lige så meget hjemme i København som i Malmø, så det for ham er helt naturligt at have danske ting med som part af sin ”Monumentale kunst”.”

”- Derfor har vi bedt ham som optakt til udstillingen i Stockholm om at dekorere Københavns Hovedbanegård, der kan virke lige så trist og grå som de fleste andre hovedbanegårde i verden.

”- Bengt Rooke sagde: *Giv mig 50 piger i hvidt, og det gjorde vi.*”

”- Resultatet kan De se på de næste sider. Og på de følgende sider forsøger vi at leve op til Rookes tanker om pigen som gadens skulptur og viser nyt, sjovt tøj, fotograferet på gågaden, Københavns Lufthavn, Rødovre Centret og andre offentlige miljøer i København.”

PALETTEN: ”MARKNADSFÖRA

Skrev artikeln ”Marknadsföra?” i Paletten nr 3 -67.

Artikeln skrevs i februari på uppmaning av Palettens dåvarande redaktör Folke Edwards som ville syna konsthandels inflytande över den konst som skapades just-nu under rubriken ”Vilken roll spelar konsthandeln?”; han skriver i ingressen:

”- Konsthandels inflytande på konstlivet har under senare år allt livligare börjat debatteras. Det är genom den privata konsthandeln som den allra största delen av den offentligt visade konsten filtreras. Därför präglar konsthandeln i hög grad konstens aktuella ”image”. Är det rimligt att privata affärsintressen i så stor utsträckning skall få bestämma vilken konst som skall anses accepterad och inte? I vilken utsträckning kan konsthandeln sägas dirigera konstutvecklingen? Vilka alternativ finns det till en privat konsthandel?”

”- Paletten vill i detta och ett kommande nummer försöka belysa frågor av det slaget. Vi publicerar först två debattinlägg av konstnärerna Sven Börtz och Bengt Rooke, som båda ställer sig mycket kritiska mot det nuvarande systemet, men föreslår diametralt motsatta lösningar: den

förre vill helt eliminera profitintresset, socialisera gallerierna, fastställa "evighetspriser" samt införa konstnärslöner, den andre ivrar för en effektivare marknadsföring också inom kultursektorn. Därefter följer två intervjuer, dels en skriftlig med konsthandlaren Jan Runnqvist, Svensk-Franska Konstgalleriet, Stockholm, dels en bandad och därefter något redigerad med konstkritikern Torsten Bergmark, verksam i Dagens Nyheter. En tredje bandad intervju med konstnär Öyvind Fahlström har vi av utrymmesskäl tyvärr måst låta stå över till nästa nummer. Intervjuare: Folke Edwards."

Hela artikelserien är, helt allmänt, en intressant spegling av den såväl politiska som konsthistoriska diskussion som fördes vid den tiden. Jag lämnar här ett kort utdrag ur min artikel (egentligen bör den läsas i sin helhet) eftersom den tyvärr fortfarande har aktualitet, åtmonstone på lokal nivå, efter ganska exakt 30 år!

"Bengt Rooke: Marknadsföra?"

- "I en artikel i Marknaden 9/1965: "Är kulturen för fin att marknadsföras?" skriver Hans Ferneman: "Att en bra vara eller idé inte säljer sig själv beror på att vi förutom att få vetskap om dess existens också måste göra medvetna om vårt slumrande behov av den. Om så ej sker kommer flertalet inte att agera i önskad riktning, inte ens göra ett försök." --- Det är nog riktigt att både de som tillverkar och de som distribuerar konst saknar kännedom om modern marknadsföring. Men det värsta är att jag tror inte att de vill lära sig något som skulle rubba de nuvarande cirklarna.

"- Man vill behålla de stora salongerna: som ofarliga skådebanor. Dels för behovet av att legalisera (en konst som inte stör för mycket), Dels (och det enkelt och löjligt nog) bl.a. för dess vernissage, som blir platsen för fraternisering mellan folk-i-farten som, följaktligen utan att det kräver något, kan demonstrera sitt kulturella "intresse". ---

"- De insikter, som näringslivet vunnit beträffande marknadsföring, står i dag till förfogande för alla," säger Hans Ferneman och fortsätter: "Det innebär analys och självrannsakan, insikt och vilka människor som har

intresse latent för upplevelsen ifråga, hur dessa skall nås, när, med vilka argument, via vilka vägar och till vilket pris. Inom näringslivet tillkommer frågan varför, bl.a. därför att svaret på den frågan ger viktiga direktiv till själva varans utformning och tillverkning.”

”- Den sista satsen anser Ferneman att man för kulturarbetets del skall låta utgå därför att den skulle kunna gå alltför mycket in på kulturarbetets integritet, men det tror jag skulle vara att utelämna ett viktigt ”varför”.

”- Den enda typ av kulturarbetare vars integritet skulle kunna drabbas av detta ”varför” är för såvitt jag kan förstå den romantiske artisten som drar sig ut i urskogen med fiol och fotogenlampa för att tillverka ”konstverk”. (Som för hundra år sedan!)

”- Men i dag kan det inte längre handla om att tillverka mer eller mindre personliga fetischer eller mer eller mindre guldkantade konstföremål.

”- I dag är varje dag en ny dag. Och varje dag kommer med nya upplysningar, fakta och situationer som måste tas i beaktande. Varje dag tvingar till nya ställningstaganden och för konstnären till nya redovisningar av synpunkter och idéer som dessa ständigt nya situationer och verklighetsfakta driver honom till.”

”- Det är då omvärlden-upplevaren konfronteras med den redovisningen som den fruktbara kommunikationen försiggår.” --- (därför) ” förstår jag inte varför (konstnären) skulle avfärda det Fernemanska ”varför” - som skulle ge honom ”viktiga direktiv till själva konstverkets utformning och tillverkning”. Detta ”varför” måste alltså i stället betraktas som ett mycket viktigt ”varför” och bör i allra högsta grad beaktas!”

”- Ferneman --- uppmanar alla som arbetar med marknadsföring till att ”stimulera våra vänner inom kulturlivet att själva ’marknadsföra’, vi anser att det är deras självklara skyldighet”.

”- Vi anses alltså inte bara ha rätt till, utan även skyldighet att, för allas och vårt eget bästa, ändra de nuvarande distributionsförhållandena inom konst och kulturlivet. Vilja till omdaning får inte längre hindras. Konstnärligt uttryck får inte längre vara det samma som kraftslöseri.”

JUGEND - PSYCHEDELISKE SLINGER

Skrev artikeln "Jugend eller Psychedelisk Slinger?" i Ekstra Bladet (12/8).där jag under mitt porträtt, delvis mig ovetande, blev presenterad som "Den svenske kunstner Bengt Rooke, der hverken er fremmed over for brændevin, hash eller LSD, har besøgt den gigantiske udstilling EUROPA 1900 i Oostende, hvor Jugend-stilens samtlige udtryk er repræsenteret. Her kommer han med nogle betragtninger over "la belle epoque" og formsproget i supermoderne "psychedelisk kunst."

Redan genom Ekstra Bladets artiklar i samband med 1.Ungdomsbiennalen hade jag uppfattat det så, att journalistiken kunde ge konstnären och den konstnärliga verksamheten ett nytt "just-nu" medium.

JOURNALIST I KØBENHAVN

Från nu och fram till och med 1973 var jag huvudsakligen knuten som journalist och fast frilansmedarbetare till Ekstra Bladet i Köpenhamn, Danmarks största dagstidning (Politikens hus).

- Jag fick mycket stor frihet på Ekstra Bladet, under Birte Strandgaard, att beskriva detta "just-nu" och vad i tiden som kunde tänkas ligga under dess synliga yta. Vi hade en egen "redaktion"- "i redaktionen", med egen personal, egen fotograf, egen studio, vi gjorde vår egen layout och styrde oss i stort sätt själva med egen budget under Birte Strandgaards ledning - och vi producerade minst två sidor om dagen, ibland 4-6 och (till- och-av) hela bilagor i vår egen regi.

- Jag arbetade huvudsakligast som bildjournalist och skrev om möbler, interiör, arkitektur, konst och konsthantverk, design och kläder; om praktiskt taget allt som var ett "just-nu-fenomen" ,om ädlaste stenar, det finaste silversmide, om ett helt kryssningsfartyg som system i Finland, och om märkvärdiga Niki de Saint Phalle-tapeter i London, och om utställningar i Paris - jag skrev praktiskt taget om allt som var nytt.

- Jag skrev t.ex. om så vitt skilda ting som en särskilt grov schaktmaskin från Helsingør som fått ett industridesignpris, en smäcker fransk helikopter, årligen från modets haute couture, men framför allt från vad som hände inom konst-, design-, arkitektur-, möbel- och modevärlden runt omkring i Paris vid den tiden, och från möbelmässorna där, och givetvis från de i Köpenhamn, och från möbelmässorna i Köln och Milano - och förövrigt varhelst något inom ramen för dessa mina intresseområden dök upp eller skulle kunna tänkas göra det.

- Efter hand och samtidigt, genom samarbete med bl.a. fotografen och journalisten Gunnar Larsen i Paris ("Gunpress" med 28 länder runt världen i utskicket), och med ett flertal andra fotografer runt Europa, och i Danmark, med företrädesvis Jørgen (von) Sperling, kom jag att förekomma i ett stort antal andra tidningar, magasin och bildjournalistiska publikationer, vilket även omfattade t.ex. den fyrspråkiga arkitekt-, konst-, och design-tidskriften Mobilia.

- Jag initierade och skrev under denna tid nästan ett 1.000-tal artiklar (varav huvudparten finns bevarade i mina personliga arkiv), och träffade ett mycket stort antal av tidens medvetna konstnärer - inom var sina (ofta flera) olika fack, runt om i Europa.

RUBELLO-SAKEN

"--- Polisingripandet i Köpenhamn i december i fjor då två målningar av den amerikanske konstnären David J Rubello beslagtogs med motiveringen att de var pornografiska, fick sitt efterspel vid Köpenhamns rådhusrätt---"(SDS 16/8, Köpenhamn, SDS korre.)

Ekstra Bladet (15/8, sign. seb. = Sebastian krim.rep.) (ur vikat SDS artikel 16/8 praktiskt taget ordagrant var hämtad)

"- Rubello har selv udsendt ca. 50 "invitationer" til retsmødet. De er formet som indbydelser till kunsferniseringer - blot hedder det nu: "Det skulle glæde mig at se Dem/dig till mit retsmøde tisdag den 15.aug. 1967 kl.10.00 i Byrettens III afdeling."

- Underbrik: "Freddie blandt tilhørerne" "Mange efterfølger den usædvanlige invitation. Blandt tilhørerne vil således være den eneste

danske maler, som hidtil været impliceret i en lignende sag, Vilhelm Freddie. Fra sin ødegård i Sverige kommer malaren og happeningarrangøren Jens-Jørgen Thorsen ---. Også den svenske *happeningekspert Bengt Rooke fra Malmø kommer til retsmødet* og i øvrigt kommer en række yngre københavnske kunstnere og kunstvenner."

- Underrubrik: "Principiel interesse" "Det er første gang siden de to retssager om Vilh. Freddie's malerier - i 1937 og 1963 -, at der i Danmark rejses pornografisag imod en maler. Alene af den grund har sagen stor principiel interesse."

Åter till SDS som förtydligade: "Dom i målet faller inom kort. Saken har stort principellt intresse och är den första i sitt slag sedan 1937, då den berömde danske surrealisten Vilhelm fick sina konstverk konfiskerade. De släpptes fria först 1963."

E.B.: "Alvorlig betydning har den for Rubello personligt. Han har haft opholds- og arbejdstilladelse i Danmark i tre år - og har i mellemtiden fået et barn med en ung dansk pige, som han lever sammen med - nu risikerer han at blive udvist." (men så var det inte formulerat i SDS och följande viktiga sak var överhuvudtaget inte nämnd:)

"- Et af de få dokumenter i sagen kommer fra Kunstakademiet, der på opfordring fra anklagemyndigheden har udtalt sig om den kunstneriske værdi af Rubellos malerier. I erklæringen fra Akademirådet hedder det, at Rubellos billeder må betragtes som kunst og ikke som pornografi."

BUTIKSFASADER OCH BIL

Målade två butiksfasader och en bil (allt i ett sammanhängande mönster-och-färger) i Köpenhamn.

"- Moden och miljøet er ved at finde hinanden, og trangen til at sprede farveglæde præger mere end flower power i dag. Den svenske kunstner Bengt Rooke skapte sensation på udstillingen om Kunsten i Offentligt Miljø i Stockholm (her skabtes ordet Off-Kunst) ved at male

facaden til det fornemme kunstgalleri Svensk-Fransk Konstgalleriet på Drottninggatan og lade --- vise moderne tøj blandt de forslag, som en række svenske kunstnere udstillede som Stadsbilder for at vise, hvad man kan gøre med en by."

"- Nu har Bengt Rooke uden for salon-miljø fået lejlighed til at vise, hvad han kan gøre ved Rosengården, den sjove lille modegade ved Nørreport, ---. Rooke har udvidet facaden til at gælde en Morris Mascot. Jeg tipper, at det ikke bliver den eneste butik-med-bil i byen."

"- Kunstneren og auto-lakereren"

"- Moden med at male bilen er så småt ved at brede sig i København, men hidtil er det mest hobby-præget penselmaleri, man ser. Malmø-kunstneren Bengt Rooke har respekt for kvalitet og allierede sig med en autolakerer i et fint samarbejde for at pryde Rosengårdens mascot i kulørerne: sølv, brunt og gult (han følger med i modefarverne!). Hos autolakerer Nielsen på Dianavej i Rødovre har kunstner og fagmand puklet mere, end man aner, for resultatet ser let og ligetil ud. Med sig fra Malmø tog Rooke den 17-årige Jan til hjælp - Han fik til gengæld kunstneren til at male et par hvide Wrangler-cowboybukser på det festligste." (Ekstra Bladet 4/10, två sidor, två stora bilder under rubriken "Facaden ruller i Rosen-gården")

Av de två mera väsentliga skälen och den verkliga bakgrunden till att jag accepterade erbjudandet till detta "fasad-och-bil-måleri" var följande:

- Tjänstemän vid Köpenhamns kommun hade genom juridiska finter satt stopp för de mera ledande modebutikernas sätt att dekorera sina utställningsfönster. Dessa fönstermålningar hade inte kommit till som direkta konstverk utan som ett mode i London-efterföljd. I ett slag hade flera sådana fönstermålningar kommit till, varav många var professionellt utförda och verkligt "artistiska", men de var ju inte utförda av "riktiga" konstnärer.

- (De stora väggmålningarna med reklam t.ex. för Tuborg, Carlsberg, mjölk och annat som är välkända i Danmark var ju utförda av "riktiga" konstnärer. Att så inte var fallet med de Köpenhamnska butiks-fasad-målningarn måste väl då vara skälet till att dessa inte accepterades av Magistratens 4:de avdelning.)

- Svend Munk, som var en erkänt skicklig fotograf, välkänd inredare och mode-person i allmänhet, var en av de två ägarna till en känd modebutik i Skoubogade, som drabbades av detta "kommunalt løftede pegefingre". Men han ville inte ge efter för påtryckningarna utan skaffade sig advokathjälp för att föra sin talan mot denna, som alla ansåg ohemula, kommunala klåfingrighet.

Jag, däremot var "erkänd" konstnär och vid den här tiden fortfarande medlem av KRO (som vid behov ställde upp med juridisk hjälp till sina medlemmar). Därtill hade jag utfört motsvarande fönstermålning, utan inblandning, på Svensk-Franska Konstgalleriet i Stockholm under utställningen "Stadsbilder".

KONST OCH VERNISAGE

Jag signerade såväl fasaden i Rosengården som bilen och upphöjde därmed både det fasta och det rörliga "mode-målade" till konstverk!

Därefter inviterade jag pressen och en hel del konstnärer och kända personer med Vilhelm Freddie i spetsen till vernissage.
Jag sände telegram från Helsingör (på svenska! den 8/10 och med kopia) till "Herr Borgmästare Wassard Jørgensen. Magistratens 4:de afdelning Rådhuset Köpenhamn: Inbjudan. Härmed har jag äran att inbjuda Herr Borgmästare Wassard Jørgensen till vernissage av Fasad- och Bil-måleri Rosengården 7 Köpenhamn Måndagen den 9 oktober 1967 kl. 14-15 Kleptomania (affärernas namn) Bengt Rooke KRO (Konstnärernas Riksorganisation Sverige)". Ett likalydande telegram skickades samtidigt till Herr Kontorchef L Carlsen Magistratens 4:de afdelning.

Under trespaltig bild och rubriken "Ikke forbud alle steder" skrev Ekstra Bladet: "- "Hvorfor skal der være forskel på Strøget og Rosengården? Hvorfor må der males moderne på facader og butiksruder i en sidegade fjernt fra Gågaden, nor der ikke må males på Strøget? Hvorfor skal det hele være så sterilt, og hvorfor blander kommunen sig i det hele taget? Myndighederne blander sig rigeligt i forvejen, siger maleren Freddie till Ekstra Bladet."

”- Han var en af mange gæster ved den officielle indvielse af en sko og tøjbutik i går i Rosengården mellem Fiolstræde og Kultorvet. Det smarteste ved butikken var indehaverens bil, der var malet i de samme østerlandske neo-jugend motiver som butikken. Kunstneren er svenskeren Rooke, der både har signeret bil og butiksfacade. Indehaverne er Alexandra Marinovitz og Eric Grøndahl. Den sidste kendt fra sin køreskole.”

”- Bengt Rooke siger til Ekstra Bladet: - Vi er en af de få butikker, der ikke har fået nogen skrivelser fra Rådhuset. Allt er godkendt og i den skønneste orden. Vi har malet facade og vinduer samt en bil, der nu kan ventes at blive forbudt af trafiksikkerhedsmæssige grunde. I mine dekorationer har jeg endda medtaget det østerlandske tegn for lykke, nemlig yin og yan.”

-Underrubrik: ”Wassard udeblev” ” - Borgmester Wassard Jørgensen og hans kontorchef L.Carlsen var endda inviteret pr. telegram til åbningen i går, men de kom ikke, selv om KRO - Kunstnerernes Riksorganisation i Sverige - stod som garant for, at der var noget at se på, siger Rooke. KRO har i øvrigt også gratis advokater, hvis der kommer forbud mod denne dekoration.”

”- Rooke er en kendt kunstner både her og hinsidan. Han har --- lavet butiksfacader i Stockholm i psychedelic-stil - dekorationer, der har fået blåt stempel fra Stockholms universitet. --- ”

Ekstra Bladet hade en kultursida kallad Vinduet. Vid denna tid redigerades den av Gregers Dirckinck-Holmfeld. Där fick jag möjlighet att föra mina meningar till torgs och att följa upp Rosengården-saken (18/10):

BORGMESTER - LÆR AF STOCKHOLM

Skrev artikeln "Borgmester - lær af Stockholm"
(hela sidan, två stora foto)

”- Nedlæg våbene i facade-krigen, borgmester Wassard Jørgensen, og gør hellere som Stockholm: lad de unge kunstnere komme med forslag til nye bybilleder! skriver den svenske kunstner Bengt Rooke i dagens

Vindue. Rooke er medlem af KRO (kunstnerernes rigsorganisasation i Sverige) og har i sin løbebane bl.a. beskæftiget sig med malerier, relieffer, happenings (bl.a. sex-happening for studenterne i Lund), modeshows (bl.a. på Malmø museum, Malmø slot) og har netop fungeret som maler-på-gaden ved at dekorere en mur og en Morris Mascot i Rosengården, København."

"- Hans betragtninger over kunstdistribution og kunstens funktion i det 20. århundredes samfund er inspireret af facade-krigen i dagens København."

"- Kunst er bevægelse. Kunst er kommunikation. For at nå frem, for at skabe bevægelse, må jeg som kunstner i det 20'nde århundrede være realist. Jeg må sørge for at mine ideer som kunstner distribueres."

"- Kunstnererne (men stort set ikke kunstdistributionen) er i de sidste 10 år "kommet væk fra den overdrevne tro på en bestemt linje. I dag findes en ny realisme i mange former, der af og til måske ikke ser ud som realisme. Den frihed, som opnås, er først og fremmest en frihed fra kunstens egne fordomme. Hele vor attitude over for kunsten er ved at forandres" (Kristian Romare, kunstkritiker, producent af kunstprogrammer i svensk TV, bl.a. skaber af begrebet "off-kunst" for kunsten i offentlig miljø)."

"- Men det der er helt klart, er at denne forandring visse steder går langsomt eller måske overhovedet ikke er kommet i gang - og på andre felter direkte modarbejdes, først og fremmest af reaktionære kunstnere, som føler deres drømmende integritet truet, og fra forudmedede kommunalpolitikere, hvis uvidenhed skjules under en ufarlig (?) men ofte gigantisk konventionalisme."

"-----"

"- Miljø, hjem, arbejde, gadebillede, bybillede, alt er med et slag blevet kunstens arbejdsområde i endnu højre grad end någen sinde før. I et afslappet øjeblik er den yngre generation holdt op med at løbe efter og efterligne den ældre - for i stedet at skabe sig selv bevidste udtryksmuligheder. Og det må vel anses for at være rimeligt, at den generation, der vokset op i det nutidige miljø, må have den dybeste forståelse af, hvad der kræves af og i moderne omgivelser."

"- Mange af disse spekulationer er opstået i anledning af den stadig mer famøse opmarching i konflikten mellem Magistratens 4. afdeling på den ene side og på den anden side Københavns borgere, handlende og gæster.

"- Jeg deltog i maj måned i år i en udstilling i Stockholm på svensk-franska kunstgalleriet (arrangeret sammen med Galleri Observatorium, som drives i samarbejde med Stockholms Universitet). Udstillingen blev kaldt "Stadsbilder".

Jeg fick der af det største og mest velrenommerede private galleri i Sverige, som ligger i en af de mest centrale gader i *Stockholm*, lov til at male galleriets 22 kvm. store facade som en del af de tilsigtede bybilleder. I 3 klart lysende farver, og ingen havde noget at indvende! - Tværtimod!"

"- I forbindelse med udstillingen blev lavet et stort TV-program, og der blev udgivet et katalog med et principielt forord, skrevet af Mats Arvidsson, kunsthistoriker og inspektør ved Galleri Observatorium, hvori han bl.a. siger:

" - Kunstnerenes opgave bliver at omskabe miljøet på en bevidst måde, skabe overraskelser, effekter, sensationer, som byen ikke selv kan klare. (Med kunstnere mener jeg ikke nødvendigvis billedkunstnere; hvem som helst, der arbejder på denne måde, fungerer automatisk som kunstner). Det er ham, som kan skabe miljøer, der spiller på helt andre spektre af oplevelser end dem, som aktiveres af byens naturlige funktioner. Man skulle få miljøer frem, der er tilstrækkeligt afvigende og slår tilstrækkeligt hårdt for at trænge igennem den bestandigt nærværende trommeild af sindsbevægelser, tilstrækkeligt dominerende til omuligt at kunne ignoreres. Det ville i hvert fald være en måde at skabe en rigere og mere levende by på."

"- Med dette, hr. borgmestere Wassard Jørgensen og kontorchef Karlsen i Magistratens 4. afdeling: Nedlæg våbnene i facadekrigen!

"- Hvorfor ikke i stedet opfordre de unge kunstnere til at komme med forslag til nye bybilleder, som man gjorde det i Stockholm? Charlottenborg kunne blive en fin ramme om denne festlige udstilling, hvis Magistratens 4. afdeling da ikke ville foretrække at åbne Københavns Rådhus for netop denne udstilling?"

111.

(Artikelns innehåll i övrigt beträffande konstdistribution byggde på vad jag tidigare hade framfört i Sverige - Paletten nr 3 -67).

112.

1968

TURBULENS - PARIS - JYLLAND - LUND

Visade "Linjer i modet" - Mode som konst på Malmö museums konstavdelning i ett arrangemang motsvarande det jag gjorde 1967, med kläder från Paris, Köpenhamn och Malmö (NK). Nu hade dock ett år gått och tiden var en annan. Och nu var inte enbart yngre utan det fanns också många äldre personer i publiken.

"- Modeskaparna lever med fingret på tidens puls, så det finns lika stora konstnärer bland dem som bland målarna inledde Bengt Rooke".(SDS)

"- Det romantiska modet bjöds vi av danska butiken Josephine i Nyhavn ägd av Dirch Passers fru och Bonnie and Clyde-stilen från Carli Gry. ---
"Toppen på det hela var Ruben Torres specialdesignade stretchkostymer, gjorda för franska (olympia) truppen i Grenoble" (Arbetet)

(Det var första gången någonsin denna visades offentligt - jag hade lånat prototyperna, en till honom och en till henne, av Ruben Torres privat i Paris, för just detta ändamål.)

Gjorde samma visning till en popgala med Gonks och Breads på Lorensborgs Ungdomsgård på kvällen (20/2)

KULTUREN I LUND

Gjorde "Linjer i modet" på Kulturen i Lund.

"- Der er tøj på Kulturen" -"og der er jazz på museet i aften i Lund, hvor museumsfolkene er friske og fordomsfri og skaber liv for ungdommen med Bengt Rookes modeshow" -hela ena sidan i Ekstra Bladet, 23/2, med två stora bilder, "--- Sidste forår søgte Cari Gry at arrangere en historisk opvisning på Nationalmuseet i København, men Nej! Her skal man sandeligen ikke lukke op for privat initiativ - og slet ikke for private forretningsfolk med et sådant."

"- I Sverige er det anderledes. Og pudsigt nok var det kunstneren Bengt Rooke, der fik åbnet de svenske museumsdøre for Nutiden og fremtiden. Rooke er delvis knyttet til begrebet Fritidsundervisning i Malmø, og her fik han sidste forår arrangeret modeshow på selve Malmø slot, hvor Malmø museum har hjemme.

Stor succes! og med i showet var flere svenske og danske butikker med smart tøj, vist sammen med museets tøj fra flere tider. I år gentog Rooke forleden arrangementet i Malmø - dels på museet, dels på en ungdomsgård med flere poporkestre."

"- Og i aften rykker han ind på det helt vidunderlige museum i universitetsbyen Lund, hvor den levende og fordomsfri leder af kostumesamlingen, Märtha Lindström, låner ud af sine kjoler - og lader Nutiden ind. Fra Köbenhavn kommer Hanne Passer, Carli Gry og mandebutikken i Skoubogade."

E B:s hela andra sidan: tre helfigurbilder:

"För och Nu i Lund" "Moden kommer igen, men det er allievel aldrig helt det samme næste gang. Der vises dog i aften på Kulturen i Lund flere kjoler af sjaske-silker, som er vanskelige at datere: 1930 eller 1968? Men på striben her kan man nok se, at Elisabeth på flöjbillederne er i kjoler fra Martha Lindströms vidunderlige samling og i midten i lædertøj fra Netop Nu (Carli Gry i København). Till venstre viser hun en parisisk model fra 1934, syet på bestilling af en skånsk friherreinde, materialet er helsilkecrepe i hvidt og sort. Tilhøjre er det en tysk frakke, syet i Wiesbaden på bestilling. Det er lys, gult uldstof med gule broderier og hvide pelskanter. Hatten fra Nordiska Kompaniet.

"Kul i Lunds stora 30-talsshow på Kulturen på fredagskvällen blev en jättesuccé. Ett par hundra personer trängdes i textilhallen för att uppleva "Linjer i modet". Det blev en både rolig och slingrande linje från jugend fram till våra dagars Bonnie och Clyde-inspireade epok. Entusiasmen var stor och applåderna kraftiga. Det finns många tendenser i dagens mode, tyckte Bengt Rooke, som kommenterade. Det är bara att välja. Men välj för Guds skull. Var bara inte grå och tråkig. Och tråkiga var sannerligen inte kläderna som visades." (Arbetet)

"Modevisningen "Linjer i modet", som ägde rum på Kulturen i går kväll,

var en småmysig(!) tillställning som kastade åskådarna mellan 30-tal och framtiden. Konstnären Bengt Rooke, som var konferencier tillsammans med antikvariern Märta Lindström och museielektor Ingemar Jeppsson var ansvariga för arrangemanget, menade att kulturhistoria inte nödvändigtvis behöver vara gången tid:

- Vi lever nu, vi är kulturhistoria, vi skriver kulturhistoria för framtiden."
(SDS)

IRIS CLERT I PARIS

Artikel, Ekstra Bladet (20/8): två sidor, rubrik: "Iris Clert"
Vänstersidan med text och stor helfigurbild:

"- Iris Clert : Kvinde. Verdensberømt kunsthändlerske med galleri i nr. 28 Rue du Faubourg Saint-Honoré."

"- Hon har lanceret verdensnavne som Yves Klein, Tinguely, Arman, Bró, Stevenson, Adzak, Fontana, Takis, etc. etc."

"- Betragter også mode som kunst, og i hendes galleri holdt den spanske arkitekt Paco Rabanne sin første udtilling med opvisning af det spændende Rabannetøj af metal, plastic og læder."

Iris Clert startede for 12 år siden sin virksomhed på venstre bred, men for fem år siden rykkede hon over i det mere fashionable område i nærheden af Elyséepaladset. Hon udgiver sin egen avis: "Iris Time" med læsere i kunst kredse."

- Högersidan, stort porträtt av Iris Clert med bildtexten: "Iris Clert - moderne, moden kvinde, som er blevet en stormagt for kunsten. Hun ejer "verdens mest avancerede galleri", men spejder fremad mod nye veje. Hon tænker i "det totale miljø" ligesom mange af de avancerede unge modefolk i dag. i otte år har hon drømt om at skabe en natklub omkring emnerne: mode, kunst, kultur i det hele taget. Nu sker det."

- Stort porträtt av Pierre Cardin med bildtexten: "Pierre Cardin sprang for et par år siden ind i Rumtiden med avantgardistisk tøj till mænd og kvinder. I dette efterår har han erklæret, at Haute Couture er på vej ud, og i sine eksklusive saloner lod han sin opvisning starte med fabriksting:

støbt tøj til at sælge i stormagasinerne for 100 franc. Nu lader han moden og kunsten forenes i natklubben Le Radard sammen med Iris Clert.

Rubriker: "Foran oktoberrevolution i Frankrig:",

"Kunstens Clert og modens Cardin får natklub i Paris"

- "Den anden franske revolution har i høj grad sat sit præg på den franske modeverden: masseproduktion i stedet for haute couture prækes nu selv i store huse. I Paris snakkes der i mange kredse nu om Oktoberrevolutionen - "men en helt anden slags revolution end den i maj" - og i den franske kunstverden har "den store dame" Iris Clert, bebudet, at gallerivejen er ved at være passé. Sammen med Pierre Cardin åbner hun 13. oktober en natklub i Rue Jacob - "en udstilling for næsten alting".

"- Hvorfor netop kunstgalleri?

"- Oprindeligt fordi jeg mente at have en mission at udfylde og fordi opgaven for den, som skal lancere kunst, er den samme som for kunstneren: at finde grænser. Desuden er det kun det vanskelige, som interesserer mig. Tidligere studerede jeg kinesisk. Hvorfor? Givetvis fordi det var svært."

"Når jeg finder nogen, som er interessant - og dem, jeg finder, er altid interessante, så må jeg gøre alt, hvad der står i min magt for at sælge deres ideer - og selvfølgelig også deres ting, for vi må jo alle leve."

"Men i dag må man sælge kunst på en ny måde, på en anden måde - og i hvert fald ikke gennem et galleri. Derfor åbner jeg den 13. oktober sammen med Pierre Cardin "Le Radart", en klub for praktisk taget alting. Den kommer til at være åben fra kl. 7.00 om aftenen til kl. 1.00 om natten, og Le Radart kommer til at ligge på nr. 1. Rue Jacob på den venstre bred."

"Jeg har haft ideen i otte år, og så gik jeg en dag til Pierre Cardin, og det var O.K., så nu starter vi."

"- Iris Clert taler med mig, samtidig med at hun arrangerer en opvisning hos en køber, ordner flyvebilletter til Grækenland. Hun er født i Grækenland, hun må til Grækenland. Hvordan kan jeg det? Vi grækere er, som vi er, som vi altid har været, og som vi altid vil blive ved at være."

“- Hon farer gennem lokalet, taler med sin mor - en ældre, distingveret dame - dirigerer sin medhjælper til hurtigt at oversætte noget, som senere viser sig at være hendes manifest.

Pludselig siger hon: - Her er for rodet. Vi går. Hon kobler af. Hendes fingre, hvor hver negl har sin farve (dog mest i violette toner) farer gennem det vilde, sorte hår.”

“- Ingen er lykkelig - det er man kun i sekunder, er der nogen, der siger.”

“- Problemer? Mit første minde fra barndommen er, at jeg som 3-årig var med min mor på rejse til Wien. Vi var uden for byen, Jeg gik i græsset, og jeg fandt masser af firkløver - lykkekløver.

“- Jeg er fri, næsten for fri - og jeg er dygtig. Det er et problem at være dygtig. Mit største problem er, at jeg er aldeles for dygtig i alt hvad jeg foretager mig. Jeg når altid til den yderste grænse, præcis som kunstneren altid må nå den yderste grænse.”

“- Jeg skelner mellem tilvirkere - hvilket ikke altid er kunst - og kunst. Kunst må være spændende, men noget nyt, må ruske op. I virkeligheden duer ordet kunst ikke længere, vi må have nye ord.”

“- Nu er jeg træt af alle gentagelser, af alle de udvandede ting, som ikke er noget nyt. Alt begynder at blive så kedeligt - bare kedeligt. Derfor er den, som virkelig har noget nyt, altid velkommen.

“- Men hvad med maj-revolutionen? Kunne den ikke give noget nyt? Hvor var kunstnerne?

“- I 8 dage var det jo fantastisk
- efter 8 dage var alt kedeligt!

“- Det var de dårlige kunstnere, som viste sig og forsøgte at stjæle billedet.

“- Det var det middelmådige, som kom frem under urolighederne. I begyndelsen håbede man og troede, at det også skulle blive en kulturel revolution, men det blev der altså aldrig tale om.

“- Derfor skrev jeg mit manifest, og det vil jeg publicere i oktober-nummeret af “Iris Time”.”

IRIS CLERT - MANIFEST

Rubrik: "*Manifest fra Iris*"

"Vi lever midt i en stor kosmisk omvæltning. Vi er i begyndelsen af en verdensomspændende revolution. Den er social, økonomisk og kulturel. Unge mennesker fra alle lande er medvirkende hertil.

Kunstneren må være en del af denne revolution. Igenem de sidste 50 år har moderne kunst sådan set ikke været andet end en refleksion af et dekadent samfund, af en civilisation i forfald. Store malere, store kunstnere er beviset herpå. - Deres arbejder forbliver stående i kunstens historie.

Siden Marcel Duchamp-eventyret og Dada-bevægelsen har vi kun gentaget deres udfordring til samfundet, idet vi har gjort det æstetisk og kommercielt.

Vi må bane vejen for autentisk kunst. Det er på tide at rekonstruere. Vi har haft affald nok, pseudo-filosofier, pseudo-værdier samt alt det "ragelse" som vore kunstkritikeres forudfattede meninger er skyld i.

Vi må ud af middelmådigheden, materialismen og panurgicismen (trægheden). Vi har behov for en ny etik, en kunst, hvor kunstneren vil være i stand til at udtrykke sig selv i frihed, men med selvdisciplin, for at give det samfund, han arbejder for, de åndelige værdier, det behøver." (Ekstra Bladet 20/8 1968)

Artiklar EB (30/8). 2 sider.) *Artikel 1)* 8 spaltigt foto, rubrik: "*12 meter Dame*"

"--- Den meget lange ældre dame, som ses på billedet herover, dominerede i går aldeles torvet foran *Lunds konsthall*. Damens træk vil være mange danske TV-kikkere bekendt fra udsendelsen *Kvinden 68*, hvor hon var hovedpersonen i fotografen Svend Munks' afsnit. Den 81-årige professorinde Oscar Mathiesen er en dynamisk personlighed, som

nu har inspireret Svend Munk og tegneren Chris Wessel til en usædvanlig tegneserie."---. "De syv første striber af tegneserien udstilles i morgen i det mindste rum i Lunds Konsthall sammen med 12 meter-udgaven af professorinden. Svend Munck og Chris Wessel debuterer hermed i seriøse kunstcirkler. De dygtigste, moderne, unge mennesker har hidtil påvirket vort miljø på mange måder - indendørs og udendørs i byen København. De har lavet de mest omtalte facader, de har skabt film og tøj og butiksvinduer.

Da De ikke kan finde dem i kataloget over "Fantastisk figuration", præsenterer vi dem her i Ekstra Bladet - med deres fantastiske figuration."

FOLKE EDWARDS, LUNDS KONSTHALL

Artikel 2) -Tvåspaltigt foto av Folke Edwards, rubrik:

"Det væsentlige i København sker i Lund"

"siger chefen for Lunds Konsthall, som går fra erotik og revolution til danske fantasier"

Folke Edwards er en revolutionær i skandinavisk udstillingsverden. Han er manden, der tør, hvor andre siger nej. Han er chef for Lunds Konsthall og han driver denne kommunale institution med ambitiøs privat ihærdighed. Den tidligere kunstkritiker og redaktør af bl.a. "Paletten" vovede for nylig at vise udstillingen "Erottisk kunst" i Lund, hvorefter han en tid koncentrerede sig om "Revolutionen" i kunsten. I morgen åbner han den danske udstilling "Fantastisk figuration", som er arrangeret af den danske kunstnergruppe "Passepartout". Folke Edwards` ses herover til venstre. Til højre: Che Guevara på en forlagsplakat, som hænger på Folke Edwards` kontor i Lund."

BRANDE

Mitt på Jylland ligger den lilla orten Brande (ca 20 km söder om Herning) och praktiskt taget lika långt från Köpenhamn som från Hamburg.

Här kom en konflikt tydligt i dagen mellan *en del* av dess innebyggare och *deras* intellektuella tid, och den moderna konstens och *dess* anhängares tidsuppfattning.

Denna kontrovers var av ett annat slag än vad som förekommit i Köpenhamn då det gällde "facadekrigen" (som nu var bilagt genom tystnad från de styrandes sida), men den i Brande är sannerligen inte av mindre principiell betydelse, då det gäller konstens funktion och den moderna konstens, och dess - i verkligheten - urbana ursprung och naturliga miljö.

Det jylländskt lantliga Brande-contra-tiden syndromet kom att åskådliggöras med en frenesi och en dramaturgisk spänning av det mera ovanliga konst och nutids-kulturhistoriskt intressantaste slaget.

Det kom i första hand *inte* att handla om konstverken som sådana och deras eventuella funktion som offentlig utsmyckning på de platser de fått sig tilldelade, vilket de uppenbarligen från början måste ha haft (eftersom de utfördes där), *utan* att de - efter hand som intresset utifrån ökade mot Brande som kummun - inte längre var önskvärda (redan före den officiella invigningen).

Tydligt var, att dessa nutida icke-Brande-lika konstobjekt, från en helt annan kultur, efterhand hade väckte ett mycket större intresse från en förbluffad omvärld än vad man ursprungligen hade tänkt sig.

Allt sådant framkallade en myckenhet irritation och oro hos de kloka i det lokala "sognerådet" och en aversion mot utsmyckningarna och allt det främmande de representerade. En landsbyggds-kulturellt betingad istadighet mot utsmyckningarna utvecklades hos dessa styrande, och detta, i sin tur, tilltalade absolut inte alla i Brande och ingen i MidtjydsKunstforening.

EB åkte dit (tisd.8/10, tre sidor, sju bilder) och jag skrev om "--- jordemor Kristine Boes hus i Brande, hvor den jyske kultur-revolution kulminerer på Lørdag, når Statens Kunstfond (eventuelt) afleverer ni forbløffende moderne kunstverker til en forbløffende, gammel by."

"- Moden Klæ´r Kunsten -" Artikel, rubrik: "Brand i Brande"

“- Radio og TV holder øje med Brande. Mange jyske aviser følger nøje, hvad Brande-beboere og sogneråd foretager sig i disse dage. Der sendes breve, og der investeres penge.

Nogle breve besvares ikke med den motivering, at “affæren er uværdig” (sognerådsformandens udtalelse).

Brande er i strid med sig selv, Midtjydsk Kunstforening og Statens Kunstfond.

Også inden for sognerådet hersker uenighed. Om nogle af medlemmerne siges det, at de bør gå. Det er sandelig brand i Brande, men hvad handler det egentlig om?”

“- Det handler dels om en højskole, som nedlægges, dels om en uklar affære vedrørende nogle såkaldte wc-malerier i byen på en skole (ifølge Jydske Tidende), men først og fremmest handler det om de gavlmalerier, som Midtjydsk Kunstforening med Brande-advokaten Mansfeld-Giese i spidsen, har taget initiativet til, og som Statens Kunstfond har støttet med 140.000 kroner.”

“- På lørdag skulle de ni store kunstverker (otte gavle og én bronzeskulptur ved byens supermoderne, nye svømmebad) “overrækkes” til Brande af Midtjyds Kunstforening og Statens Kunstfond, men nu siger sognerådsformand, gårdejer Julius Kristensen: - Vi vil ikke modtage dem! (ifølge Jyllands-Posten).”

“- I torsdags blev det vedtaget, at sognerådet ikke har lyst at modtage kunstværkerne, og at der ikke bliver tale om, at sognerådet byder Statens Kunstfond på kaffe, når de kommer til Brande i anledning af den officielle overrækkelse. Før den jyske oktoberrevolution, som blev vakt af tørsten efter åndeligt liv, tegner lørdagen den 12 oktober sig som en interessant dato.”

“- Indtil da spørger sig alle: Hvem skal byde på kaffe?”

Bildtext: “Moderne pige og moderne gavle - Ditte Maria i fransk jumpsuits fra Nørgaard på Strøget (uldjersey og fløj) - er fotograferet ved tre gavle i Brande: herunder kollektiv-maleriet ved den sydlige start af byen; man ser Hans Chr. Rühlanders springende dame og Ditte Marias hvide jumpsuit. Billedet til højre viser et glimt af Folkebladets gavl, dekoreret af K. Bjørn Knudsen. Billedet herover til højre viser Ditte Maria på vej op ad

en brandstige for at kikke nærmere på Rühlanders gavli i hovedgaden. Falck hjalp os - som korpset hjalp Rühlander, da overste felt skulle sættes fast i gavlen."

Lördagen den 12 oktober, huvudrubrik:

"Det er Brande-dag i dag"

(två sidor, fyra bilder och en bild av ett brev till redaktionen)

"- Kulturminister K. Helweg Petersen og formanden for Statens Kunstfond, Preben Willmann, vil sammen med billedhuggeren Søren Georg Jensen og maleren Richardt Winther fra Statens Kunstfond i dag møde folk fra Midtjyds Kunstforening kl. 13.30 på Hotel Dalgas i Brande, hvor advokat Mansfeld-Giese på kunstforeningens vegne vil erklære operation Gavli-malerier for avsluttet.

Derefter vil turen gå rundt til kunstværkerne, og alle kunstnerne vil være til stede for eventuelle kommentarer. Derefter mødes man igen på Hotel Dalgas til den famøse kaffebord, som sognerådet har nægtet at betale, selv efter indstændige overtalelsesforsøg fra "en kreds af medlemmer af Borger- og Håndværkerforeningen". Denne kreds har nu overtaget arrangementet. Senere er der sammenskudsgilde."

Rubrik: *"Den vil Brande gerne have"*

"- Kun ét af de ti kunstverker, som er kommet ud af Brande-eksperimentet, vil kommunen tage imod.

Det er Jens Sørensens bronzeskulptur, som forleden ankom til Brande fra et bronzestøberi i Verona, Italien. Skulpturen er blevet placeret på et fundament af brosten på græsplænen ved byens moderne svømmebad. Dette skulpturfundament er det eneste, som kommunen har betalt i forbindelse med de 10 store kunstværker, som i dag står færdige i Brande."

Underrubriker: *"Sort og hvidt i Brande"* och *"Hvem får Brande-bukserne i dag"* ---- etc. Och så rubriken: *"Brev fra Brande"* "Til Extrabladet.

København. I Anledning af ald dette skriveri angaaende Gavlmaleriet paa min Ejendom Torvegade 21 Brande, Vil jeg paa det bestemte frabede mig mere skriveri og Fotografering af min Ejendom, nu synes jeg det kan være nok med det pjat de skriver. Ærbødigst. Kristine Boe."

"-----"

TWIGGY & JUSTIN

Allerpress i Sverige skulle starta en svensk ungdomstidning som skulle heta "Hej!".

Därifrån vände man sig till mig och frågade om jag inte skulle kunna medverka med "vad som låg i tiden" till det första numret. Jag svarade ja, - med förbehållet att de inte på något sätt satte ifråga vad jag kom att göra, och att jag ville ha två sidor till mitt förfogande.

Som en betingelse gav jag dem samtidigt i uppgift att göra den mest trovärdiga dummy de kunde åstadkomma av den första (alltså den då ännu ej existerande tidningen) och skicka den till mig.

Så blev det.

Min insats blev en artikel i det första numret, skriven och byggd på dess dummy (alltså det ännu inte existerande numret).

Tidningen "Hej!" kom ut med sitt första nummer den 28 oktober 1968.

- Rubrik: "Hej Twiggy & Justin"

"Twiggy, sötare, (och rundare) än någonsin, mellanlandade i Köpenhamn i sällskap med sin Justin. Vad gör man en gråtrist höstdag i Kongens by när Tivoli är stängt? Ja, man kan ju som Twiggy koppla av tillsammans med den nya tidningen "Hej!"."

--- "Klockan 13.50 en fredag för någon tid sen kom Twiggy och hennes Justin med SK 502 från London till Kastrup i Köpenhamn."

---"Både Justin de Villeneuve, som fotograf och manager, och Twiggy, som en av världens högst betalda fotomodeller, tillhör pop-världens unga miljonärer, som har en barndom i en miljö utan pengar."

--- " Men klockan 17.30 den där fredagen i Köpenhamn kopplade Twiggy och Justin av. Avspända. Hon barfota i jumper och långbyxor. Med en tidning i handen. De läste skrattande om sig själv, om kläder, om sina vänner, om pop, om allt som rör sej i tiden. De läste Hej!"

UPPROP FÖR FOLKE EDWARDS I LUND

Upprop för Folke Edwards i Lund: (Arbetet 27/11), några rubriker: "Edwards hoppar av efter "Undergrund"-stoppet:", "Har ej styrelsens

förtroende", "Vad trodde man Undergrund var?", "Andree polisanmäls", "Vi bojkottar hallen"; och "Upprop för Edwards"

"- En grupp konstnärer har gjort en namninsamling till förmån för Folke Edwards och skriver:

" - Konstnären måste arbeta fritt. Folke Edwards måste få arbeta fritt. Folke Edwards har under sin tid på konsthallen gjort utomordentliga insatser. Utställningen "Undergrund" med dess krav på andra livsmål och livsformer än den västerländska, måste ju vara ytterst viktig att få visa. Låt Folke Edwards arbeta fritt, med utställningar, teater, musik, debatter, lek och alla andra sociala aktiviteter!"

Detta upprop undertecknades av många konstnärer och andra intresserade personer, mer eller mindre medvetna om hur stor och väsentlig saken egentligen var: nämligen *politikernas rätt* och skyldighet att öva kontroll och tillsyn över institutionen, men också *deras skyldighet* att skapa en konst/politisk-filosofiskt medvetet vidsynt och framsynt arbetsbeskrivning för institutionen och dess chef.

Det ligger i sakens natur att sådan kompetens har inte lokalpolitiker. Hade de haft en sådan kompetens, med de samhällsvisioner en sådan för med sig, hade de inte accepterat att leka i den sörjiga sandlåda som den vedertagna lokalpolitiken är.

Den existentiella konstnärens tidsmedvetna arbete är, i det här fallet, i mångt och mycket att likna vid den romerske slavens viskande till fältherren på triumfvagnen, när han drog in i Rom med sin segrande här: "Kom ihåg, att du är dödlig".

Att skapa politisk konsensus för att skriva in i arbetsuppgiften för den kommunala konsthallen och dess chef, att verka för ett sådant sceneri - och att detta var målet för verksamheten - det trodde jag inte på, åtminstone inte i den Tegnériska "akademiska bondby" som heter Lund.

Jag undertecknade givetvis uppropet.

125.

1969

DET VIKTIGA ÅRET

UNDERGRUND

*Artikel EB (fredag 7/3, två sidor, fem bilder):
"Alligevel en undergrund i Lund"*

"- Lunds Konsthall sagde nej, men lørdag kan Folke Edwards åbne udstillingen "Underground" på Skånska Konstmuseum i universitetshuset i Lund."

"- Undergrundsplakater, undergrundsblade, undergrunds-dit-og-dat skal være med i udstillingen "Underground", som på lørdag åbner på Skånska Konstmuseum i Universitetshuset i Lund, efter at udstillingen blev stoppet på Lunds Konsthall af en ængstelig og reaktionær museumsbestyrelse.

"- Museumsinspektør Folke Edwards, som gick i protest mod bestyrelsen, blev snart opfordret af sin kollega på universitetets (og den akademiska foreningens) kunstmuseum, Ingvar Claesson, til at arrangere undergrundsudstillingen her, og dette museums bestyrelse med professor Oscar Reuterswärd i spidsen (kunsthistoriker) havde intet at indvende.

"- Udstillingen imødeses med stor interesse af mange unge i og uden for skandinavisk undergrund såvel som mange nordiske politikere."

"- Ved ferniseringen i morgen vises lys-show af den københavnske fotograf Fleming Adelsson, i løbet af udstillingstiden kommer de danske "Abcinema"-folk, ledet af forfatteren og filmmanden Erik Thygesen (med 12 projektører) og viser film, der bliver undergrundsteater, flere udenlandske undergrundsfilm, der bliver læst med undergrundsblade fra det meste verden, hvor der findes undergrund."

"- Fra gruppen "Fugs" i New York kommer Kupferberg og holder en aften for studenterne, man regner med debataften, hvor professorer, læger, hjernespecialister, psykologer og selv politikere vil gå med i diskussionerne."

"- Universitets-initiativets betydning kan bl.a. belyses derved, at Folke Edwards også fra London har modtaget opfordring til at arrangere "Underground" for "Institute of Contemporary Art."

Jamen hvad er egentligen (underrubrik) "Underground"

"- Mange mennesker betragter begrebet "Underground" som udtryk for en hash-kult. At begrebet er mere indviklet framgår af disse repliker, hentet i en samtale i går med svenskeren Sture Johannesson og hollænderen Steve Davidson, som redigerer undergrundsbladet "Om" i Amsterdam.

Underground er bl.a. røster fra mange undertrykte. Vi er "under-hunde". Eller "de-som-ikke-har-noget".

"Vi søger psykisk udvidelse, vort indres udvikling. De etablerede søger fysisk ekspansion - materialisme. Guerilla-soldaterne ude i terrænet og vi i undergrundsbevægelsen i Vestern er i stort set af samme slags. Undergrundsbevægelsen er politisk. I Vestern er det en protest mod datamaskinerne. (Mede tanke på den framtida utvecklingen var uttalandet av Sture Johannesson här ganska anmärkningsvärt - se artikeln publicerad i EB 26/6 1971: Tidsfasetter III, sid 68.)

Undergrunden vil en forandring af undervisningen, en ny måde at leve på. Undergrund er ikke anti noget. Det er en global rørelse. Den nye generation behøver ikke slås for velfærd, som de gamle med alle deres økonomiske og indre politiske kriser. Vi har fået for meget velfærd. Vi er et produkt af vor tid. Men vi er imod piller og den slags. Det er erstatning. Behøver man erstatning, er man ikke sund, kan man ikke arbejde, kan ikke opleve. Hvor lykkelig man er, beror på, hvor sund man er. Vi må ikke ødelægge naturen. Vi må ikke ødelægge vor fremtid ved at menneskeheden går sin egen undergang i møde ved at lade teknokratiet tage overhånd."

"- Vi vil fremad til naturen, ikke tilbage till naturen."

Under en omfattande bildtext: "---. På gulvet --- Sture Johannesson, som

har plakaten med pigen og hashpiben foran sig. Det var faktisk den, som udløste al balladen omkring undergrunds-udstillingen på Lunds Konsthall. Nu sælges den i stor stil af Stures eget postordre-firma.

Medverkade till att Steve Davidson kunde skriva en artikel: "Røsten fra undergrunden" på kultursidan Vinduet i EB 14/3 genom sidans undertext: "Udstillingen "Underground" på Skånska Konstmuseum i Lund giver i disse dage publikum en mulighed for at orientere sig om en væsentlig del af vor tids ungdoms-revolution i mange lande. Udstillingen byder på plakater, billedkunst, tidskrifter, lys-spil, film, teater, beat-, pop-, og folkemusik. Der er bidrag fra London, New York, Stockholm, Lund, København og Amsterdam m. m. Underground-redaktøren Steve Davidson, 25 år, fra Amsterdam (ledende hollandsk provo) giver her nogle glimt af røster fra undergrunden."
(Porträtt och en stor bild)

EB 1/5 Vinduet: "Undergrunds-pressen er et moderne bladfænomen med samarbejde på tværs af grænserne. Et af de mest berømte undergrundsblade er "It" (International Times), hvis redaktør, David Mairowitz, netop har været i Lund for at deltage i udstillingen "Underground" på Lunds Konstmuseum. Her giver David Mairowitz en omfattende orientering om undergrunden og dens blade: "Blottet undergrund"
(Porträtt, en storbild, en liten)
(Stilistiskt utmärkt och vettigt förklarande av begreppet "Underground")

ETERNICA MÖBLER

Design av möbler för löpande produktion i Eternit.

"- "Eternica" ute/innemöbler från Eternit av Bengt Rooke. Möbler i evighetsmaterialet---. 11 april-4 maj. Form Design Center i Malmö ---."
(från annonser i Malmötidningarna och i fackpressen)

"- Tillverkare: Skandinaviska Eternit AB, Lomma. Formgivare: Bengt Rooke. Material: grå eller svart Eternit. Materialet kan målas med acrylfärg---. Alla

detaljer är kromatiserade och rostfria. Grillborden i Lomma-serien levereras i tre delar - skiva och underdel med beslag samt grill. Delarna till Limhamn-serien, som är mycket lättmonterad, levereras färdigbehandlade, borrade och med alla beslag i "Gör-det-själv-paket".

"- Möblerna är avsedda att stå ute året om och dana "uterummet". Det rum som i många fall blivit vårt mest använda. Med eller utan grill är de nya möblerna tänkta till samlingspunkt på verandan, i trädgården, utanför sommarstugan, vid swimming-poolen eller vid båtbyggnaden. Vissa Eternit-möbler är avsedda för inomhusbruk."
(från försäljningsbroschyren)

Förutsättningen för att jag överhuvudtaget skulle acceptera förslaget att formge möblerna, var att jag enbart skulle arbeta med material som redan ingick i den löpande produktionen. Så blev det.

Annonser, försäljningsmaterial, allt material i form av skriven text och foto till pressen, som Eternit AB producerade, skulle enligt vårt avtal utformas av mig, liksom utställnings/försäljningsbroschyren i färg.
(Fotograf för såväl svart-vitt som färg var Ove Hallin, modell: Marianne Tholsted.)

Avtalet mellan Skandinaviska Eternit AB som producent och försäljningsorganisation och mig som formgivare, måste anses vara mycket förmånligt för mig, dels vad beträffar royalty, dels sträckte det sig över en definitivt längre tid än vad som är vanligt då det gäller industridesign.

Dessutom var det inskrivet i kontraktet att de nya möblerna skulle presenteras på Form Design Center i Malmö vid viss definitivt bestämd tid, och att jag skulle arrangera utställningen, Jag hade också (i inledningsskedet) ett avgörande inflytande över priserna på de enskilda möblerna i de två möbelserierna.

Den ena serien, "Limhamn", byggde uteslutande på kvadraten, den andra serien, "Lomma", byggde på enbart på cirkeln, dock byggde båda på det polerade grundmaterialet som idé tillsammans med den kromaterade metallen i sammansättningarna.

”Limhamn”-serien bestod av fyra möbler i såväl grått som svart: Bänk/Bord (beroende på kudde eller ej), lång. Bänk/bord, kort. Soffa kort/lång. Fåtölj.

”Lomma”-serien bestod av fem (eller sex, om man ville ha grill i bordskivan): Bord (med grå eller svart polerad skiva). Pall I och Pall II, Stol I och Stol II, alla i grått.

-Till båda serierna gjordes proportionerligt tjocka, tämligen hårda, skumgummikuddar, klädda med vatten- och smutsavstötande textil vilken (som det kommer att framgå av nedanstående) kom att bli från Strömman. Kuddarna var sydda med en tydlig och kraftig tjäder.

GÖTA TRÄGÅRDH

Konstnärlig ledare för Strömman var vid denna tid den mycket eleganta och strama Göta Trägårdh (som hela landet kände till, såväl som en av skaparna 1939 av den berömda Beckmans skola i Stockholm för mode och reklam, men framför allt för sitt utomordentliga textilformgivande av otaliga välkända rytmiska distinkta mönster.

Jag kände henne främst som modetecknerskan med den eleganta linjen, som fått många efterföljare, men huvudsakligast genom det nya mönstermode hon visat på Helsingborgsutställningen H 55).

- På initiativ av Annika Heijkenskjöld, dåvarande chef på Form Design Center i Malmö, besökte jag Göta Trägårdh i Stockholm.

Vi kom omedelbart i ett mycket gott förhållande till varandra (vilket uppenbartligen förvånade många) och hon och Strömman (delvis genom Kjell Bolin) skulle ta sig an den textila sidan av mina möbler.

Det var härigenom jag första gången personligen mötte Göta Trägårdh, en av landets främsta och elegantaste textilkonstnärinnor. Vårt första möte resulterade i flera, och det uppstod oss emellan ett ömsesidigt respekterande och en mångårig vänskap.

- Strömman bomullsspinneri vid Karlshamn var ett av Sveriges äldsta textilföretag med traditioner från 1800-talets början. Företagets ateljé hade vid tiden för min möbelintroduktion nutidsmässigt så goda designers som Kjell Bolin, Barbro Grytnäs, Ritva Wahlström m. fl. vilka alltså stod under Göta Trägårdhs ledning.

- Strömman ställde ut sin textil på Form Design Center i Malmö parallellt med min presentation av mina nya möbler.

MER ETERNICA

- Jag fick omedelbart respons genom pressmaterialet och en stor myckenhet av välvillig press, också med internationella mått mätt och många internationella skribenter hörde också av sig. Förhandsintresset för möblerna hade varit stort och efterfrågan blev nu i ett slag våldsam. Efterhand sattes ett försäljningskontor upp i Stockholm, vilket i förlängningen flyttades till Belgien, vilket också med tanke på omständigheterna var helt riktigt, liksom att produktionen flyttades dit. Allt detta var logiskt, dels med tanke på den internationella efterfrågan, dels därför att det ursprungligen var importerad Eternit jag arbetat med.

- Det var med beslag använda vid konstruktioner till det svenska lantbrukets behov av Eternit jag arbetat med, men den Eternit jag använde var huvudsakligast importerad till Sverige - från Belgien.

ETERNICA, PRESS

"- EB 11/4, två sidor av Birte Strandgaard, sex bilder (från mitt pressmaterial), rubrik: "Altid-möbler"

"- Den svenske kunstner Bengt Rooke, som også er medarbejder ved disse familie-sidor i Ekstra Bladet, skulle en dag beskrive nogle franske Eternit-møbler. Det var arkitekttegnede møbler i raffineret stil og bl.a. gengivet i modebladet Elle. Ved at arbejde med stoffet fick Bengt Rooke den idé at få fremstillet en række Eternit-møbler på den svenske Eternit-fabrik i Lomma, men vel at mærke udnytte former og detaljer, som indgår i den eksisterende produktion."---." Eternit-møblerne er poleret grå eller sorte, men kan også males efter ønske med acrylfarve, men så ryger jo noget af ideen med "det evige".---"

De flesta stora dagstidningarna i såväl Sverige som Danmark uppmärksammade möblerna med mer eller mindre vidlyftiga artiklar som kom under perioden 11-22/4, och de flest använde någon eller några av mina förhandsgjorda pressbilder.

- Bland tillägg till dessa hade t ex Sonja Thulin i SDS en bild av "Bengt Rooke här fångad av Adolphe vid besök i parisiskt modehus" och

" - Dagens Nyheter, en bild med bildtexten: "Grillbord med fåtöljer, som görs bekväma med skumplastdynor klädda med impregnerad bomull, design Göta Trägårdh. Strömma har gjort kudde tyget liksom flickans kläder. Det är formgivaren Bengt Rooke som sitter till bords."

I artikeln skriver Eva von Zweigbergk bl.a: "---. Det hela liknar en gammal framtidsdröm från salig Bauhaus, och den som gett form åt det hela är en skånsk konstnär, Bengt Rooke, som även går omkring med vilda idéer (det var i verkligheten inte särskilt vilda, utan ett arbetsprojekt, med hjälp från Schweiz och Tyskland, som vid den här tiden låg verkligt nära att lyckas. min anm.) att i alla fall få den internationella Bauhausutställningen, som Sverige missade, hit, just till denna lokal i Malmö.

Rooke började som en av de där happening-gossarna som målade färg direkt på nakna brudar, men han har synbarligen stadgat sig (sic!), skriver konst i Ekstra Bladet på andra sidan Sundet och är seriös formgivare på hemmastranden. ---"

En hel del svenska landsortstidningar publicerade under tiden 20/5-30/6 såväl artiklar som bilder av möblerna genom utskick av frilans-journalister, presstjänster och pressyndikat.

Veckotidningar gjorde inredningsförslag och reprtage med såväl mina som egna bilder i både svart-vitt och färg. Därtill publicerades mycket om möblerna i svensk fackpress av det mest skiftande slag under flera år framöver.

ETERNICA, EVA

Störst satsning bland specialtidningarna i Skandinavien gjorde den danska Eva, nr 12 17/6, dels med inredningen av möblerna hemma i mitt hus i Limhamn, dels med egna komponerade miljöer med möblerna i Danmark: fyra sidor i färg, nio bilder, varav en helsida utan text.

"- Han laver møbler af cement", med underrubriken: "Bengt Rookes udemøbler kan holde lige så længe som et bjerg. De er lavet af eternit -

en blandning af cement og asbest - og er skruet sammen af rester på en svensk eternit-fabrik. Nu tager danske virksomheder produktionen op."

ETERNICA, MOBILIA

Mobilia, som vände sig till möbelfolk, arkitekter och konstnärer världen över, publicerade genom Torben Schmidt två sidor om möblerna med de bilder jag arrangerat och med profildeckningar. Text på svenska, engelska, tyska och franska.

ETERNICA, SCANDINAVIAN TIMES

Scandinavian Times, Volume 6, No 3, June July. ("Subscriptions may be sent to --- head office, handed to cabin attendants on SAS aircraft, in North America to --- or in other parts of the world - to the local office of Scandinavian Airlines.")

Cover Story "Olof Palme: Sweden's Crown Prince?"

Under rubriken: "New Products", utan min vetskap och med en av de av mig arrangerade bilderna:

"- Bengt Rooke of Sweden design this furniture which was recently shown at Form Design Center, Malmö, and whitsh can be left outside the whole winter, or used inside. Made of Eternit, a combination of asbestos and cement, it comes in gray and black, but can also be painted. Buy it assembled or in "do-it-yourself" packages. Grill Table costs about 250 Swedish kronor, (about \$49), stools about 50 kronor (about \$10). More infirmation from Skandinaviska Eternit AB, Lomma, Sweden."

ETERNICA, SCHÖNER WOHNEN

Då den tyska Schöner Wohnen, Europas största och ledande tidskrift för möbel- och inredningsarkitektur, kom ut med sitt oktobernummer fanns mina möbler på omslaget, alltså på första sidan.

- Detta betyder, med automatik, att artikeln inuti den 316 sidor tjocka tidskriften också kommer med i "Textbilagen in folgenden Sprachen: Englisch, Französisch, Niederländisch, Schwedisch, Spanisch, Italienisch, Portugiesisch.

- Artikeln omfattade fyra sidor, sju bilder, fyra i färg varav en helsida, och tre svart-vita (varav en ateljéinteriör med Änglatriptyk).

Rubriken var: "Eternica", underrubrik: "Gebaut für Ewigkeit".

- Artikeln hade gjorts under våren, i Malmö, i Danmark, och i Limhamn hemma hos mig:

"Schwedens Gartenbesitzer gehen rosa Zeiten entgegen. Wenn der Himmel sich verdunkelt, brauchen sie Tische und Stühle nicht mehr unter ein schützendes Dach zu tragen. Den neuen Freizeitmöbeln aus dem simplen Baustoff Eternit macht das Wetter nichts aus. Sie können sogar das ganze Jahr über draußen bleiben."

Under den sista underrubriken "Für die Wohnung" med en stor svart-vit bild med bildtexten: "Bengt Rooke thront in seinem "Limhamn"-Sessel und demonstriert zugleich, daß Eternitmöbel auch im Haus zu Hause sein können."

POLANSKI

Artikel EB. Vid en sen lunch på Trouville i Hornbæk träffade jag på Roman Polanski - och då det senare visade sig att stranden i Hornbæk på ett egendomligt sätt hade skiftat karaktär, utvisandes sig såsom mera vara av kontinentalt snitt, med attiralj som vanligtvis mera hör hemma vid Oostende eller i Holland, fångade jag upp detta.

Det visade, sig, kort sagt, att det i största hemlighet pågick en Polanski/Gutowski/Atena-filminspelning, vilket i sin tur resulterade i ett mittuppslag (12/5), två sidor: "Polanski-dag i Hornbæk".

Gjorde ett reportage (EB 2/6) om Permild & Rosengreens litografiska anstalt under rubriken "*Dansker trykker al verdens undergrunds-plakater*".

- Jag förvissade mig om att Sture Johannesson skulle vara där just då, för bildreportaget skull. Underrubrik: "Den svenske hash-profet Sture Johannesson har skabt en storstilet postordreforretning efter vellykket

start med hash-pigen og har et perfekt samarbejde med det æreværdige litigrafiske værksted". " --- kreative unge mennesker fra flere lande kommer til København og Permild for at få deres undergrundsplakater frem i perfekt overgrunds-kvalitet."---

ACTON BJØRN

Artikel EB.(27/6): "Gør plastic til et fag!" "Siger Acton Bjørn, arkitekten, som blev danmarks første industrielle formgiver af format. Plastic er fremtidens materiale"

"- Acton Bjørn har lavet sit første spisebestik i plastic. I kniven står det smukt og tydeligt: Acton Bjørn design, og dermed rykker plastic-materialet endelig op i design-klasse i Danmark." ---

"- Bjørn og Bernadotte var i mange år symbolet på industriel formgivning i Skandinavien. Nu er Bjørn alene om at lede firmaet (med assistance af tre arkitekter, to ingeniører og to tekstilpiger), og Bernadotte sidder i Sverige. Kun deres oprindelige fælles præstationer kører videre sammen på licenserne." ---

"- Gør plastic til et fag. Det er fremtidens materiale og vigtigere end sølv, der hører fortiden til og er et døende materiale." ---

"- At lave designarbejde er et ønskejob, og masseproduktion er sagen nu og fremover. Men til masseproduktion fordres der et samarbejde af eksperter på materialet, værktøjsmagere og designere. Ideen er stadig vigtig, og samarbejdet minder meget om det, som var nødvendigt, dengang de danske arkitekter begyndte at lave møbler og blev nødt til at spørge sig for hos snedkerne, for hvad vidste arkitekten om at sætte et stoleben fast."

"- Acton Bjørn, --- har mellem 15.000 og 20.000 former bag sig i industriel formgivning." ---

NICOLAS SCHÖFFER

Artikel EB: "Lys og Liv".

"I Bella Centret åbnes i dag en ohøjtidelig, alvorlig, festlig, forvirrende, spøgeful og skøn udstilling af nutids- og fremtidskunst, som betegnes "Kinetik".

"- Kinetik er kunst, som anvender bevægelse som udtryksmiddel. Og i

Bella Centret er der virkelig bevægelse. Lys glimter, ting sættes i bevægelse, alt flytter sig eller forandrer sig lynhurtigt.

"- Det er ting med lys, det er ting med bevægelse. Det er ting, som har taget maskiner til hjælp, og som udnytter dagens teknik som kunstnerisk udtryksmiddel.

"- Det er Ars Studeo i Århus, et udstillingscenter for avanceret international kunst, som i samarbejde med Belle Centret har arrangeret udstillingen "Lys og Bevægelse", der er åben fra i dag (4/7) til 10. august.

"- 36 kunstnere fra hele verden viser her lys- og bevægelseskunst, manuel eller maskinel. ---"

Artikeln hade bl.a. en helsidesbild av en skulptur i polerat stål av Nicolas Schöffer.

Det hör till historien att Ars Studeo i Århus´ dir. Øberg-Pedersen gav mig såväl Schöffers galleriadress som privatadress i Paris för att jag senare skulle kunna arrangera ett möte med Schöffer där.

Vad jag redan visste var att Nicolas Schöffer arbetade med idén om ett fantastiskt högt torn i Paris och om detta ville jag gärna bilda mig en egen uppfattning, och om möjligt göra ett bildreportage kring. Tornet borde te sig fantastiskt med tanke på att han experimenterade med färgat ljus i sina skulpturer som tillkom i tankar kring neoplasticismens efterföljd och fortsättning.

- Han arbetade i skelettartade konstruktioner, och i dem använde han inbyggda roterande delar av stål, mässing, aluminium, koppar och plexiglas i sina oftast rätvinkliga arbeten (vilka givetvis också innehöll cirklar); han arbetade därtill, vid denna tid, med tredimensionella, programbundna ljusspel. Schöffer hade också uppfunnit 'ljusorglar' där man kunde spela efter partitur eller improvisera på. Jag hade därför under en längre tid haft för avsikt att uppsöka honom i Paris.

APOLLO 11

Rymdäventyret med den första bemannade månfärden, där man genom direktsänd färg-TV kunde följa Apollo 11, upplevde jag mycket starkt.

- Detta med känslan av att på en och samma gång uppleva nuet just-nu, det historiska i nuet, och att uppleva framtiden och dess historia.
- Det var ingen obetydlig upplevelse, varken till form, innehåll eller framtida konsekvenser.

- Min känsla inför och under månfärden och expeditionens återkomst till jorden, hade i en nästan likartad hänförelse avprovats vid det första world-wide-TV-sända programmet med Beatles under inspelningen i juni 1967 av "Sgt. Pepper's" vars "All you need is love" spelades in i samband med TV-programmet "Our World" som sändes direkt till 24 länder och kunde omedelbart ses av 500 miljoner tittare.

Mediat som sådant, fick då för första gången tanken att svindla inför vad som hände: hela världen såg, och kunde uppleva inte bara ett, utan två nutidsfenomen: dels ett tekniskt, dels ett musikaliskt - på en och samma gång.

Det som fysiskt sett hände och upplevdes på ett ställe, av den publik som var där, kunde upplevas av alla människor som publik över hela världen - samtidigt.

- Vilken denna sammansatta nyhet, konst, musik och upplevelse än var, så komponerades den samman av två oskiljaktiga delar, dels av dess form: den sofistikerade globala distributionen, dels av dess innehåll: det just-nu-tids-beskrivande skeendet (som var både ett musikaliskt-poetiskt uttryck i sig, men som också blev till ett språkrör för det sofistikerade urbana, nya kommunikationssamhället genom att dess innehåll blev identifikationsobjekt för ungdomen och inte minst för dess mode och uppträdande).

- Formen blev bärare av ett adekvat innehåll, samtidigt som innehållet hade fått en tids-form att ta hänsyn till och att operera i. En form/innehåll-enhet där allt rinner upp i det omedelbart närvarande ögonblicket - efteråt är detta sammansatta medium/nyhet/innehåll, inte längre nyhet och upplevelse, utan det är historia.

Och åtminstone den tekniska formens utveckling är härmed satt i rörelse, vilket sorgligt nog, intill den dag som i dag är, inte i samma grad har skett med innehållet.

- Men upplevelsen av Apollo-projektet var mer sammansatt än den tidigare TV-upplevelsen och skapade en ännu mycket mer tydlig form för skapande: - hela den tekniskt så komplicerade, och det dramaturgiska händelseförloppet hela innehåll, var inte färdigkreerat förrän man såg de tre astronauterna helskinnade efter återkomsten på hangarskeppets däck (och, vilket framskymtade, knappt ens då).

- Då man följde handlingen under den pågående upplevelsen av månfärden anade man redan dess framtida betydelse som utvecklare av formen för bärande av innehåll: Man anade en ny, framtida teknologisk form för kommunicerandet mellan människan och rymden, mellan rymden och människan, och mellan människor via rymden. Man anade att man upplevde utvecklingen, då och där, av en ny form som skulle bära ett nytt innehåll - detta talade man om redan under sändningens gång!

- Teknologin betraktades i ett slag inte längre som människofientlig, även om dess språk var svårförståeligt, utan istället, menade man, kom den i framtiden att inta rollen som ett skapande pro-humanistiskt hjälpmedel.

Och så blev det!

- Jag skriver detta 1997, efter mina anteckningar och mitt arkiv från den tiden, - på dator.

Numera har jag genom Internet, fax och e-mail öppna intermediala och interaktiva kommunikationsmöjligheter med hela världen.

- Det var Apolloprojektet som hjälpte till att starta den tekniska revolutionen inom elektroniken och dataområdet, och som var en stor del av början till skapandet av dessa mina kommunikationsmöjligheter som jag, i ett här och nu, har personlig tillgång till.

- Redan 1969 hade många med mig, dessa upplevelser av månfärden som jag här har refererat till som mina. För mig visade det sig inte minst genom de ovanliga sätt jag såg den TV-sända månfärden på:

APOLLO 11 HORNBAEK - PARIS

Jag såg uppskjutningen av Apollo 11 och landningen på månen med dess sterila landskap, i det klart grönskande Hornbæk i Danmark i en "modern", nordisk, natur-trä-glas-arkitekt-designad villa vid det soligt blänkande Kattegatt.

- Jag såg nertagningen av Apollo 11 i det minst lika blänkande Stilla Havet, torsdagen den 24/7 i det stads-heta, gul-grå-disiga Paris (efter en rasande biltur genom en avsevärd del av Europa till ett tidigare avtalat möte där):

EB 25/7: " i et sært miljø på det fantastiske "l'Hotel" i nærheden af Rue des Beaux-Arts - Oscar Wildes yndlingshotel, hvor han døde, og vor hans værelse står uændret." (!)

"- I rummet med levende lys og guld-enge dansende om spejlets ramme over TV-skærmen, sad disse nutidspiger (Mia Fonssagrieves och Vicky Thiel anm.) og snakkede fremtidstøj, alt imedens de ventede på at se Apollo 11-besætningen komme ned i Stillehavet."

"- Månelandingen betyder alt. Den må simpelt hen ændre menneskers syn på moden. Vi kan ikke blive ved med at kopiere fortidens tøj fra 30`rne, 40`rne, sigøjner-mode, hippie-mode er OUT i vore øjne, men fremtidstøj behøver ikke at være usexet. Vi går ikke ind for fælleskøn i moden, fremtidstøj må ikke være uden sex-appeal,"---

"- Søndag holder de to piger, Mia Fonssagrieves og Vicky Thiel opvisning i butikken i Rue Bonaparte, som de ejer sammen med Elizabeth Taylor, og begge piger er helt besat af månelandingen."---

"- de var faktisk begge mere opsat af månemændenes come back til jorden, som de betragtede i TV i flere timer,"---

"- Mia är gift med Louis Feraud,-- och datter af en svensk manequin som blev topmodel i New York, som nu er gift med den berømte fotograf Irving Penn."--- "De (Mia og Vicky) er uddannet på modeskole i New York og finder, at franske kvinder er det mest reaktionære i hele verden, men Paris er stadig modens hovedstad. Det er her, det foregår".

ANALYS I. AV ÅRET 1969

Andra världskriget utbröt de facto klockan 04.45 den 1 september 1939 genom det tyska blixtangreppet mot Polen, enligt utsago praktiskt taget på minuten, 7 år efter min födelse.

Händelser kopplade till andra världskriget, Koreakriget och tiden närmast därefter, kom i stort att prägla mig och min syn på den närhistoriska världsbilden jag hade 1969 och som jag delvis fortfarande har.

Vietnamkriget då, de nu (1997) pågående mellaneuropeiska konflikt-erna i det tidigare Jugoslavien och Palestinakonflikten, liksom problemen i Afrika, förfaller mig därför i dag inte som särskilt överraskande eller helt obegripliga i sin nutidshistoriska förekomst.

Ett här-och-nu-skeende i globalt perspektiv har alltid förefallit mig vara det mest viktiga för mig personligen, som en förutsättning för all konst, och framför allt nödvändigt för konstnärens möjlighet att spegla, förvalta och forma nuet.

Konstnären måste, var han än befinner sig, alltid själv skapa sig sin plats i det brusande nuet - och det är stort! -, för att spegla, förvalta och med sin kunskap och sina idéer försöka forma det.

I dag förefaller det mig som om de lokala utslagen av de vida perspektiven alltför ofta bär vittnesmål om en, för mig häpnadsväckande, okunnighet speciellt då det gäller intresset för de stora skeendena såsom de uppträder internationellt, och som, med till visshet gränsande sannolikhet, kommer att forma såväl vår internationella som nationella och geografiskt-lokala framtid och vår personliga morgondag.

Framför allt den introverta nationalstatssjälvgodheten då det gäller politik och den därav följande lokalpolitiska praktiska tillämpningen av den, har understundom slagit mig med bedövande häpenhet. Det är bl.a.därför absolut nödvändigt att konstnären står socialt- och partipolitiskt fri och obunden att spegla och forma vilket objekt eller vilken sida av verkligheten det vara må: konstnären arbetar inom den intellektuella frihetens etiska idévärld.

Konstnärskapets kategoriska imperativ kan inte dväljas i de trånga politiska fållornas kunskapsknappa och dunkelt halvsanningsfulla värld, och inte heller i nationalstatens idélösa otidsenlighet. Om man vill undvika obehagliga överraskningar för samhället i stort inom den kulturella sfären (och händelser i dess förlängning), framstår det åtminstone för Sveriges del som nödvändigt med tydliga förändringar härvidlag genom att politiskt skapa ett högre och klarare kulturklimat med förutsättningar för en djupare verklighetsförståelse och ett vidare och friare kulturellt verksamhetsfält. Mitt tidigt globala liv, min globala konstsyn och dess historia sammanfaller alltså med de internationella politiska värderingarna och dess iögonfallande olika händelser och kollapser sådana de visat sig i de skeenden som utgör vår gemensamma när-världshistoria och vår numera gränslösa när-världskulturhistoria.

RYMDDRÄKTEN I PARIS

Väl medveten om att historieskrivningen beror på vår nuvarande verklighetsuppfattning kan jag trots det, med det verklighetsstöd som jag har i mina arkiv, nu 1997, fullt ut förstå och se att mina personliga strävanden - till en i mer eller mindre medveten grad av förståelse för sammanhang - föddes 1939 genom det tyska angreppet på Polen, och att det konfirmerades i Paris 1969 genom medvetenhet om "vad som låg i tiden" just då, upplevelsen av månfärden och dess anade framtida betydelse, och vad som låg i dess förlängning:

Mitt omedelbart därefter världen runt verserande fotoreportage med rymddräkten från USA, med en amerikansk designer i, tillsammans med en päls från Sovjetunionen som lanserades med en finsk modell (den vanligast publicerade bilden var med Triumfbågen i fonden) var ett sådant svar.

(I Paris pågick för övrigt under just denna tid fortfarande fredsförhandlingar i Vietnamkriget.)

Jag var med andra ord helt medveten om att jag stod mitt i ett just-nu - just-här-tillfälle och bildreportaget utformades därefter.

Artikel, EB 30/7, första sidan, tre spalter och en hel sida inne i tidningen med fyrspaltigt foto i helfigur. Rubrik första sidan: "Månedragten og Sovjetpelsen mødes i Paris". Text: Den franske mode-uge er skueplads for meget mere end fransk mode.

I går ankom Apollo 11-dragten fra USA til Paris, hvor Du Pont viser prototypen med antenner og rugsæk og hjelm som en fremragende demonstration af mange Du Pont-materialer, der har gjort måneturen mulig.

I dag holdes der opvisning af russiske pelse af pelsedyr, som er avlet med støtte af Sovjets regering.

Ekstra Bladet skabte et historisk møde mellem USA-mode og USSR-mode midt i den franske mode-uge, og mødet blev fotograferet af Gunnar Larsen. Vi fik den fremragende designer i Paris Ruben Torres fra Texas til at trække i Apollo-dragten, mens den finske Ritva Haikola --- viser maxipelsen af russisk persianer ---." Rubrik, helsidan: "Månemand i Paris", underrubrik: "Mode-ugens dyreste model: 100.000 \$-dragten fra USA". "Paris (Ekstra Bladet) -

Mode-ugens dyreste model ankom i går til Paris og hotel Plaza Athéné, værelse 111, hvor Du Pont som sedvanlig har oprettet pressekontor under mode-ugen.

--- I denne uge vil Apollo 11-dragten (100.000 dollars) stjæle billedet fra kjoler og sko til damerne. Inden Du Pont-informationsfolkene med pressechefen, Margareth Colbrook, i spidsen havde fået dragten (en prototype på modellen, som blev "skrædersyet" til de tre månemænd) trukket på en voksmannequin, fik Ekstra Bladet lov til at putte Ruben Torres i drakten til en boulevard-tur med den finske Ritva Haikola i Sovjetpersianer, som vises i aften på opvisning af russisk pelsværk.

Ruben og Ritva gik på Champs Elysées, de var ved Eiffeltårnet, de slog sig ned på en kafé, og alle steder blev folk forbløffet, de ville ikke bare se,

men også røre ved månemandens dragt." (Vi tog bl.a. også bilder på trappan till Christian Dior m.fl. platser.) "Om måne-dragten kan bl.a. berettes: Den amerikanske rumfartsledelse (NASA) har givet ILC Industries Inc. i Dover, Delaware, den opgave at fremstille disse beskyttelses-dragter for Apollo-programmets rumfarere.

Blandt de materialer, som ingår i disse dragter, er der flere af Du Ponts produkter. Teflon, fluorkarbonplast, "Nomex" nylon med høj varme- og koldbestandighed, "Lycra" elastisk fiber, "Kapton" polyamidfolie, "Mylar" polyesterfolie samt leopren syntetgummi."

Bildtext: "Foran Triumfbuen i Paris i går: USA-månedragten og USSR-persianerpelsen."

Bildserien och reportaget såldes därefter till en väldig mängd tidningar, tidskrifter och publikationer i 28 länder runt hela världen.

Artikel, EB 30/8, under rubriken "Nyt Netop Nu": "Bob Dylan ændrer kurs, synger country og western og går sammen med den meget kontante Johnny Cash, optræder i denne weekend for (forventet) 200,000 på øen Isle of Wight. Krøllet Bob Dylan og glathåret Johnny Cash ses her.

Artikel, EB 30/8, under samma rubrik: "Nu falder selv de smarte piger for maxi, efter at modefolk i mange lande har forsøgt at få maxien igenem i flere år - forgæves. Her er en håndhækket maxi-kjole, skabt af den svenske hippie-pige Birgitta for Louis Feraud i Paris.

(Birgitta Bjerke, bodde i London, betragtede "mode som kunst och sina virkade, färgglada, kläder som levande konstverk i gatubilden")

Artikel, EB 30/8, hel sida, fyrspaltigt foto, om Nicolas Schöffer. Rubrik: "Ven med teknikken"

Text: "Teknikkens og videnskabens udvikling behøver ingenlunde at være skadelig og afhumaniserende for de æstetisk skabende, som man har frygtet fra mange sider, men kan tværtimod blive den menneskelige kulturs mægtigste støtte og springbrædt.

Sådan mener Nicolas Schöffer, den ungarsk-fødte kunstner, nu bosat i Frankrig. Det er ham, der har skabt skulpturen på billedet, udstillet hos Galeri Denise René på Boulevard St. Germain i Paris. Skulpturen heder

Chronos, den er bevægelig og elektronisk udrustet, findes i ni eksemplarer og koster 100.000 Francs pr.styk. Hans ting produceres i samarbejde mellem Galeri Denis René og Philips.--"

NEKROLOG OVER UNDERGRUNDEN

Artikel, EB 30/8, andra uppslaget, hela sidan. Rubrik: "Nekrolog over undergrunden". Text: "David Mairowitz skrev for nylig et "Vindue" i Ekstra Bladet, "Gammel mand på 26", hvori han bl.a.fortalte, at han følte sig som lidt af "en bro mellem generationerne". Den unge forfatter, medarbejder ved Europas førende undergrundsblad IT (International Times), har nu skrevet og redigeret en bog, "Some of IT", der nærmest virker som en nekrolog over undergrunden, selv om det ikke fra starten var meningen. Bogen er udgivet af Knnullar Ltd., London, og er i tekst og billeder en interessant håndbog om 60'ernes undergrundaktiviteter af forskellig art, hvoraf mangt og meget faktisk var ren "overgrund", menar Bengt Rooke, som her har plukket lidt ud af en forvirrende publikation. Bibliotekerne bør have den bog! mener han.---".

MIDDAG FÖR EN STOL, MILANO

Artikel, EB 20/9, "Møbeldage her og der" hela sidan, en underrubrik: "Milano-messe i morgen". Text: "Knap har de københavnske møbelfolk pyntet deres butikker og afdelinger med moderne finske møbler, før de rejser af sted til Milano til årets mest betydningsfulde møbel-messe. --- Det verdenskendte firma, Artemide, bryder med hemmelighedskræmmeriet omkring fabrikations-processen vedrørende plasticmøbler. Husets nyeste stol, som ses herunder, vil blive fabrikeret for øjnene af et stort internationalt, inbuddt publikum.

Artemide har ligefrem inviteret til souper til ære for stolen, og gæsterne kan iagttage processen i et tempo af en ny stol hvert fjerde minut. Materialet er glasfiberarmeret polyester". Bildtext: "Stolen "Selene stadio" debuterede ved sidste møbelmæsse i Milano, men kun som prototype. Nu er den i produktion, og stolen er hovedpersonen ved en souper i Milano i morgen. ---".

Bakom denna sista artikel ligger en intressant historia vars verklighet är följande: Jag var personligt inbjuden till middagen av Artemide i deras fabriker (i en för detta ändamål nybyggd del). Företaget kände mig väl, och jag det - och folket bakom det.

Vid ett väldigt långbord - framför en lika väldig maskin - vimlade en stor flock internationellt välkända människor inom möbelvärlden med tonvikt på modern design. Väl där tillfrågades jag om jag tillsammans med stolens formgivare Vico Magistretti ville "trycka på knappen" och officiellt starta massproduktionen - en stol var fjärde minut! Så skedde. Inför maskinen avåts sedan middagen.

Artemides PR-folk hade sannerligen lyckats skapa en festlig begivenhet; men också en ur tidsmedvetenhetssynpunkt intressant situation: konstnären-idégivaren-designern av den industriellt formgivna produkten startade maskinen tillsammans med den slutlige idésäljaren av verket - produkten den internationellt arbetande konstnären-bildjournalisten. Tidsmedvetet-smart- klokt!

Men det fanns också något symboliskt i händelseförloppet som verkade högst personligt tillfredställande för mitt konstnär-jag. Vid denna middag i en fabrikslokal till en stols, och dess produktions ära, med en högteknologisk maskin verkande och ljudande i bakgrunden, *var det inte svårt att känna konsthistoriska vingslag i föreställningen av såväl surrealism - men framför allt kändes det som en futuristisk närvaro denna kväll i Milano.*

MILANO

Artiklar, EB 22/9, två sidor, "Bengt Rooke og Jørgen Sperling til Möbelmesse i Milano".

Huvudrubrik: "Vacuumpakket sensation på Møbel-messen" Text: "Milano er blevet modernismens højborg for møbelfolk, og "den italienske bølge" fortsætter inden for møbelmoden. Produkter fra de italienske designere myldrer frem i butikkerne i mange lande, ---

Derfor er Milano-messen intressant - som vejviser for moden i miljøet. ---.
Rubrik: "Pakken bliver en stol på mindre end et minut"

Text: "(Milano Ekstrabladet). Stolen "Up" er sensationen på årets store møbel-messe i Milano, som åbnede søndag. "Up" er produceret af C&B, Italia, der er et af verdensførende firmaer inden for begrebet polstermøbler.

C&B vil skabe en revolution inden for emballage-området ved helt at udnytte materialets muligheder i skabelsen af denne hvilestol.

Materialet er ekspanderet polyurethan-skum, som er pakket ved hjælp af vacuum, hvorved det er muligt at reducere stolens volumen til 1/20.

Stolen vacuumpakkes i en plasticpose, og når man klipper posen op, udvider stolen sig i løbet af mindre end et minut til fuld størrelse og er færdig til at sidde i.

På billederne ses C&B-folk demonstrere processen for Ekstra Bladets medarbejdere i Milano, og stolen vil snart være fremme i København. - Her er mange danske inkøbere på messen, og afdelingschef Ravn fra Crome & Goldschmidt var en af de første med ordre til C&B. Stolen er designet af Gaetemo Pesce, den findes i mange farver såvel som meleret og stribet og kommer cirka til at koste 350 kroner i Danmark.

FOTOGRAFEN

För Ekstra Bladet arbetade jag ofta och under många år, och under många olika förhållanden, med fotografen *Jørgen Sperling* från Köpenhamn.

Han var en mästertlig fotograf som gjorde grafiska svart-vita bilder med stort uttryck som var utmärkt anpassade till tidningens tryck.

Våra arrangemang lyckades praktiskt taget alltid till 100%; möjligen var en bidragande orsak att vi kom mycket bra överens och förstod varandras intentioner.

Jørgen Sperlings bildserier med Maud Berthelsen tagna under ibland svåra förhållanden i Milano tillhör de definitiva höjdpunkterna av linjespänst och dramatik i vårt mångåriga samarbete. Bilderna blev också mästerverk i trycket.

Alldeles speciellt tilltalas jag fortfarande av en bild av en gungstol

tagen i motljus - (efter att ha diskuterat hur bilden skulle se ut i slutskicket, lånade vi den eleganta vita stolen från montern, öppnade snabbt en port i utställningshallen, det bländande solljuset rasade in, stolen placerades där med Maud Berthelsen som lysande professionellt och fantastiskt - och snabbt, agerade i profil i hatt och svarta trikåer, - ett par kameraskott, vakter rusade till, porten stängdes: men bilden var hemma.)

Den publ. 25/9 över en halv sida: bildtext: "Gyngestolen af glasfiberarmeret plastic er designet af Cesare Leonardi, som er pioneren inden for netop dette felt. Stolen er skabt af ét stykke, og man har formået at udnytte materialets enorme bærekraft.---"

Förutom den eleganta designen lyckades bilden uttrycka just detta tillsammans med stolens faktiska storlek genom modellen. Bilden i sig hade därtill utomordentliga estetiska kvaliteter - vilket också framhölls av en föredömlig layout av sidan.

Dessutom var bilden ett grafiskt konstverk, med stor upplaga (tidningens) som kunde nå sin mottagare när som helst och varsom helst och stämma till, kanske undran, kanske till upplevelse, kanske till framtidsvisioner.

Kort och gott: här var ett stort steg taget mot ett medvetet verk som till sin struktur och form i sig hade något av en konstens funktion inbyggt i sin blotta existens som ett foto i en dagstidning.

MODELLEN

Artikel, EB 25/9, två sidor. Huvudrubrik: "Møblerne og Maud i Milano"
 "Årets sensation på Milano-messen er "Up"-serien fra firmaet C&B, Italia, hvorfra vi viste en af stolene i mandags. Det er møblerne af expanderet polyurethan-skum, som er pakket ved vacuum og derved trykket sammen till en tyvendedel af sin størrelse med henblik på fragt, lageropbevaring osv. "Up"-serien, som er designet af arkitekt Gaetano Pesce, rummer en serie af møbler i flere former og farver og i prislæg fra 350 till 3500 danske kroner (alle er inkøbt på messen til Danmark).
 På billederne ser man dels arkitekten, som skapet "Up", dels den danske

Maud Berthelsen, dels to af detaljerne i "Up"-serien: en læne-liggestol og en "fodbold", begge af expanderet polyurethan-skum, betrukket af Dralon-jersey i striber, Interessen for "Up"-serien er så stor på Milano-messen, at en af cheferne, Umberto Ferrari, 4 timer efter messens åbning kunne notere, att "Up" var solgt til 250 firmaer fra forskellige lande. "Up" er patentbeskyttet over hele verden, og man er helt klar med produktion til att gå igang med leverancerne."

"Messe-besøg kan være trættende, men det er en opmuntring at være ledsaget af den danske Maud Berthelsen, når man gennemgår den enorme møbel-messe i Milano, for Maud er et moderne, levende menneske, som selv føler trang til at afprøve alt på sin vej i hastigt tempo.

Hon smider sig i stolene, springer i sengene, vil alt, tvivler på alt, nyder det hele - hiver og flår i køkkenskabene (Maud er en perfekt kok!) og skifter i lyntempo tøj fra bodystocking til body, hvis opgaven opfordrer til det.

Som guide ind i en ny tid er Maud simpelt hen perfekt - billederne viser Maud, der viser de mest spændende nyheder i Milano, hvor hun p.t. er topstjerne som fotomodel og TV-pige.

Hon arbejder for film og mode med franske og italienske fotografer, men nød såmænd at træffe Ekstra Bladets fotograf, Jørgen Sperling, som hun har arbejdet så fremragende med i København."

Milano er Italiens mode- og møbelby nummer 1, det er her, model-agenturerne og modedefotograferne arbejder.

I Italien såvel som i Frankrig och mange andre lande er miljø-moden ved at konkurrere med tøjmoden. Det er karakteristisk, at bladet Elle har en stor stab i Milano i disse dage for at bringe nyhederne frem til modebladets publikum."

Underrubrik: "*Colombo-Æg*"

Text: "Joe Colombo er et av verdens største navne i moderne design. Joe Colombo er en af arkitekterne i Milano, som har gjort italienske møbler til verdensmode i dag.

På møbelmessen i Milano i disse dage lancerer han endelig sit "æg": stolen hvis overdel kan løftes af og blive til en fodskammel. Stolen er

skabt af formstøbt glasfiberarmeret plastic med betræk og polstring af forskellige syntetiske materialer fra Bayer. Modellen er i produktion, klar til at spredes ud i verden, den findes i mange farver, her i nuancer fra blå til hvidt. Stolen hedder "Palla" (bold på italiensk). Prisen bliver ca.1300 kr. (Producent: Sormani)."

PIET HEIN

Artikel, EB 8/10, hel sida om *Piet Hein* med stor bild/porträtt över hela sidan, en teckning och en handskriven dikt för ändamålet:

"Man tar sit luxmeter på ordet,
 hvor ofte dets budskab har løjet,
 man glemmer at en lux på bordet
 er bedre end ti lux i øjet."

Rubrik: "Piet og Lux og Lyfa" Text: "Piet Hein, danskeren, som har opnået verdensberømmelse som teoretiker, opfinder og digter, har nu skabt en ny lampe for A/S Lyfa. Piet Hein kalder sin lampe for "Ra"-lampen efter de gamle ægypteres solgud, og den introduceres nu i Danmark og på det internationale marked. "Ra"-lampen är baseret på en ny Piet Hein-opdagelse - isoluxfladerne, som stort set går ud på at give det mest mulige jævne lys uden at blænde. Efter Gruk og Superelipser og meget andet, lader nu Piet Hein et nyt lys lyse.--- "

Just Piet Hein hade länge stått på min lista över personer som jag ville träffa. Jag hade sett honom tidigare men omständigheter hade gjort att jag inte haft möjligheter till någon närmre kontakt.

Till min förundran föreföll man reserverad på redaktionen inför hans pressmöte - medan jag med glädje tog mig an saken och läste in mig på honom (det visade sig i förlängningen vara klokt) inför mötet.

Piet Hein, den danske författaren, designern och konstnären var 64 år då vi träffades och jag var 37. Han var ganska formell och återhållen inför journalisten, men inför konstnären levde han med råge upp till mina förväntningar såväl i hans engelsk-lik strikta framtoning som i hans livliga och spirituella framställningar och innehållsmässiga utläggningar och förklaringar.

Med sina välformulerade och oerhört inspirerande visioner är det inte utan att man kunde förstå att Piet Hein under den släta ytan (av förståeliga skäl) verkade ganska luttrad.

Han hade studerat bildkonst bl.a. vid Konsthögskolan i Stockholm. Han hade dessutom studerat filosofi och teoretisk fysik vid Stockholms Högskola och och vid Niels Bohr-institutet i Köpenhamn.

Med andra ord: Piet Hein hade skaffat sig den mest möjliga utbildning och teoretiska bakgrund som jag uppfattar som nära nog idéalisk för en i nutiden verkande konstnär.

Sin intellektuella spännvid visade han bl.a. i en lång rad aforismer, fabler och essäer, t.ex. utgav han under eget namn samlingar som "Vers i verdensrummet", 1941, och "Husk at elske", 1962, men som författare är Piet Hein mest ihågkommen och berömd för sina gruk.

"Gruk" är en liten, graciöst versifierad, och ironiskt resonerande aforism i diktform med en humoristisk poäng till vilken han gjorde en linjeprecis anslutande teckning.

Formen är helt knuten till Piet Hein, som skapade den 1938 och som sedan 1940 publicerade över 10.000 under pseudonymen Kumbel (ursprungligen Kumbel Kumbell) i Politiken.

Dikterna är översatta till många språk, bl.a. indonesiska, persiska och japanska, och av Piet Hein själv till engelska, "Gruk fra alle årene" (1-3, 1960-85) har sålts i stora upplagor.

Framgången för de kritiskt insiktfulla poemen, ofta handskrivna och med en kongenial teckningen av författaren, anses av de flesta källor hänga samman med de tankar han uttrycker i följande gruk:

"Den som kun
tar spøg for spøg
og alvor kun alvorligt
han og hun
har faktisk fattet
begge dele dårligt"

Som designer är Piet Hein främst känd för "superelipsen", en geometrisk

figur med utgångspunkter i rektangeln och cirkel, som bl.a. tillämpades som en lösning på problemet att ge en lämplig form åt trafikplatsen Sergels torg i Stockholm i början av 1960-talet. Formen har också använts i möbeldesign, bl.a. i bord av Bruno Mathsson.

Piet Hein konstruerade också en motsvarande rotationskropp, "superägget".

Han hade nu gjort en ny upptäckt: ljusets "isoluxytor" att användas i armaturer, och efter den formgivit en ny serie lampor för det danska företaget A/S Lyfa. För den skull kallade nu Piet Hein till pressmöte.

Pressmötet hölls på ett hotell vid H.C.Andersens Boulevard vid Rådhuspladsen. Då jag hade besett och satt mig in i tingen, presenterade jag mig och förklarade hur jag ville ha bilderna arrangerade, då talade jag också i min tur en smula om mitt intresse för hans person och vad jag tyckte om vad han hade gjort tidigare. Han tycktes mena att det nog fanns visst fog för mina kommentarer och gick med på mina bildarrangemang.

Pressen i övrigt bestod huvudsakligast av ett antal allvarligt och högtidligt skrudade, och frågande personer, men vars frågor gjorde mig ytterligt undrande över hur långt hans spirituella framställningssätt skulle tåla denna , - som det verkade ytterst tveksamt kunniga flocks impertinens då det gällde hans person och personliga förhållande - mer än hans nya innovation.

Efter mindre än en timme avbröt han abrupt pressmötet, trött på detta, men samtidigt bad han mig stanna kvar, vilket jag gjorde.

Vi hade sedan ett långt samtal på hotellets takterass med utsikt över stora delar av Köpenhamn och Cirkusbyggningens cirkelrunda kupol snett under oss.

Vi hade den fria rymden över våra huvuden och Köpenhamn under oss (i många avseenden också i vad vi talade om).

Vi talade om allt: om litteratur, om journalistik och tidningar, om bilder, om

konst, om design, om människan som kulturvarelse, om ståndsmässigt levande på landet, om urbanism.

Det var ett samt och synnerligen sympatiskt samtal där åtminstone jag var ytterst tagande.

Det böjades som ett undrande förhörande av varandra; - vi slutade med vida spekulationer om tiden, om människans framtid, om den urbana framtiden, om vad vi egentligen menade med tiden och vad tiden egentligen var, och vad den betydde för människan i dess ständiga mätande.

Piet Hein var ganska kortvuxen till växten, men en man med humor och ironi; *han var en intellektuell och humanistisk gigant.*
Han dog den 17 april 1996, drygt 90 år gammal.

DET ÖVERRASKANDE MÖTET MELLAN EN BIL OCH EN STOL

Min tämligen skeptiska - men i det stora hela positiva syn på tillvaron vid den här tiden (som jag på intet vis var ensam om och som kom till uttryck på många olika sätt runt om i världen) , speglas i någon mån av följande bildreportage som mycket väl i ett annat sammanhang skulle kunnat kallas "det överraskande mötet mellan en bil och en stol".

Det visade sig som en användbar form för ett oväntat mätande och vägande och i sina olika konstellationer användbar såväl då som därefter i olika sammanhang.

Jag använde mig i det här fallet av formen som en nyhetsmässig och bildmässig överraskning därför att tidnings-genomögnaren näppeligen kunde förvänta sig den i en seriös möbelartikel som det här var fråga om:

Artikel, EB 10/11, tvåsidigt bilduppslag. Rubrik: "Dansk stol skabt for hele verden". "2 1/2 års arbejde og 700.000 kr. ligger bag den nye Kevi-stol, mønsterbeskyttet og testet, designet af arkitekt Jørgen Rasmussen, i stand til at bære en folkevogn for at klare de skrappe amerikanske krav."-
--"Kevi må underkaste sig store krav, før stolen godkendes på det amerikanske marked.

Det kan nævnes, att to af stolens fire ben tåler en belastning på 720 kilo.

Ekstra Bladets medarbejdere satte stolen på prøve ved hjælp fra Skandinavisk Motor Co.

Overværkfører Bent Nybo Andersen og en flok hjælpere præsterede det kunststykke at få en Folkevogn på 785 kg placeret på stolen.

Både designeren og producenten overværede prøven.

Stolen holdt. Plastic, metal, nylonhjul." --- Bildtext: "785 kilo Folkevogn i osædvanlig rolle: som kraftprøve i møbelindustrien. Ekstra Bladet fik vognen placeret på stolen takket være Skandinavisk Motor Co., og alting holdt."

UNDERGRUNDENS SAMMENBRUD

Artikel under "Vinduet", EB 25/11, av *David Mairowitz*. Han kom över från London till Köpenhamn för att diskutera sakernas (tidens) allmänna tillstånd med mig och andra, men framför allt, och givetvis (om det lät sig göras öppet i EB) de synpunkter jag hade framfört angående hans bok "Some of IT", vilken jag tidigare fått mig tillsänd och som jag också hade skrivit om den 30/8. (se sid. ?.).

Det blev så arrangerat att han fick en Vindue-(kultur-) sida till sitt förfogande; vad han hade att tala om var absolut inte utan vikt i tiden!

Rubrik: "*Undergrundens sammenbrud*", underrubrik:

"Beatles og Rolling Stones er blevet fanget i samfundets net, siger David Mairowitz i denne analyse af det almindelige sammenbrud i den internationale "undergrundsbevægelse", han mener kan konstateres. Mairowitz var (!) indtil for nylig redaktør af det store engelske undergrundsblad IT.":

"Bengt Rooke anmeldte for nylig min bog "Some of IT" i Ekstra Bladet, hvor han beskrev denne antologi fra Londons "International Times" som en "obduktion af undergrunden".

Dette er nøjagtig, hvad bogen havde til hensigt at være, for jeg tror, at denne krop, denne Frankenstein, skabt i et universelt forsøg på at finde nogle virkelige alternativer til en allerede døende kultur, og som uheldigvis blev kaldt for "undergrund" - denne krop har været i forrådnelse i flere år nu, og det er på tide, at nogen begraver den."---

”At tro, at kontrolmekanismen over massemedierne kan danne kulturel tænkning, er at tro, at den også kan udslette, hvad den måtte vælge at udslette.

Formålet med denne artikel er imidlertid ikke at fordele skylden eller blot at lave dogmatiske vurderinger, men snarere at sætte sammenbruddet i perspektiv af det, der engang syntes at være en ”bevægelse”, en kulturel ”tendens” med en mere eller mindre defineret form eller karakter. Trods alt er et historisk fænomens forfald ikke i sig selv noget dårligt; det virkelige spørgsmål er, om vi har lært noget af denne ”bortgang”, og i dette specielle tilfælde, hvad der bliver tilbage af vor sans for humor.”

”Den primære faktor er her Magten. Oversat til menneskelige relationer: egocentricitet. Igen oversat til håndgribelige ting: penge. En profet, som Julian Beck, har skabt en gruppe The Living Theatre, der har eksisteret i årevis på basis af en socialistisk deling af penge og fællesskab. Blot som et eksempel kan nævnes, at denne gruppe altid har været plaget af spørgsmålet om penge og personlige konflikter og af spørgsmålet om privatliv, men gruppen har gjort det godt ved at præstere et inspirerende eksempel for unge mennesker i Europa och Amerika. Man hører dog nu om denne gruppes opløsning i Marokko og om Becks forsøg på at kaste seg selv ud fra et tag. Omgivelsernes pres, når man lever som fredløse og sigøjnere, er umådeligt.”

(Inom parentes levde jag personligen en tid tillsammans med ”The Living Theatre” 1966 i Berlin (se sid ?).

Julian Beck, som var född 1925, utkom 1972 med ”The Life of the Theatre”. Han dog 1985. Efter Becks död har gruppen fortlevt under Judith Malina [som tillsammans med Julian Beck var med att starta den] och Hanon Reznikov.)

”Hele spørgsmålet begynder at antage bibelske proportioner, når man tænker på de mange ”uskyldige” fornyelser af denne bevægelse, og hvordan kræfter fra det ”onde”, pengeguden Mammon og magtens farao´er har ”korrumperet dem.

Da en generation af børn for nogle år siden begyndte at bære perlekranse med blomster i håret og brugte ordet ”kærlighed” kritikløst som et middel til at skabe en ny verden, beskrev en eller anden i kontrollmekanismen dette som ”Flower Power” - ”Blomstermagt”, hvorved

de fordrejede en næsten kristen gestus til en militaristisk holdning, som bragte verden til det nuværende dødvande. Det kom snart på mode at være et "blomsterbørn".

Det ville ikke have været nær så nemt at opdage bevægelsen, hvis den havde været virkelig revolutionær eller en egentlig "undergrunds"-bevægelse.

Den amerikanske forfatter William Burroughs mener, at mennesker, som politisk ønsker sociale ændringer skal gå rundt i gråt tøj og slips og med kortklippet hår, således at de opnår komplet anonymitet, og bag denne forklædning kan man udføre det virkelige undergrundsarbejde.

Det, vi ser på gadene, klædt i skrigende farver, med langt hår, og som spiller larmende, særpræget musik, fuldstændigt åbent for alle, betegnes af popstjernen Jim Morrison som den "bløde parade". Med et så åbent ansigt over for verden, hvordan kan vi da kalde dette for undergrund?"

"Det må igen understreges, at der ikke er noget spørgsmål om skyld her. "Underkulturen", som eksisterer i USA og Europa i de sidste tre eller fire år, har aldrig været filosofisk ansvarlig over for en verden med klare årsger og virkninger. Den har været spontan, og den synes nu at bryde sammen, ligeledes spontant.

Og det er ikke nogen overraskelse. De kræfter, som modarbejder skapelsen af en alternativ levevis, er utroligt stærke."

"Men sammenbruddet kommer også fra "bevegelsen" selv. Måske har det altid ligget i dens natur at være selvødelæggende, fordi dens forandring er foregået så hurtigt og hyppigt. Det er dog nytteløst at tvære i dette spørgsmål eller at påstå, at "undergrunden" er død. Trods alt er jeg bare en journalist, der er på udkig efter et synspunkt, og netop derved er der kommet en bunke forvirring.

Denne "bortgang" er ledsaget af en vis portion humor. "Bevægelsen" nægter selv at tage sig selv alt for højtideligt, hvilket er det primære i "fracaldet". Der lader til at være en vej forude. Om ikke andet så er en masse mennesker kommet væk fra byerne og er ved at lære at arbejde med deres hænder, og mange har haft umådelig morskab på bekostning af det cirkus af originaler, som er blevet i byerne.

Og nogen har tjent en masse penge på alt det her."

TIDEN SÅDAN DEN VAR I MALMÖ

En beskrivande historia om tiden, under den tid David Mairowitz var i Köpenhamn: vi beslöt oss för att tillsammans åka till Skånes Konstförenings vernissage i Malmö.

Jag hade ju en viss förmåga att "fångas i vimlet" och det hade jag tänkt mig låta göra tillsammans med David (i hans fotsida och pälsbrämde ankellånga överrock; själv bar jag en rikt fransdekorerad skinnjacka, måttbeställd och handsydd av Jimmie Manning).

Vi ville studera Sveriges tredje största stad Malmös kulturliv, och visa att vi gjorde det!:

Vecko-Journalen (!) nr 46/69, fem spalter, ett trespaltigt och ett enspaltigt foto. Rubrik: "I Malmö gillar man konst". Text: "Konstintresset i Skåne är tydligen alldeles enormt! På Skånes konstförenings höstsalong i Malmö museum kom en rekordpublik på över 2.000 personer. Tidigare har höstsalongen brukat hållas i Lunds konsthall, men i år fick som sagt Malmö museum den äran.

Föreningen är ytterligt aktiv; förutom kungen räknar man 10.000 medlemmar. En sträng jury hade sovat bland 1.877 konstverk, kvar blev 294 - och av de 113 utställarna fanns 45 debutanter.

En ung utställning således.

Kommisarien Åsa Berntsson och den nye museiintendenten Ingemar Tunander var nöjda.

Senare glad fest med frejdigt pepprad mat och dans på Kockska krogen för 140 personer."

Bildtext enspaltaren: "Konstintresserad revisor, trägen gäst på alla vernissager, sekreterare i konstföreningen - Erik Hultén med hustru Yvonne." Bildtext till det trespaltiga fotot: "Fr v: skulptören Thure Thörn, David Mairowitz, redaktör för It i London och Bengt Rooke, som designar möbler med stora framgångar."

En bild av tiden här och där!

ANALYS II. AV ÅRET 1969

Året 1969 - det viktiga året: skärningspunkten på min generations axel mellan ett för oss mer eller mindre egendomligt historieförande tidigare - hur det var -69, och hur det blev en mer eller mindre lika egendomlig framtid dvs. hur det rent principiellt gestaltar sig i dag - 1997.

På den politiska studentsidan hade jag bland andra tidigare (1966-67) mött Rudi Dutchke i Berlin, (född -40, "radikal tysk studentledare, verksam i Västberlin, ideologisk talesman för det tyska socialistiska studentförbundet. Dutchke skottsbadades svårt vid ett attentat 1968, och blev aldrig helt återställd. Han levde från 1971 i Danmark" till sin, under sällsamma förhållanden, död 1971.)

Tidigt på våren 1968 hade jag mött ("Röde Dany") Daniel Cohn-Bendit i Paris. "Röde Dany" (född -45, "tysk-fransk studentledare och politiker. Född i Frankrike av tysk-judiska föräldrar var" han "en av ledarna för studentrevolten i maj 1968. Efter att ha utvisats och bosatt sig i Västtyskland deltog Cohn-Bendit i olika anarkistiska rörelser. Han anslöt sig 1984 till "de gröna" och blev 1989 kommunalt förtroendevald i Frankfurt am Main").

På kultur-konstsidan hade jag i mitten av augusti -68, efter de våldsamma april-maj-kravallerna där, gjort intervjuer med Iris Clert om hennes syn på läget i Paris och Europa (och för den delen också världen i övrigt) (se sid. ?) och publicerat hennes, då ingenstans tidigare publicerade, manifest för framtiden (se sid. ?). Vi umgicks för övrigt en hel del i konstens hägn under denna tid.

Analysen av "tiden", "läget" 1969 var, som jag skrivit tidigare (sid. ?-?), viktig för mina personliga värderingar: analysen gjordes där och då, även om jag ger offentlighet åt den i sin skrivna idékontext först här och nu.

Händelser från 1900-talets början, första och andra världskriget och vad som internationellt därefter följde var alltså fullt tänkbara och begripliga för mig i den händelsekedja, som nästan kan kallas naturlig eller åtminstone förväntad, vilken kom att präglade min uppfattning (och som fortfarande till stora delar är en slags bas för mitt sätt att resonera) om det mer eller mindre medvetna internationella idéläget före, under och efter 1969, såsom det reflekterade sig då - på kontinenten - och vad man kunde utläsa av dessa reflexer.

(Vad som hände 1969 var långt viktigare som idémässigt strömdelande än vad som hände 1968 vilket år man i detta sammanhang annars vanligtvis hänvisar till.)

1969 - och vidare i tiden - lät sig alltså förklaras genom förklaringen av andra världskrigets händelser - och tiden därefter. Som tidigare sagts (sid. ?) utbröt andra världskriget i september 1939 genom det tyska angreppet mot Polen. Jag var då 7 år.

Då jag var 13 år tömdes alla större skolor i Landskrona (där jag skulle stanna ännu några år), omgärdades med taggtråd och fylldes med "de vita bussarnas" last av befriade offer från de nazistiska koncentrationslägren.

Händelser kopplade till andra världskriget och tiden närmast därefter, kom alltså i stort att präglade mig och min syn på den närhistoriska världsbilden som jag hade 1969, och som jag alltså delvis fortfarande har.

BAKGRUND

ANDRA VÄRLDSKRIGET

Andra världskriget pågick 1939-1945 mellan Tyskland, Italien, Japan och deras bundsförvanter (axelmakterna) på den ena sidan och Storbritannien, Frankrike, USA, Sovjetunionen och deras bundsförvanter (de allierade) på den andra sidan.

Det andra världskriget kan ses som en logisk fortsättning på första världskriget - "tragediens andra akt" -; det var huvudsakligen betingat av maktpolitiska, ekonomiska och ideologiska motsättningar som skapades (och/eller förstärktes) genom de avslutande fredstraktaten efter det första världskriget.

Detta därför att den serie händelser från 1920-talet och framåt som förde till krigsutbrottet direkt kan relateras till de fredar som avslutade första världskriget: Brest-Litovsk mellan Tyskland och Ryssland 1918, Versailles mellan Tyskland och ententemakterna 1919 samt Saint Germain mellan det tidigare kejsardömet Österrike-Ungern och samma ententemakter 1920.

Den ordning som upprättades i Europa efter första världskriget baserades på två förutsättningar: segrarmakternas militära och politiska dominans samt Tysklands och Sovjetunionens svaghet.

På denna grundval omgestaltades Öst- och Centraleuropa, bl.a. genom tillkomsten av nya, självständiga stater (Finland, de baltiska staterna, Polen, Tjeckoslovakien, Jugoslavien).

I den mån de tyska och ryska stormakterna förr eller senare skulle återhämta sig, var det givet att de nytillkomna, i många fall bräckliga statsbildningarna skulle bli föremål för yttre tryck och territoriella anspråk från tysk och rysk sida.

FÖRSTA VÄRLDSKRIGET OCH NF

För att hindra en sådan utveckling och slå vakt om den upprättade ordningen strävade segermakterna, främst Frankrike, efter att genom NF - Nationernas Förbund, (en efter första världskriget upprättad, i princip universell organisation för fredens bevarande, internationella tvisters lösning på fredlig väg och främjande av samarbete mellan staterna.

NF:s initiativtagare var USA:s president Wilson, som rekommenderade bildandet av "en allmän sammanslutning mellan folken" i den sista av sina, den 8 januari 1918 framlagda "fjorton punkter" som utövade ett stort inflytande på utformandet av stadgan, "förbundspakten"; denna inflöt i fredstraktaten med Tyskland och trädde i kraft samtidigt med Versaillesfredens ratifikation den 10 januari 1920) - alltså genom NF och dess stater ville man förverkliga en "kollektiv säkerhet", främst med uppgift att förhindra att man med maktmedel genomdrev ändringar av status quo.

Segermakternas front försvagades emellertid redan från början genom att USA vägrade att ansluta sig till NF och slog in på en isolationistisk

politik och genom att en utlovad amerikansk-brittisk garanti till Frankrike mot tysk aggression aldrig blev verklighet.

Frankrike och Storbritannien hade dessutom skilda uppfattningar om den kollektiva säkerhetspolitiken. För Frankrike innebar denna främst säkerhet mot Tyskland. Britterna lade däremot tyngdpunkten på fredliga lösningar av tvister och tillfredställande av vad de så småningom kom att betrakta som legitima krav på revision av fredsfördragen. Härtill kom att Frankrikes genom kriget skapade, en till det yttre dominerande maktställning på den europeiska kontinenten men som inte motsvarade landets resurser.

Versaillesfreden står alltså i centrum för analysen av upphovet till andra världskriget.

Versaillesfreden pålade Weimarrepubliken, det tyska kejsardömets arvtagare, en börda som republiken aldrig kunde bemästra; i fredsavtalet tvingades Tyskland till landavträdelser längs öst- och västgränserna, ett krigsskadestånd utdömdes, armén reducerades till 100.000 man och därtill brännmärktes Kejsartyskland som skyldigt till kriget.

TYSKLAND

För Tyskland var freden smärtsam och förödmjukande, men den bröt inte landets industriella styrka och militära potential. För varje tysk regering, oavsett partifärg, blev Versaillesfördraget en orättvisa, vars upphävande man måste sträva efter.

Det var inte målet, revideringen av fredsfördraget, så mycket som medlen, som kom att skilja de tyska regeringarna åt som styrde Weimarrepubliken.

Vad som gjorde Tysklands roll som "revisionistisk" stormakt så katastrofal på 1930-talet var den särskilda karaktären av den rörelse, nazismen, som från 1933 dominerade landet. (Partiet hade sitt ursprung i Böhmens gränsområden där man i början av 1900-talet förenades i Deutsche Arbeiterpartei. I maj 1918 bytte partiet namn till Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei.

Med namnändringen markerades partiets socialism som en tysknationell strömning till skillnad från den internationella.

Det var härifrån det tyska NSDAP, Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, (ty. Nazismus, nazism, av Nationalsozialismus) fick namn och symboler. Från 1933 ledde Adolf Hitler partiet och dess utveckling.

Viljan att sätta Versaillesfördraget ur spel delades av det mycket stora flertalet tyskar - av nazister såväl som av icke-nazister.

RYSSLAND/SOVJETUNIONEN

Freden i Brest-Litovsk hade skapat ytterliggare en revisionistisk stormakt, sedan Ryssland-Sovjetunionen hade hämtat sig från revolutionen och inbördeskriget. Ambitionen att återvinna tsarernas förlorade länder blev en drivande faktor i den sovjetiska utrikespolitiken.

Vidare hade freden i Saint Germain, genom att slå sönder det forna habsburgska imperiet, format ett antal mindre stater med inbyggda etniska och politiska problem.

Instabiliteten i Central och Östeuropa skulle kanske kunnat bemästras - om inte de revisionistiska staterna Tyskland och Sovjetunionen kastat sina skuggor över dessa småstater.

Andra världskrigets orsaker kan således sökas i fredssluten efter det första kriget, i nazismens (och facismens) aggresiva karaktär, den sovjetiska kommunismens expansionism samt i det internationella säkerhetssystemets brister.

NF skapades 1919 som en kollektiv säkerhetsorganisation inom vilken alla medlemsländer skulle samverka för freden mot varje angripare.

Säkerhetssystemet kom att misslyckas i dubbel bemärkelse: dels bröt sanktions- och NF-systemet samman, därför att västmakterna drev saken halvhjärtat, dels kom Italien att kastas i armarna på Tyskland.

Nästa katastrof kom när västmakterna 1938 valde att ge efter för Hitlers anspråk på delar av Tjeckoslovakien, i ett läge då man fortfarande höll en jämförelsevis stark position också därför att Sovjetunionen ännu var fientlig mot Nazityskland av främst ideologiska skäl.

ENGLAND, FRANKRIKE, USA

Året därpå valde briter och fransmän att sätta hårt mot hårt när det gällde Polen. Då trodde Hitler inte på deras motståndsvilja, och Sovjetunionens ledare Josef Stalin (eg. Iosif Vissarionovitj Djugosjvili) hade, av egenintresse och misstänksamhet mot Storbritannien och Frankrike, valt (vilket till en början var obergrifligt men framför allt ytterligt allvarligt) att ge Hitler sitt stöd (non-agressionspakten 23 aug.1939).

Ett avgörande skäl till att säkerhetssystemet inte fungerade - att man inte kunde skapa tillräcklig motmakt mot Tyskland - var att USA, vars inträde 1917 i första världskriget föllt avgörandet till ententens fördel, från 1919 isolerat sig från Europa.

Istället för att stödja den europeiska Versaillesordningen bidrog USA snarast till att underminera den genom att söka driva in sina ekonomiska fordringar på Europa när den stora depressionen kom. Härigenom fördjupades den internationella ekonomiska krisen.

I den debatt som förts av historiker om krigsutbrottet 1939 har en väletablerad skola konsekvent lagt skulden på Hitler för en målmedveten politik, som förde Europa "från kris till värre kris och till slut in i ett länge planerat krig med syfte att skapa både ett stortyskt livsrum och en ny ordning i Europa, på sikt herravälde över hela världen".

En annan skola har i stället lagt en väsentlig del av skulden på Storbritannien och Frankrike för deras oförmåga att tidigt och beslutsamt gör motstånd. Hitler framstår här mindre som en man med en plan än som en oppertunistisk improvisatör, vars aptit hela tiden växte därför att västmakterna inte försökte stoppa honom.

Det senare synsättet står i strid med mycket av den dokumentation som Hitler själv lämnat oss (i bl.a. Mein Kampf) och där hantidigt säger sig skola göra precis det han sedan gjorde. Denna tolkning har dock en hållpunkt i den vacklande politik som faktiskt fördes av fransmän och briter.

1914 hade det funnits en en verklig krigspsykos: kriget sågs som heroiskt och välkomnades av många, också därför att man trodde det skulle bli kortvarigt.

1918 fanns inget av detta förhållande kvar - även om det senare återuppstod inom fascismen och nazismen.

Även om den första historikerståndpunkten blivit rådande ifråga om Nazitysklands direkta skuld och krigsutbrottet som ett resultat av Hitlers medvetna planering, måste också läggas ett betydande ansvar på den sovjetiska politiken sommaren 1939, då Stalin genom icke-angrppspakten med Hitler i realiteten gav Hitler fria händer genom att undanröja den tyska oron för ett tvåfrontsrig.

Kriget blev den logiska konsekvensen av ett gemensamt sovjetiskt och tyskt intresse att undanröja resultaten av fredssluten 1918-20.

1921 fastställdes det tyska krigsskadeståndet till 132 miljarder guldmärk; skulden skulle betalas med 2 miljarder årligen.

1922 vägrade tyskarna betala. Olika konferenser följde under åren och 1925 skedde både en ekonomisk återhämtning och ett avtal kom till stånd där Västeuropas gränser garanterades av Storbritannien, Frankrike, Belgien, Tyskland och Italien.

Åren 1925-29 var mellankrigstidens lyckliga period.

1929 började den ekonomiska depressionen som efter hand utvecklade sig till en global ekonomisk kris.

1932 sänktes den tyska krigsskulden till 3 miljarder.

Den ekonomiska krisen, i Tyskland kombinerad med den allmänna bitterheten mot Versaillesfördraget, hade dock redan skapat föutsättningarna för en dramatisk politisk omkastning. De unika betingelser som möjliggjorde det tyska nazistpartiets maktövertagande efter stora valframgångar 1930 och 1932 måste understrykas.

HITLER OCH MUSSOLINI

Totalitära och fascistiska regimer fanns visserligen etablerade både i Italien med Mussolini vid makten (sedan 1922) och i flera östeuropeiska stater, men de tyska förhållandena, och det maktspel som föregick Hitlers

”Machtübernahme” 1933, var likväl unika för just Tyskland och Weimarrepubliken.

Med Hitlers makttillträde, formellt enligt konstitutionen, följde händelserna slag i lag. Nedrustningskonferensen bröt samman 1933. Tyskland lämnade NF, som redan gått ett första nederlag till mötes när man misslyckades med att hindra japansk aggression i Manchuriet 1931; även Japan utträdde ur NF 1933.

1935 infördes allmän värnplikt i Tyskland - i uppenbar strid med Versaillestraktaten.

Samma år började Abessinienkrisen med verkningslösa NF-sanktioner mot Italien och ett slutligt nederlag för NF:s säkerhetssystem.

1936 bröt spanska inbördeskriget ut med italienskt och tyskt engagemang på den upproriska Francosidan och sovjetiskt stöd åt den spanska republiken.

I mars 1936 marscherade tyska trupper in i Rhenlandet - demilitariserat enligt Versaillesfördraget. I november 1936 undertecknade Tyskland och Japan antikominternpakten, riktad mot ”bolsjevismen” dvs. Sovjetunionen. I september-oktober framträdde Mussolini som ”axel”-broder och Italien anslöt sig till antikominternpakten.

Då Hitler genom kontakter med brittena 1937 (lord Halifax i Berlin) och 1938 anses ha bibringats uppfattningen att Storbritannien skulle se genom fingrarna med tyskt agerande i Östeuropa (och därmed indirekt mot Sovjetunionen) tog Tyskland det första steget utanför eget territorium: Österrike annekterades utan egentligt motstånd (”Anschluss”).

I september ställde Hitler krav på Sudetlandet, dvs de (delvis) tysktalande delarna av det 1919 skapade Tjeckoslovakien.

Detta var en avgörande punkt.

Tjeckerna var beredda att försvara sig och förfogade över betydande militära resurser.

Moskva sände signaler via NF om stöd till Prag.

Men västmakterna valde att förhandla med Hitler, vilket ledde till överenskommelsen i München 29-30 september mellan Chamberlain och

Daladier för Storbritannien och Frankrike, Hitler och Mussolini för Tyskland och Italien, varefter en "fredlig" lösning påtvungades tjeckerna.

PEACE IN OUR TIME

Vilken vuxen människa i vår tid har inte sett de patetiska filmsekvenserna eller tidningsbilderna från den brittiske premiärministern Neville Chamberlains återkomst efter München-förhandlingarna till London, där han stiger ur flygplanet och viftar med några papper. "Peace in our time" var hans egna ord till sina landsmän och till omvärlden den 30 september 1938.

Krigsutbrottet den 1 september 1939 var den direkta konsekvensen av en omkastning i relationerna mellan de europeiska stormakterna. Den 23 augusti hade Hitler och Stalin undertecknat en nonaggressionspakt som gav parterna rätt att på de 1919 skapade staternas bekostnad återupprätta både det forna tyska kejsardömet och Tzarrysslands gränser i Östeuropa.

Polen skulle delas dem emellan, och Sovjetunionen fick fria händer i Baltikum och Bessarabien (den historiska regionen med centrum i Moldavien och delar av Ukraina och Svarta havet). Hitler fick framför allt garantier mot den tvåfrontssituation som varit en avgörande faktor bakom Tysklands nederlag i första världskriget.

Det andra världskriget var ett faktum.

FRÅN MIN SYN SOM 10-ÅRING - TILL 1969

Om dess bakgrund och allt detta kunde givetvis jag som sjuåring ingenting veta, men 10-15 år senare, som vetgirigt sökande tonåring med stor läshunger, blev medvetenheten väl utvecklad om omständigheternas orsak-och-verkan. Och mer skulle komma som förtydligande av dessa och kommande händelseförlopp.

Allteftersom alltmer kom i dagen klarnade också bilden av ett hänsynslöst storpolitiskt "bakom scenen"-manipulerande spel med mer eller mindre ovetande massor av människor som offer i en numerärt makalalös storleksordning av ofattbara tal.

Detta var resultatet av två äldre generationers skenheliga storpolitiker vars verksamhet med åren, efter hand som den (i någon mån) visade sig för offentligheten, kom att utsättas för ett allt tydligare tvivel och ett mer ohöjlt och till slut ett allt öppnare förakt, åtminstone från den kulturellt och politiskt internationellt medvetna nya generationens sida.

Det må vara att detta främst gällde den högsta politiska nivån, men tveksamheten, tvivlen, och slutligen föraktet sträckte sig också neråt till de politiska hierakiernas botten som uppfattades som (och som den ju de facto också är) toppens trogna, ofta mindre kunniga, men lika tvivelaktiga förlängda arm, och inte minst till deras tjänstemän och till dess byråkrati.

Min just-då-tid och händelser därefter såsom de formades på 40- och 50-talet kom att ligga till grund för min person och vad som sedan utvecklade sig - och som till slut kom att ligga som en begriplighetsfångande bakgrund för händelser i tiden runt 1969.

ANDRA VÄRLDSKRIGET

Även om andra världskriget i Europa började med de oblodiga anekterandena av Österrike 1938 och Tjeckoslovakien 1939, och utbröt i sin våldsamma fas 1939, hade varken denna världsdal eller världen som helhet fred vid denna tid.

I Fjärran Östern började det med Japans erövring av Manchuriet 1931 och dess angrepp på Kina 1937.

I Afrika invaderade Italien Etiopien (Abessinien) 1935.

I Europa rasade spanska inbördeskriget 1936-39 där såväl Tyskland, Italien som Sovjetunionen (och frivilligstyrkor från hela världen) var djupt inblandade; detta krig anses som en generalrepetition inför andra världskriget.

Andra världskriget utkämpades till en början huvudsakligast i Europa, som nästan i sin helhet behärskades av Tyskland då det var på höjden av sin makt (1941).

I USA dominerade ännu isolationismen. Man ville inte blanda sig i Europas

krig. USA var i depressionens grepp, och ännu sommaren 1941 var kapacitetsutnyttjandet i den amerikanska industrin endast 50 %.

Den probrittiska politik som USA under president Franklin D. Roosevelts ledning inlett 1940 genom överlämnandet av 50 jagarna till Storbritannien fortsatte 1941 i stegrad takt, delvis under starkt motstånd från isolationistiskt håll.

I kretsen runt president Roosevelt ansåg man dock att axelmakterna hotade USA, och industrin arbetade snart i praktiken för brittisk räkning genom the Lend-Lease Akt (låne och uthyrningslagen). När tyskarna sökte strypa denna tillförsel genom sitt oinskränkta ubåtskrig, hamnade amerikanska intressen i skottlinjen.

En viktig framgång för de allierade var segern i "slaget om Atlanten". De tyska ubåtarna sänkte under 1941 och början av 1942 mer tonnage än britterna och amerikanerna hann bygga, och tillförseln till Storbritannien var hotad.

Effektiv konvojtaktik och ny teknik som sonar och radarutrustade flygplan ledde dock från slutet av 1942 till mycket svåra förluster för det tyska ubåtsvapnet.

Den 7 december 1941 blixtrangrep Japan, den tredje axelmakten, USA-basen Pearl Harbor på Hawaii. På några månader erövrade japanerna hela Sydostasien.

Detta väldiga område kunde Japan dock inte behålla länge. Amerikanerna besegrade dem i sjöslaget vid Midway i juni 1942. Därpå följde en lång och blodig motoffensiv över Stilla Havets övärld, som kulminerade med atombomberna mot Hiroshima och Nagasaki i augusti 1945.

KRIGET VÄNDER

Kriget vände 1942. Midway, el-Alamein och Stalingrad blev krigets vändpunkter i Stilla Havet, Nordafrika och Ryssland.

Under nazismen förde tyskarna ett skräckregemente i det ockuperade Europa. Terrorns agenter var främst den tyska hemliga polisen, Gestapo, och de politiska trupperna, SS, men den reguljära armén lät sig också i

stor utsträckning låna till de illdåd som begicks.

I det ockuperade Europa uppstod efter hand motståndsrörelser i varierande former. I Norden och Beneluxländerna spelade motståndsrörelserna en relativt begränsad roll; i Frankrike var den till en början splittrad mellan den kommunistiska Front national och den mer heterogena MLN (Mouvement de la libération nationale).

1943 lyckades den legendariske motståndsmannen Jean Moulin samla "la résistance" kring ett erkännande av general de Gaulle som det fria Frankrikes ledare.

Moulin själv dödades, men motståndsrörelsen fick växande betydelse. På sommaren 1944 etablerade den samverkan med de allierades arméerna, och en allmän folkresning kom till stånd.

Befolkningen i andra ockuperade länder reste sig också i organiserade uppror särskilt under det sista krigsåret, om än utan framgång: polackerna i Warszawa under Tadeusz Komorowski ("general Bór") - Komorowskis resning 1944 slogs ned av tyskarna, medan Röda armén stod på andra sidan Weichsel och tittade på utan att komma till undsättning! - ; slovakerna reste sig under general Rudolf Viest, också utan framgång.

I inget annat land spelade motståndsrörelsen en större roll än i Jugoslavien under general Tito (Josip Broz), men få länder drabbades hårdare.

En effektiv partisanrörelse innebar också vedergällning riktad mot civilbefolkningen; och i Jugoslavien, liksom i Grekland och till mindre del även i Frankrike, kombinerades motståndet mot ockupationsmakten med interna uppgörelser. Dessa sociala och etniska motsättningar utnyttjades av ockupationsmakten, som sålunda kunde hålla de ockuperade i konflikt med varandra.

Motståndsrörelserna bekämpades med stor brutalitet av det nazistiska Tyskland. Massfångslanden och massavrättningar var vanliga, och det förekom svåra repressalier som t.ex. utplånandet av orterna Lidice (1942) i Tjeckoslovakien och Oradour-sur-Glane (1944) i Frankrike.

De värsta övergreppen begicks emellertid i Polen, på Balkan och i

Vitryssland och Ukraina, där man förde en ren utrotningspolitik, i synnerhet mot judarna.
En av följderna var den särpräglade östjudiska kulturens fullständiga utplåning.

Dock får det inte förtigas att de tyska nazisterna på många håll kunde utnyttja gammalt folkhat och gammal antisemitism, och att de fick hjälp av lokala högerextremister. I Ungern t.ex. utfördes morderna av de fascistiska pilkorsarna.

Ett kapitel för sig är koncentrationslägren.
Hit fördes alla de som nazisterna fann icke önskvärda för att arbeta sig till döds i arbetslägren eller för att avlivas i dödslägren.

Enbart de judiska offren uppgår till sex miljoner, vartill måste läggas 1-2 miljoner övriga: zigenare, politiska motståndare, homosexuella, utvecklingsstörda och sinnessjuka m.fl.
Materiel och transportmedel, som de sviktande fronterna var i desperat behov av, styrdes in i det sista om för att detta dödsmaskineri skulle kunna hållas igång.

KRIGETS SLUTSKEDE

Krigets slutskede inleddes med de stora invasionerna:
Det började med den brittisk-amerikanska landstigningen i Nordafrika 1942. Tyskarna i Tunisien måste kapitulera. Fransmännen i kolonierna stod nu öppet på de Gaulles sida.

”Innan höstlöven faller” har blivit ett bevingat uttryck efter Winston Churchills tal i Guildhall i London den 30 juni 1943 där han antyder den planerade invasionen av Europa: ”it is very probable ther will be heavy fighting in the Mediterranean and elsewhere *before the autumn fall*” .(Man kan jämföra uttalandet med den tyske kejsaren Wilhelm II:s ord till soldaterna vid första världskrigets början 1914: ”Förrän höstlöven faller, skall ni vara hemma igen”.)

I juli 1943 togs språnget från Afrika över till Sicilien. Italiens motstånd upphörde redan samma månad sedan Mussolini avsattes, men tyskarna ingrep och gjorde segt motstånd ända till krigsslutet.

Den 6 juni 1944 började den allierade landstigningen under general Dwight D. Eisenhower i Normandie. Det var krigshistoriens största amfibieoperation. Efter hårda strider i Normandie sviktade det tyska motståndet i norra Frankrike.

Den 25 augusti befriades Paris, men långa och hårda strider följde under hösten och vintern.

Hitler vägrade ge upp. De missnöjda officerarnas attentat mot honom den 20 juli 1944 misslyckades. Deras försök att sluta separatfred med USA och England stupade på Roosevelts krav på ovillkorlig kapitulation. Även Churchill stödde det kravet, trots att Sovjetunionens kommande roll i Europabörjade bli allt tydligare.

Den sista tyska motoffensiven var i Ardennerna i december 1944. De allierade forcerade övergångarna över Rhen under eftervintern. Ryssarna tog Berlin och Hitler begick självmord i sin bunker den 30 april.

Tyskland kapitulerade den 7 maj 1945, men rester av de tyska arméerna stred till mitten av månaden.

Kriget i Europa var slut.

Genom freden i Paris, undertecknad den 10 februari 1947, slöts fred med Tysklands tidigare allierade.

Något fredsavtal med Tyskland kom aldrig till stånd. Man kan möjligen betrakta Tysklandsavtalen 1971 och undertecknandet av det s.k. Helsinforsdokumentet 1975 som ersättning för den fred som aldrig slöts i Europa.

Med dessa överenskommelser bekräftades i princip gränserna från Jalta och Potsdam, om än snarare som grundval för en faktisk europeisk samexistens än som definitiva avtal.

STILLHAVSOMRÅDET

I Stillhavsområdet hade den japanska flottan lidit ett avgörande nederlag vid Leyt-bukten vid Filippinerna i oktober 1944. Det brittiska och kinesiska trycket på Japans arméer på fastlandet ökade. Japanernas

desperata motstånd på Fillipinerna, Iwojima och Okinawa var dock kostsamt för amerikanerna. De amerikanska flygräderna med brandbomber mot de japanska trä- och pappersstäderna var förödande men kunde inte knäcka Japan.

I maj 1945 var japanerna slagna på alla fronter. De allierade hade slutfört kriget i Europa. Vid Jaltakonferensen i februari 1945 hade Stalin utlovat ett sovjetiskt inträde i kriget mot Japan senast tre månader efter det att kriget i Europa var avslutat.

Medan den japanske kejsaren, Hirohito II, och en grupp kring honom önskade avsluta kriget omedelbart och hade utnyttjat kanaler till ryssarna för detta, dock utan resultat, hade den japanska militärledningen ännu inte accepterat tanken på kapitulation. Stalin var angelägen att ingripa i Östasien innan kriget tog slut.

Den amerikanska statsledningen önskade undvika en kostsam invasion av de japanska öarna; man visste att japanerna var slagna men var mindre säkra på att japanerna visste det själva.

Den nye presidenten Truman och hans rådgivare var angelägna om att undvika en sovjetisk positionsframflyttning i Östasien. Potsdamkonferensen i juli augusti 1945 bekräftade tilltagande samarbetsvårigheter mellan de allierade och en begynnande "öst-västkonflikt".

Slutligen hade det stora forskningsprojekt som gått under kodnamnet "Manhattan" levererat den produkt man arbetat med att framställa sedan 1942: det första atombombsprovet hade genomförts framgångsrikt den 13 juli.

ATOMBOMBERNA

Den amerikanska statsledningen tycks inte ha hyst någon egentlig tvekan om att använda atomvapnet.

Alternativet till en invasion av Japan blev atombomberna mot Hiroshima och Nagasaki den 6 resp. 9 augusti 1945. Förödelsen blev enorm. I Hiroshima dog omedelbart 78.000 människor; i Nagasaki 36.000.

Atombomberna gav kejsaren, vars betydelse måste understrykas, en

möjlighet att agera också mot militärledningen. Den 15 augusti kapitulerade Japan ovillkorligt och den 2 september undertecknades kapitulationshandlingarna.

1951 undertecknade USA och dess allierade ett fredsavtal. Det kom till stånd i skuggan av Koreakriget (se forts.), då USA var mer angeläget om att söka stöd från en ny bundsförvant än att söka hämnd på en gammal fiende. Avtalet innebar att Japan avträdde Formosa och Pescadorerna till Kina (dvs. Taiwan-regeringen under Chiang Kai-shek), Kurillerna och södra Sachalin till Sovjetunionen.

SVERIGE UNDER ANDRA VÄRLDSKRIGET

Till skillnad från första världskriget fanns det i Sverige ingen "aktivistisk" opinion för att gå med i kriget.

Sverige lyckades också hålla sig "neutralt", om det var av tur eller skicklighet kan vara osagt. Redan hösten 1939 bildades en samlingsregering med socialdemokraten Per Albin Hansson som statsminister och ämbetsmannen Christian Günther som utrikesminister.

Frivilligstyrkor deltog i finska vinterkriget, men en framställning från de allierade om att få sända in trupper till Finland via malmbanan avvisades; troligen ville västmakterna också säkra malmfälten för egen räkning. "Beredskapen", en partiell mobilisering, pågick kriget ut.

Läget var emellertid prekärt. Sverige var nästan helt inringat av tyskarna. Försörjningen var problematisk, men med hjälp av en gles trafik med "lejdbåtar" västerifrån, med tillstånd av de krigförande, ett fungerande ransoneringssystem och en delvis återgång till självhushåll - *Sverige var ännu knappast urbaniserat på 1940-talet* - hankade man sig fram.

Det svenska försvaret var omodernt och svagt. Bristen på pansar och moderna stridsflygplan och fartyg var svår.

Lyckligtvis hyste den tyska flottan en lika överdriven föreställning om de antika svenska pansarskeppens stridsvärde som svenskarna hade, och det ryska fälttåget tog snart alla den tyska arméns resurser i anspråk.

Stora eftergifter gjordes dock för tyskarna:

De fick tillstånd att låta trupper på permission från Norge färdas på de svenska järnvägsnätet ("permitenttrafiken").

En fördelning på 15.000 man ("Division Engelbrecht") fick överföras till Finland hösten 1941; kung Gustav V bidrog här med påtryckningar på den "delvis ovilliga" regeringen.

Svenska flottan eskorterade tysk trafik genom svenskt territorialvatten.

Inte minst gjorde man inskränkningar i yttrande- och pressfriheten för att den antinazistiska opinionen inte skulle uppfattas som alltför störande i Berlin. Ända sedan krigsslutet har det förts en diskussion om i vilken utsträckning dessa eftergifter verkligen varit nödvändiga.

På senare tid (1997) har diskussionen även gällt den tyska betalningen till Sverige i , som det nu visat sig judiskt tillhörigt, guld och i vilken grad den svenska Riksbanken var helt eller bara delvis varit medveten om detta.

Emellertid hårdnade den svenska attityden allt eftersom den svenska upprustningen gick framåt och den tyska krigsmakten gick bakåt (från 1942). Transiteringsavtalet sades upp 1943. Motståndsrörelserna i Danmark och Norge fick visst stöd, de danska judarna kunde nästan utan undantag smugglas över till Sverige 1944. Från 1943 utbildades också norska och danska "polistrupper" för att kunna sättas in vid en befrielse av sina hemländer. Det tyska trupperna där kapitulerade emellertid godvilligt i maj 1945.

KRIGETS FACIT

I antalet döda och sårade, i förstörda mänskliga och materiella värden - var andra världskriget det mest förödande i historien.

Även vad återverkningarna beträffar tål det att jämföras med hundraårskriget eller trettioåriga kriget: det Europa och den värld som blev resultatet av krigets utgång ägde bestånd i ett halvsekel. Krigets följder kommer att påverka skeendena ännu i generationer framåt.

Det är ogörligt att upprätta någon slutnota över förödelsen. T.o.m. antalet döda är ytterst osäkert, bl.a. därför att förlusterna i Kina är omöjliga att ange. I resten av världen tros mellan 35 och 60 miljoner människor ha omkommit, dels i egentliga stridshandlingar, dels av svält

och umbärande och slutligen genom avsiktliga massaker. Ca. 20 miljoner faller på Sovjetunionen enbart; jämfört med dessa siffror ter sig de västallierades förluster på ca. 1,3 miljoner nästan blygsamma.

Till dessa tal måste läggas de miljoner människor som bragtes om livet i koncentrationslägren.

MAKTFÖRHÅLLANDEN OCH KONFERENSER

Efterkrigstidens värld skapades på en rad konferenser mellan de allierades ledare: i Teheran 1943, Bretton Woods och Dumbarton Oaks 1944, Jalta och Potsdam 1945 (se forts.).

Inte bara Tyskland utan även Storbritannien och Frankrike hade de facto upphört att vara stormakter. USA framträdde i stället som supermakt. Dess medtävlare blev Sovjetunionen, och konflikten mellan dessa två, "det kalla kriget", delade Europa i två hälfter, skilda åt av en "järnridå". Den nya världsmakten var USA, oskadat av kriget och genom sin industriella potential (mer än 60 % av världens industriproduktion) i en fullständigt unik position 1945. Världskrigets utgång inledde en era av amerikansk hegemoni.

Kriget hade också på flera sätt inlett en befrielseprocess i Asien och Afrika efter kolonialmakternas nederlag 1941-42 mot Japan. Viljan att hålla fast vid kolonierna hade försvagats av världskrigets uppoffringar och lidanden. Insikten om möjligheten av en postkolonial värld och politiskt oberoende hade väckts (eller förstärkts) under krigsåren bland eliter och bredare lager i kolonierna.

Europa delades efter Potsdam; konferensen var det sista stora möte under vilket de allierade kunde bibehålla en enad front. I och med att fienderna besegrats fanns inte längre motivationen kvar för den stora alliansens bevarande.

När FN:s stadga undertecknades i San Francisco den 26 juni 1945 hade samarbetet redan blivit en fasad bakom vilken djupa motsättningar dolde sig.

NY TEKNOLOGI

Kriget hade varit drivkraften för den teknologi som helt förändrat betingelserna för livet på jorden: utnyttjandet av kärnenergin. Kriget hade också medfört tekniska framsteg och uppfinningar på ett stort antal områden.

Det som kom fram som speciella tekniska nyheter då, betraktar vi nu som självklara inslag i vår moderna vardagsvärld.

I Europa återställdes förkrigstidens stater i det stora hela, om också delvis med stora gränsförändringar, men de baltiska republikerna förblev tills vidare sovjetiska. Tyskland och Österrike delades i ockupationszoner för de olika segrarmakterna. Österrike blev formellt självständigt redan 1945, men ockupationen upphörde först 1955. Tyskland kom att delas i två stater 1949.

I Öst- och Centraleuropa upprättades stalinistiska lydregimer. Det brittiska, franska och nederländska kolonialväldena började å andra sidan upplösas, ofta under blodiga strider som pågick i decennier.

Tyskland och Europas delning upphörde först 1991, då också resten av Centraleuropa och Baltikum lösgjorde sig från en Sovjetunion i fullt sammanbrott.

Därmed slutade den halvsekelånga "efterkrigstiden" med dess sovjetisk-amerikanska konfrontation och politiska låsning.

I efterhand kan dock konstateras att den var Europas längsta fredsperiod någonsin.

Krigen kom härefter att föras på avlägsna platser i tredje världen, trots att enorma truppkoncentrationer hela tiden fanns på bägge sidor om järnridån, mitt i Europa.

Att efterkrigstiden definitivt var slut underströks av att ett omfattande krig kunde bryta ut i det som då, 1992, var Jugoslavien.

TANKAR UNDER OCH EFTER KRIGSTIDEN

Under den närmsta tiden efter det andra världskrigets slut, formades en

viss skepticism mot den rådande gammalmodiga samhällsordningen och inte minst vi unga opponerade oss mot den svenska otidsenliga "Sörgårds-mentaliteten" som fortfarande var förhärskade i landet - från skolan och upp genom åldrarna till de vuxnas framtidssyn och till åldrandets tjusighet.

Detta skapade också begynnelsen till ett visst förakt för det rådande tillståndet.

För oss svenskars del skapades det också genom den blygsel och den skamkänsla för Sveriges hållningslöhet under kriget som vi unga tidigt kände, och vars internationella dom kom i dagen efter kriget då vi kunde resa utomlands, i första hand till ett totalt förrött Europa, men också till andra länder.

Det var inte i alla länder eller i alla sällskap som man kunde betrakta sig som särskilt välkommen för att man var just svensk.

Därute, i världen bortom Sverige, fick ens person, ens alltmer ökande internationella kunskaper genom receptivitet, och ens i botten liggande personliga kunskaper och egna idéer, fick fälla utslaget om man var välkommen eller ej.

Då jag gjorde min första utlandsresa efter kriget ensam, genom det totalförstörda Europa till Paris 1952, kom jag för första gången i kontakt med dessa premisser.

Sådant skapar nyttig distans till den egna personen; det var åtminstone min personliga erfarenhet, vilken jag anser gjorde mig betydligt rikare som konstnär.

Emellertid var det med kunskap om krigskonferenserna under och efter andra världskriget och med de minnen och resultat som de förknippades med - och det därpå följande Koreakriget - som den skepticism mot den då rådande samhällsordningen och det därav följande föraktet skapades.

Det började göra sig hört under min generation ("mitt-i-generationen") och kom senare i än högre grad att göra det under 1968 och 1969.

Med min generation menar jag de som föddes under det tidiga 30-talet och

som med hedern i behåll överlevde både 40-, 50- och 60-talet. Det har dock visat sig uppenbart att de inte var alltför många.

Väl medveten om att segrarna alltid skriver det mesta av historien som blir offentliggjord, vågar jag mig här, trots det, på en kortfattad och ungefärlig översikt över de mera betydande politiska händelserna under och efter andra världskriget, som jag menar har relevans för min historia.

STRATEGIER, KONFERENSER, TAL

ATLANTPAKTEN OCH NATO

Atlantdeklarationen (Atlantic Charter) utfärdad av Roosevelt och Churchill 9-12 aug 1941 ombord på slagskeppet Prince of Wales utanför Newfoundland.

26 allierade länder, bland dem Sovjet, Storbritannien och USA anslöt sig till Atlantdeklarationen 1/1 1942 varigenom de förpliktade sig stt bruka alla sina resurser i kriget mot axelmakterna och inte ingå separat vapenstillstånd eller fred med dem.

Samtidigt inleddes en konferens i Washington mellan Roosevelt och Churchill varvid två viktiga beslut fattades.

Det första var att Storbritanniens och USA:s militära resurser skulle slås samman under ett gemensamt kommando, de kombinerade stabscheferna.

Det andra var att tyngdpunkten i de allierade krigs-ansträngningarna först skulle riktas mot Tyskland.

Sistnämnda princip väckte stark kritik i vida kretsar i USA, där man såg Japan som huvudfiende.

Strax efter det tyska angreppet mot Sovjetunionen (22 juni 1941) begärde Stalin i ett brev till Churchill upprättandet av en "andra front" i väster för att avlasta det tyska trycket på östfronten.

Vid ett besök av Molotov i USA i maj-juni 1942 avgav Roosevelt en allmänt hållen försäkran om upprättandet av en "andra front redan samma år.

Churchill avgav en liknande offentlig utfästelse, men lät den åtföljas av ett hemligt memorandum till Molotov, vari förklarades att brittiska regeringen inte kunde ge något förpliktigande löfte.

I november skedde de allierades landstigning och ockupation av det franska Nordafrika och den 12 -23 januari 1943 möttes Roosevelt och Churchill i Casablanca. Stalin var bjuden men hade tackat nej av hänsyn till sina plikter som Sovjetunionens överbefälhavare.

I Casablanca fastställdes att de allierades krigsmål var motståndarnas ovillkorliga kapitulation ("unconditional surrender") och bl.a. västmakternas strategier beträffande medelhavsområdet och Europa. Casablanckonferensen syftade också till att inordna de fria franska insatserna i De förenta nationernas krigsansträngningar. General de Gaulle framträdde nu alltmer entydigt som Frankrikes röst.

Överläggningarna i Casablanca om de västallierades strategi lämnade många frågor obesvarade, men på en punkt engagerade sig Roosevelt och Churchill offentligt och utan reservationer. De proklamerade att Tyskland, Italien och Japan skulle tvingas till "kapitulation utan villkor". Syftet var att förebygga en ny "dolkstötslegend" och att dämpa det väntade ryska missnöjet över att ingen "andra front" skulle komma tillstånd 1943 genom att demonstrera Storbritanniens och USA:s beslutsamhet att totalbesegra axelmakterna.

Mycket talar dock för att formeln "kapitulation utan villkor" politiskt fick mindre lyckade följder ur allierad synpunkt, eftersom den anses ha medverkat till att förlänga Tysklands och Japans motstånd.

De brittisk-amerikanska meningsmotsättningarna var dels av militärstrategisk, dels av politisk art. Churchill förfäktade de traditionella brittiska krigföringsmetoderna mot en motståndare på kontinenten. Härtill kom att Churchill under senare delen av 1943 började bli oroad av perspektivet av en kommande rysk dominans i Öst- och Centraleuropa.

Den ryska statsledningen hade tydligt låtit förstå att den inte ämnade ge avkall på de territoriella vinster den tillskansat sig 1939-40, och i början av 1943 avbröt Moskva de diplomatiska förbindelserna med den polska exilregeringen i London.

Storbritannien hade gått i krig för att hindra att den europeiska kontinenten dominerades av Tyskland och ville inte bidra till att denna makt efterträddes av Sovjet.

Churchills yrkanden om operationer i medelhavsområdet mot Sydösteuropa hade följaktligen även ett politiskt syfte.

Han mötte dock ingen förståelse på amerikanskt håll. Amerikanerna ville inte låta den brittiska politiken påverka strategin utan företrädde ståndpunkten att alla krafter skulle sättas in på invasionen i Frankrike för att få ett snabbt slut på kriget i Europa.

Oavsett detta syns Roosevelt ha varit inställd på att acceptera rysk dominans i Europa efter axelmakternas besegrande.

I oktober 1943 möttes de amerikanska, brittiska, sovjetiska och kinesiska utrikesministrarna i Moskva, och en fyrmaktsdeklaration undertecknades.

Den 23-27 november samma år konfererade Roosevelt, Churchill och Kinas ledare Chiang Kai-shek i Kairo - det första mötet med kinesisk topprepresentation.

Avgörande beslut fattades på konferensen i Teheran 28 nov.-1 dec. 1943 mellan Roosevelt, Stalin och Churchill och deras medarbetare. Man beslöt att partisanerna i Jugoslavien skulle få maximalt stöd, att brittiska och amerikanska trupper skulle landstiga i Nordfrankrike i maj 1944, senare också i Sydfrankrike, och att sovjetarmén samtidigt skulle gå till offensiv i öster. Det kommande fredsverket diskuterades informellt och med stor förståelse för sovjetiska synpunkter.

Bretton Woods i New Hampshire, USA, var i juli 1944 mötesplatsen för en internationell konferens, som lade grunden till den världsekonomiska ordning som präglade efterkrigstiden.

De 44 deltagande staterna enades om upprättandet av Internationella valutafonden (IMF, International Monetary Fund) för att stabilisera växelkurserna och Internationella banken för återuppbyggnad och utveckling (IBRD, International Bank for Development; senare vanligen benämnd Världsbanken) för långsiktig finansiering av återuppbyggnads- och utvecklingsprojekt. Nyckelpersoner bakom Bretton Wood-avtalet var den brittiske nationalekonomen John Maynard Keynes och framför allt

hans amerikanske kollega Harry White.

Konferensens grundläggande syfte var att skapa förutsättningar för ekonomisk återuppbyggnad efter kriget och att lägga grunden för ett internationellt ekonomiskt utbyte baserat på frihandel.

Avtalet godkändes av USA i juli 1945 och därefter av ytterligare 55 länder; Sverige anslöt sig 1950. Bretton Wood-systemet kallades det internationella valutasystem som upprättades som en följd av avtalet. Systemet, som bygger på fasta växelkurser, fungerade i princip fram till början av 1970-talet.

Dumbarton Oaks-konferensen i Washington, D.C. USA, var en av etapperna på vägen mot bildandet av Förenta Nationerna (FN). Där diskuterade under augusti-oktober 1944 representanter för "de fyra stora", USA, Sovjetunionen, Storbritannien och Kina, hur den nya internationella organisationen för fred och säkerhet skulle utformas. Trots att samtalen var mycket framgångsrika återstod flera svåra frågor, vilka fick sin lösning på konferenserna i Jalta och San Francisco 1945. Det gällde bl.a. röstningsförfarandet i säkerhetsrådet (vetorätten), medlemskap för de sovjetiska delrepublikerna och FN:s koloniala förvaltning.

Churchill hade efter Teherankonferensen inte definitivt gett upp sin tanke på att västallierade styrkor i medelhavsområdet skulle företa operationer mot sydöstra Europa.

Amerikanarna vägrade emelltid sitt samtycke till projektet, som därför förföll.

Fast besluten att rädda åtminstone något av Balkan åt de västallierade ingick Churchill vid en konferens med Stalin i Moskva i oktober 1944 ett avtal med denne om Balkans uppdelning i intressesfärer, varvid Grekland helt tillföll Storbritannien.

Överenskommelsen väckte missnöje i Washington och kritiserades såsom en kränkning av Atlantdeklarationens principer.

Jaltakonferensen mellan Roosevelt, Churchill och Stalin, deras utrikesministrar och rådgivare hölls i Jalta på Krim 4-11 februari 1945.

Här konfirmerades i realiteten Sovjets, som ockupationsmakt,

dominerande inflytande i Östeuropa med undantag av Grekland, som behöll sin karaktär av brittisk intressesfär.

Då stod sovjettrupperna redan vid Oder, medan västmaktsarméerna ännu inte nått Rhen.

Vid Jaltakonferensen beslöts bl.a. följande:

Efter segern skulle Tyskland delas i fyra ockupationszoner under en gemensam kontrollkommision och avkrävas skadestånd. Polens östgräns skulle följa Curzonlinjen.

(Curzonlinjen var ett av Lord Curzon i juli 1920 framlagt förslag till demarkationslinje mellan Polen och Ryssland. Förslaget, som lades fram under brinnande krig, förkastades av båda sidor. Genom freden i Riga 1921 kom gränslinjen att dras ca 160 km öster om Curzonlinjen.

I augusti 1939 blev Curzonlinjen åter aktuell. De hemliga protokollen till Molotov-Ribbentrop-pakten angav Curzonlinjen som gräns vid den tysk-sovjetiska delningen av Polen.

Under Jaltakonferensen blev alltså Curzonlinjen åter aktuell och såväl Roosevelt som Churchill gick med på Stalins förslag att permanent flytta 1921 års gräns mellan Polen och Sovjetunionen till Curzonlinjen. Öster om Curzonlinjen låg Litauens huvudstad Vilna (Vilnius) och i Polen städerna Grodno och Brest-Litovsk och allt polskt land ungefärligen söderut och öster därom.

Detta beslut bekräftades i augusti 1945 genom ett polsk-sovjetiskt avtal. (1951 genomfördes en mindre gränsrevision).

Polen skulle kompenseras för landförlusten i öster med tyska områden. Befriade länder skulle återfå sitt oberoende, och där skulle bildas demokratiska regeringar och ordnas fria val. De sovjetstödda kommunistiska regeringarna i Polen och Jugoslavien skulle ombildas på bredare demokratisk bas.

Några öppna frågor i förslaget till internationell säkerhetsorganisation (jfr. Dumbarton Oaks-konferensen) avgjordes: stormakterna skulle ges vetorätt i säkerhetsrådet, och Ukraina och Vitryssland skulle få egna platser i generalförsamlingen.

Det bestämdes, att organisationen skulle bildas i San Francisco.

I en hemlig överenskommelse lovade Sovjetunionen att angripa Japan efter Tysklands kapitulation.

I gengäld skulle Sovjetunionen återfå allt som Zsarrysland hade förlorat genom rysk-japanska kriget och därtill ögruppen Kurilerna på Japans bekostnad samt få arrendera Port Arthur som flottbas och få inflytande över järnvägarna i Manchuriet på Kinas bekostnad.

Kina som först senare underrättades om avtalet, bekräftade detta i augusti 1945.

Det förutsattes i Jalta, att regeringarna i Östeuropa skulle vara vänligt sinnade mot Sovjetunionen. Hur detta skulle förenas med löftet om demokrati och fria val diskuterades aldrig.

Eftersom den polska frågan var den känsligaste vid Jaltakonferensen, blev Polen en provosten för samförståndet mellan "de tre stora".

När Stalin styrde utvecklingen i Polen och i hela Östeuropa mot s.k. folkdemokrati i stället för mot demokrati, framstod enigheten i Jalta som bedräglig och Jalta som ett diplomatiskt nederlag för västmakterna.

Den yttre enigheten på Krimkonferensen avlöstes snart av slitningar mellan de anglosaxiska makterna och Sovjet. Det sistnämnda landet röjde tydligt sina ambitioner genom att bl.a. i mars 1945 framtvinga av en kommunistdominerad rumänsk regering och genom krav mot Turkiet på gränsrevisioner.

Potsdamkonferensen den 17 juli -2 augusti 1945 i Potsdam nära Berlin mellan USA, Sovjetunionen och Storbritannien.

Den amerikanska delegationen leddes av USA:s nye president Truman, den sovjetiska av Stalin och den brittiska först av Churchill, sedan (29/7), efter labours valseger, av Attlee.

Västmakternas kritik av regimerna i Bulgarien, Rumänien och Jugoslavien möttes av ryska utfall mot Grekland.

I fråga om Tysklands gränser, förklarade sig västmakterna villiga att vid fredsuppgörelsen förorda överlåtandet av Königsberg och norra Ostpreussen till Sovjet och accepterade att allt tyskt område öster om Oder och väster om Neise överlämnades till polsk förvaltning men hävdade att definitiv gränsdragning mellan Polen och Tyskland kunde ske först vid fredskonferensen.

Beträffande skadeståndsbetalningarna fastställdes inte något belopp; de skulle i första hand utgå i form av industriell utrustning. Sovet och Polen skulle huvudsakligen hämta sina skadestånd ur den ryska ockupationszonen och att de tyska krigsförbrytarna skulle bestraffas.

Det beslöts att Tyskland skulle demilitariseras och denazifieras och behandlas som en administrativ och ekonomisk enhet. Slutligen uppdrogs riktlinjerna för arbetet på fredsfördragen; det anförtroddes åt ett "utrikesministerråd", bestående av Frankrikes, Kinas, Sovjets, Storbritanniens och USA:s utrikesministrar.

Motsättningarna mellan Öst och Väst visade sig tydligare i Potsdam än i Jalta, främst genom västmakternas oro över Sovjetunionens avsikter beträffande Östeuropa.

JÄRNRIDÅN

Järnridån (eng. the Iron Curtain), blev benämningen på den hårdbevakade gränslinje, som efter 1945 avskilde det kommuniststyrda Östeuropa från väst. Namnet beskriver Sovjetunionens strävan att avskärma Östeuropa från inflytanden från väst och lanserades av Winston Churchill i ett uppmärksammat tal 1946 ("Fultontalet") hållet i Fulton, Missouri, USA den 5 mars 1946 i vilket "järnridån" myntades i sin politiska betydelse.

I talet varnade Churchill i kraftfulla ordalag för den pågående sovjetiseringen av Östeuropa: "Från Stettin vid Östersjön till Trieste vid Adriatiska havet har en järnridå sänkt sig över kontinenten".

För att möta hotet från Sovjetunionen föreslog han en allians mellan USA, Storbritannien och Brittiska samväldet)

Analogt med Järnridån talas om Bamburidån (eng. Bamboo Curtain), som benämning främst på gränsen till det kommunistiska Kina.

Under avspänningsperioden, efter Cubakrisen 1962, vittrade järnridån gradvis till följd av ökad turism, handelsutbyte och kulturella kontakter mellan Östeuropa och västvärlden.

I fysisk mening började nedmonteringen i maj 1989, då Ungern öppnade

gränsen mot Österrike och avlägsnade taggtråden, för att nå en höjdpunkt den 9 november samma år, då Berlinmuren föll.

ATLANTPAKTEN

Atlantpakten, fördrag slutet 4 april 1949 mellan en rad europeiska länder, Canada och USA med innebörden att ett angrepp mot någon av staterna skulle betraktas som ett angrepp mot dem alla.

Mot bakgrund av det kalla krigets början framstod behovet av en närmare samverkan som allt större, och 1951 etablerade därför pakten ett fast militärt samarbete, och en särskild organisation, NATO (North Atlantic Treaty Organization), bildades.

Fram till början av 1970-talet präglades NATO:s verksamhet starkt av risken för militär konfrontation med Warszawapakten (WP). Militär uppbyggnad och övningsverksamhet var avsedd att avskräcka motståndaren från anfall.

Under 1970-talets första år inleddes emellertid förhandlingar mellan USA och Sovjetunionen om nedrustning samt mellan NATO och WP om minskning av de militära styrkorna i Europa.

På grund av en återgång till konfrontationspolitik och utplacering av nya kärnvapenbärande missiler under andra hälften av 1970-talet kom avspänningspolitiken av sig.

Genom stora demonstrationer sökte freds rörelser i väst påverka politikerna både i väst och öst att påskynda nedrustningsarbetet.

Först sedan ett nytt förhandlingsklimat utvecklats mellan den sovjetiske presidenten Gorbatsjov och USA:s president Reagan och dennes efterträdare Bush och att demokratiseringsprocessen startat på allvar i hela Östeuropa 1989 kom förhandlingarna in i en ny fas.

Allt detta dvs. det politiska intrigerandet bakom miljonslakten av människor på slagfälten och i koncentrationslägrens vansinne handlade mer om ren och skär politisk cynism (tyvärr alltför ofta också en personlig sådan) upphöjd till internaionell maktpolitik i stället för människoomtanke!

Politikernas perspektiv var inte människornas och deras bästa, utan visade sig mera såsom varande makt åt den egna staten (och givetvis därigenom åt sig själva) - och därefter i bästa fall till en ledande ställning i det fortsatta politiska spelet om den globala hegenomin.

KOREAKRIGET

Japans kapitulation den 15 augusti 1945 ledde till att Korea norr om 38:e breddgraden intogs av sovjetiska trupper i augusti, medan området söder om 38:e breddgraden intogs av amerikanska styrkor, som anlände till Korea först i början av september. Koreanska folkets förhoppningar om en återupprättad suveränitet och självstyre kom inte att infrias.

På ett möte i Moskva i december 1945 hade utrikesministrarna i USA, Storbritannien och Sovjetunionen beslutat att Korea efter befrielsen p.g.a. bristande erfarenhet av demokratiskt självstyre i fem år skulle styras av en förmyndarregering tillsatt av dessa makter.

Vid Potsdamkonferensen juli-augusti 1945 fastställdes att 38:e breddgraden skulle vara skiljelinje mellan den kommande sovjetiska respektive amerikanska ockupationszonen i Korea.

Men med det kalla kriget ("öst mot väst"; kommunismen mot "den fria världen") kom detta att innebära en delning av Korea. Den 15 augusti 1948 proklamerades Republiken Korea (Sydkorea) och den 9 september samma år Demokratiska folkrepubliken Korea (Nordkorea).

Det kalla krigets spänningar och motsättningarna i Korea bildar bakgrunden till kriget som bröt ut genom att nordkoreanska trupper 25 juni 1950 gick till anfall över 38:e breddgraden.

USA:s president Truman såg detta som ett hot från det sovjetdominerade "kommunistiska blocket" mot "den fria världen", ett test av västs motståndsvilja, och var fast besluten att med militära medel stoppa angreppet.

Han förmådde FN:s säkerhetsråd att anta en resolution som stämplade Nordkorea som angripare och uppmanade medlems-staterna att undsätta Sydkorea.

Resolutionen kunde antas därför att Sovjetunionen vid denna tid bojkottade säkerhetsrådets sammanträden i protest mot att Taiwan (Formosa) innehade Kinas plats i FN; Sovjet kunde således inte lägga in sitt veto.

Truman (inte FN!) utnämnde general Douglas MacArthur till överbefälhavare för FN-styrkorna; dessa bestod till 90 % av amerikanska och sydkoreanska soldater.

Både Syd- och Nordkorea var auktoritära stater, men Kim Il Sung's stalinistiska regim i Nordkorea var bättre organiserad för krig än Syngman Rhee's Sydkorea.

De första tre månaderna innebar en oavslutad reträtt för FN(USA)-sidan ända tills man endast hade kvar ett brohuvud kring staden Pusan på halvöns sydostspets.

Sedan förstärkningar anlät inledde MacArthur en motoffensiv. Den nordkoreanska huvudstaden Pyongyang föll den 20 oktober och offensiven förde FN(USA)-styrkorna ända fram till den manchuriska (kinesiska) gränsen vid Yalufloden.

MacArthur såväl som den amerikanska ledningen såg nu att inte endast ett befriande av Sydkorea - utan också att ett förenat Korea under västlig kontroll låg inom räckhåll.

Man hade dock förbisett att en sådan lösning var oacceptabel för Kina.

I slutet av november gick en kinesisk armé på 200.000 man över Yalufloden och ingrep i kriget.

Amerikanerna blev totalt överraskade.

En kinesisk blixtoffensiv drev FN(USA)-styrkorna tillbaka över den 38:e breddgraden.

Den sydkoreanska huvudstaden Seoul bytte innehavare för tredje gången under kriget.

Hådra strider och en motoffensiv gjorde att Seoul kunde återtas. Överbefälhavare på FN(USA)-sidan var nu general Matthew Ridgway sedan MacArthur i april 1951 avskedats av president Truman för ordervägran.

Det stod nu helt klart att det låg utom möjligheternas gräns för USA och dess allierade att erövra Nordkorea, som nu hade tillgång till vapen från Sovjetunionen och manskap från Kina.

Man vågade inte - som general MacArthur velat - gå över Yalufloden eller bomba kinesiska industrianläggningar och installationer i Manchuriet, eftersom man räknade med att detta skulle kunna leda till sovjetisk intervention och ett storkrig. Fronten låstes fast vid 38:e breddgraden.

Försök att få tillstånd förhandlingar för att få slut på kriget inleddes i januari 1951 men de kom igång först i juni samma år. Krigshandlingarna fortgick i begränsad skala parallellt med förhandlingarna. Dessa visade sig bli utomordentligt segslitna - under pågående strider - med ständiga förluster.

Detta gjorde att den amerikanska opinionen ställde sig alltmera negativ till kriget.

Det dröjde ända till juli 1953 innan ett vapenstillestånd kunde undertecknas.

Någon avspänning mellan Nord- och Sydkorea har ännu inte då detta skrivs (1997) kommit till stånd, och FN:s (USA:s) fortsatta uppgifter har blivit att övervaka demarkationslinjen längs 38:e breddgraden mellan de båda staterna.

Antalet dödsoffer i samband med Koreakriget har beräknats till 5 miljoner.

KRIGSFÖRLUSTER OCH KRIGSTRAUMAN

Det hade genom Koreakriget visat sig att den stora världshegenomistiska segrarmakten från andra världskriget, USA, genom ett nytt slags politiskt-idéologiskt-nykolonialistiskt storkrig inte kunde expandera sina politiska och ekonomiska idéer så där utan vidare genom vapenmakt.

USA hade helt enkelt, efter de stora segrarna med sina allierade under andra världskriget, förlorat ett krig mot allierade motståndare i ett för USA:s position åtråvärt område.

FN hade förlorat prestige genom att visa sig vara politiskt manipulerbart - och USA hade förlorat prestige genom att de facto ha förlorat Koreakriget.

(Att detta å ena sidan inte gjorde de styrande i USA klokare visade sig det senare i Vietnamkriget.

Vietnamkriget kan å andra sida inte förstås ens i sina fragment utan att ta hänsyn till Koreakriget till vilket Vietnamkriget var ett uppföljande - med samma, om inte än mer katastrofalt, resultat för USA!)

De i slutet av 40-talet hemvändande amerikanska veteranerna med krigstrauman från andra världskriget, utökades nu ytterligare med soldater från Koreakriget med deras krigsupplevelser och sina trauman.

Det man hade tänkt som ett fredens begynnande 1945 hade övergått i kallt krig och atombombsparanoia och skapat stor missär och tristess och därtill misstro mot militären - och framför allt mot politikernas (höga som låga) sätt att hantera sina mandat.

INFÖR 1960- OCH 70-TALET

Detta det världspolitiska moraliska förfallet, och som det tycktes, det allmänna medvetandet om det, som vid denna tid rådde, med dess allestädes närvarande misstro, skapade en nästan total förvirring - inte bara i USA utan i praktiskt taget alla länder runt om i världen.

Det var i försök till ändringar av dessa sakernas tillstånd i denna tidsmiljö som händelserna i slutet på 60-talet och början på 70-talet hade sin internationella och emotionella bakgrund.

För oss, som var mitt i den tidens verklighet ("mitt-i-generationen") hade det tidigt skapats en tvivlande skarpögd observans och en frustration mot konserverandet av tidigare värden - och därför var uppdagandet och förståelsen av orsaker och verkan av andra världskriget och av händelserna åren närmast därefter ytterligt viktigt.

Men det var med positiv framtidstro och fyllda med élan vital vi gick till verks.

Erfarenheten av allt detta, och de kunskaper det gav, gjorde också i förlängningen att året 1969 och dess händelser framstod som klart förståeliga som vår dåtids verkliga idé-delare, och därefter (så här i det historiska perspektivet) gav det oss också rimligt användbara instrument till förståelsen av vår egen tid då - och av den tid som just nu pågår - vår nutid.

Efter hand som den unga generationen fick allt mer klart för sig vad tidigare generationer, rent fysiskt ställt till med runt om i världen - och på vilka tvivelaktiga moraliska premisser deras handlingar grundat sig - uppstod med nödvändighet en allt häftigare reaktion.

Den var oftast mer destruktiv och negativ mot det som varit, än den var klartänkt framtidsinriktad och positiv mot det bästa som var nytt.

Det är i denna våldsamma vänstercentrerande virvel av reaktioner som året 1969 representerar kulmen; detta virvlande koncentrerade centrum vände sig sedan åt andra hållet (efterhand som det alltmer tunnades ut från dess mindre rabbiata periferi) och idé-massan centrifugerades ut - åt många - och olika håll.

FRAGMENT AV RÖRELSER 1969 - FRÅN DÅ TILL NU

VIETNAMKRIGET OCH FNL-RÖRELSEN

Vietnamkriget, 1957-1975, hade sin bakgrund det s.k. Indokinakriget 1946-1954 vilket ledde till att Vietnam blev självständigt men delades längs 17:e breddgraden i ett kommunistiskt styrt Nordvietnam under ledning av Hô Chi Minh och ett USA-orienterat Sydvietnam där Ngô Dinh Diêm 1955 blev president.

Det val som man beslutat hålla för att avgöra hur ett återförenat Vietnam skulle styras inställdes 1956 av Diêm, som löpte stor risk att förlora.

I stället började 1957 ett gerillakrig mot Diêmregimen. Det fördes först av religiösa grupper, senare av kommunistisk gerilla understödd från Nordvietnam, vilket inledde det egentliga vietnamkriget.

De huvudsakligen kommunistiska gerillatrupper (i USA benämnda Vietcong) som opererade i Sydvietnam slog sig 1960 samman med andra grupper till ett förbund, FNL (fr. Front national de libération du Viêt-nam du Sud) ---

I augusti 1964 utnyttjade president Johnson en incident mellan

amerikanska jagare och nordvietnamska torpedbåtar till att genomdriva den s.k. Tonkinresolutionen, genom vilken kongressen gav honom fria händer att agera.

Johnson beordrade bombningar av militära mål i norr, och i mars 1965 sattes även reguljära amerikanska förband in.

Kriget trappades nu efterhand upp, och när den amerikanska insatsen var som störst, i början av 1969, fanns 543.400 amerikanska soldater i Vietnamn.

Till denna insats ingick en kraftig uppbyggnad av den sydvietnamesiska armén, men trots detta kunde man inte besegra FNL:s gerillaförband och de reguljära nordvietnamesiska styrkor som också opererade i söder.

Detta visade sig tydligt vid den s.k. Tet-offensiven i februari 1968, då FNL gick till våldsamt offensiv och allvarligt skakade USA. Offensiven slogs så småningom tillbaka med stora förluster för FNL, men den visade att de optimistiska kalkyler om ett snabbt avgörande som den amerikanske befälhavaren William Westmoreland offentliggjort var helt orealistiska.

President Johnson lyckades sommaren 1968 få till stånd fredsförhandlingar i Paris, och dessa fortsattes av hans efterträdare Richard Nixon, som också påbörjade ett gradvis hemtagande av de amerikanska styrkorna; i maj 1975 var kriget över.

FNL-RÖRELSEN

Grupper i Sverige (andra grupper fanns runtom i världen) som protesterade mot USA:s krigföring i Vietnam och stödde FNL, Sydvietnams nationella befrielsefront.

Den första egentliga Vietnamdemonstrationen i Sverige ägde rum 1964, då medlemmar i Clarté demonstrerade utanför USA:s ambasad.

1965 bildades i Stockholm den första FNL-gruppen, och de följande åren upprättades liknande grupper i större svenska städer.

1967 bildades DFFG (De förenade FNL-grupperna), en paraplyorganisation som skulle samordna de lokala gruppernas verksamhet och aktiviteter. Rörelsen växte och vann allt starkare stöd i den svenska opinionen.

1972 fanns över 100 lokala FNL-grupper i Sverige. Vietnambulletinen, som

såldes på gator och torg, hade en central betydelse i rörelsens arbete för att nå ut med sitt budskap. Den stencilerades 1965 i 500 exemplar och utkom 1975 i 60.000 exemplar.

Efter Vietnamkrigets slut förde FNL-grupperna en tynande tillvaro. DFFG bytte namn till Vietnam- & Laos-förbundet och upplöstes 1979, ett och ett halvt år efter Vietnams invasion av Kampuchea.

FNL-rörelsen var inspirerad av protesterna mot Vietnamkriget i USA. Majoriteten av medlemmarna tillhörde eller sympatiserade med vänstern och var under lång tid motståndare till ett samarbete med socialdemokraterna och deras kampanj mot Vietnamkriget.

Med flygblad, apellmöten, talkörer och utomparlamentariska metoder representerade FNL-rörelsen något nytt och okonventionellt i svensk politik. Sannolikt bidrog dess verksamhet också till att den svenska opinionen svängde till förmån för FNL:s kamp.

Samtidigt kan rörelsen sägas ha kanaliserat den politiska värdeförändring som ägde rum i den alltmer internationellt orienterade samhällsoppositionen under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet.

STUDENTREVOLTEN OCH VÄNSTERVÅGEN

Herbert Marcuse 1898-1979, tysk filosof och politisk teoretiker. Marcuse var tillsammans med Max Horkheimer och Theodor Adorno den ledande figuren inom den s.k. Frankfurtskolan.

1933 lämnade Marcuse, som var av judisk börd, Tyskland och slog sig ner i USA, där han förblev verksam till sin död.

Marcuse vann stor ryktbarhet genom skriften "One-Dimensional Man" (1964; "Den endimensionella människan"), som ansågs ha inspirerat 1960-talets radikala studentrevolt (om maj-revolten 1968 i Paris och konsten: se sid. 117).

I denna bok kombinerade Marcuse mer traditionellt marxistiskt tankestoff med en kritik mot det moderna industrisamhällets manipulativa och mänskligt förytligande karaktär.

I andra inflytelserika arbeten, framför allt "Eros and Civilization (1955), framgick den stora betydelse Freud och psykoanalysen haft för Marcuse's kulturkritik.

VÄNSTERVÅGEN

benämndes den politiska vänstervind som under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet påverkade samhällsdebatten inom flera västländer.

Vänstervågen uppstod först bland studenter och andra ungdomar. Dess uppkomst har satts i samband med Vietnamkriget och den frustration hos västerländsk ungdom som den amerikanska krigföringen i Vietnam skapade.

En bakgrundsfaktor har ansetts vara att medvetenheten om tredje världens situation då blev markant större i västvärlden och en annan faktor att den första efterkrigsgenerationen då uppnådde vuxen ålder och genomgick sin frigörelseprocess gentemot föräldrarna och det samhälle och de värderingar de representerade.

Protesterna mot etablissemanget tog sig uttryck i kritik av "borgerliga" värderingar på de mest skiftande områden, såsom beträffande skolans och universitetens organisation och studieinnehåll, den västerländska ("borgerliga") demokratin, det "kapitalistiska och imperialistiska" ekonomiska systemet etc.

År 1968 har ofta framhållits som genombrottsår för vänstervågen, främst p.g.a. att den s.k. studentrevolten i Paris (som inspirerade till och sammanföll med fackliga strejker) som ägde rum april-maj detta år.

I Sverige var den s.k. kårhusockupationen i Stockholms universitet i maj uppenbart inspirerad av det franska exemplet, liksom delvis de våldsamma protesterna i Båstad mot en tennismatch mellan Sverige och det av en vit utbrytarregim styrda Rhodesia.

Vänstervågen framstår långt ifrån som någon enhetlig vänsterrörelse. Tvärtom rådde det ytterst sällan enighet om vilka mål som borde ställas upp och än mindre om vilka medel som var lämpligast. Den organisatoriska splittringen var som regel total.

Olika kommunistiska vänstergrupperingar kom att bekämpa varandra med samma iver som man bekämpade socialdemokratiska eller borgerliga meningsmotståndare.

Endast i fråga om fördömmandet av USA:s krigföring i Vietnam samt i synen på det kapitalistiska systemet som huvudorsak till världens orättvisor rådde enighet i stort.

Vänstervågen kan i olika grad sägas ha omfattat olika politiska grupper från vänsterkanten in i det politiska mittfältet. Någon parlamentarisk betydelse fick den aldrig i Sverige, men den kom att påverka debatten i mycket hög grad.

Företrädare för vänsteråsikter, från SSU-are till den stalinistiska extremvänstern, gick ofta till debattmässig offensiv gentemot etablerade borgerliga och socialdemokratiska värderingar.

Delvis kom också vänstersympatisörer att med tiden inta ledande positioner i medierna, vilket framkallade en debatt om den s.k. mediavänstern.

De djupgående åsiktsskillnaderna bland de vänstersinnade, liksom den politiska utvecklingen, bidrog av allt att döma till vänstervågens dämpning och avstannande.

I synen på Sovjetunionen, Kina och kommunismen i dess helhet rådde starka motsättningar, som också kom att ge upphov till en rad partibildningar: t.ex. SKP, KFML(r) och KPML(r).

Den extrema vänsterns försvar för kommunistiska maktmonopol framstod så småningom som frånstötande för de mindre dogmatiska.

Detta förstärktes av att Pragvåren med dess "socialism med mänskligt ansikte", och kulturella uppblomstring krossades av de sovjetledda Warszawapaktstrupper som invaderade och ockuperade Tjeckoslovakien 20-21 augusti 1968.

Undertryckandet av demokratin i Östeuropa hade redan vid vågens början starkt motverkat attraktionskraften i det kommunistiska budskapet.

När Vietnamkriget tog slut 1975 hade vänstervågen redan börjat ebba ut.

I efterhand synes vågens betydelse i mindre grad ligga på det konkreta politiska planet.

Några bestående politiska resultat gav den inte. Däremot påverkade den synen på auktoriteter för många år framåt och därmed långsiktigt hela samhällsdebatten.

Trots att många av vänstervågens mer framträdande representanter inte alls var konsekvent källkritiska påverkades debattklimatet av ett rättframt ifrågasättande av normer, idéer, sociala förhållanden, uppfostringsmetoder etc.

Vänstervågen kan inte påstås ha varit någon allmän demokratiseringsvåg men väl en våg av ifrågasättande av den västerländska demokratis värderingar och funktioner.

UNDERGROUNDÖRELSEN

Underground: (eng. 'under jorden'; 'underjordisk (rörelse)'), benämning som sedan 1960-talet särskilt används på alternativa politiska och kulturella strömningar utanför etablerade medier och distributionsnät.

Bruket av ordet underground i betydelsen hemlig, oppositionell återgår i USA till 1850-talet, då "underground railroad" ('underjordisk järnväg') var uttrycket för det nätverk i nordstaterna som illegalt hjälpte förrymda slavar att fly från sydstaterna.

Senare användes uttrycket bl.a. om motståndsrörelserna i de tysk- och sovjetockuperade länderna i Europa under och efter andra världskriget.

Undergroundkulturen (även kallad motkulturen, eng. counter culture) rymde från början tidningar och tidskrifter, litteratur, tecknade serier, musik, konst och film och var väsentligen ett alternativ till det kommersiella och officiella kultur- och debattlivet.

Den första kontinuerligt utkommande undergroundtidningen var Los Angeles Free Press, grundad 1964. År 1969 fanns det ca. 500 undergroundtidningar i västvärlden (ledande i London [och Europa] var IT [International Times]), medan mängden tidskrifter var långt större. Kooperativa eller privata bokförlag med alternativ distribution och specialiserade butiker var vanliga

I slutet av 1970-talet försvann en stor del av undergroundkulturen,

antingen genom att uppslukas av den kommersiella kulturen, eller helt enkelt genom att självdö (se om detta sid. 153ff).

1995 existerade det dock fortfarande tidskrifter, förlag och verksamheter med en uttalad undergroundinriktning.

Bland tidskrifter kan nämnas Gauntlet, RE/Search, Semiotext(e), Bad Attitude och bland förlag Loompanics, Twentieth Century Alchemist och Autonomedia.

I Sverige har centrala undergroundtidskrifter varit bl.a. Puss och Vargen, medan den 1995 ledande i Norden var den norska Gateavisa och i Sverige bl.a. Brand, Flachback och Kaos.

Undergroundkulturen indelas i två strömningar: en politisk och en "extatisk", andlig. Inom båda existerade inriktningar med ofta diametralt motsatta synsätt och mål, frånsett det gemensamma motståndet mot "etablissemangen". (Se sid. 123ff).

Politiskt omfattade undergroundkulturen rörelser från maoism till anarkokapitalism (ett synsätt som förespråkar anarkism med privat äganderätt).

Den extatiska rörelsen var däremot väsentligen apolitisk, inriktad på sinneshöjande och livsförändrande experiment. Hit hör bl.a. merparten av hippierörelsen.

Undergroundlitteraturen har ingen entydig existens i och med att undergroundförfattare ofta parallellt publicerade sig både i etablerade medier och, med mer experimentella eller utmanande verk, i undergroundmedier.

Poeter som Allen Ginsberg, Marilyn Hacker och Gregoro Corso är liksom prosaister som William S. Burroughs, Samuel R. Delany, Charles Bukowski, Rita Mae Brown, Katy Acker och Ken Kesey är centrala undergroundförfattare, men har samtidigt gradvis accepterats av etablissemangen (som naturligtvis också påverkats av undergroundkulturen).

I Sverige har liknande förhållanden gällt bl.a. Eric Fylkeson, Lars Norén och Gunnar Ohrlander.

Rockmusiken och rocklyriken är oupplösligt förknippad med undergroundkulturen, men samma fenomen gäller här: grupper som först utgivits på undergroundförlag tas vid ökad popularitet över av de etablerade skivbolagen.

Inom filmen begagnas termen underground sedan sent 1950-tal om film där ofta den ensamme kreatören utan hänsyn till publik eller distribution söker gestalta en personlig konstvision.

Den mest kände undergroundfilmaren var sannolikt Andy Warhol med både formmässigt tematiskt utmanande och nydanande filmer som "Sleep"(1963), "Empire"(1965) och en rad experimentellt erotiska filmer. Andra dominerande undergroundfilmare var bl.a. Kenneth Anger, Stan Brakhage, Jonas Mekas och Stan Vanderbeek.

I många fall har ursprungliga undergroundfilmare kommit att hyllas som framstående filmkonstnärer, däribland John Cassavetes, Don Alan Pennebaker och i Sverige Peter Weiss.

En väsentlig del av undergroundkonsten på 1960-talet blev snabbt uppslukad av etablissemangkulturen. Riktningar som psykedelisk konst, multikonst (se sid.134f), minimalkonst, popkonst och happening har alla sitt ursprung inom undergroundkulturen.

Dagens undergroundkultur är mindre iögonfallande i och med att de yttre formerna ändrats och koncentrationen till vissa stadsdelar (San Franciscos Haight Ashbury, New Yorks East Village) har försvunnit, samtidigt som ny teknologi gjort den delvis osynlig (datornätverk, videofilmteknik).

Inriktningen är emellertid bestående: undergroundkulturen präglas av gränsbrytande och etablissemangsmotstånd inom politik, sexualitet, droginställning och estetik.

ALTERNATIVRÖRELSER

FRÅN HIPPIERÖRELSEN TILL ALTERNATIV TEKNIK

Hippie: (eng., av hip 'modern', "inne"), person tillhörande hippierörelsen, en del av 1960-talets ungdomsrevolt, vars födelse brukar förläggas till

stadsdelen Haight-Ashbury i San Francisco och till år 1966. Den har sina rötter i amerikansk undergroundkultur, men denna lokala subkultur fick genom medierna en mycket snabb spridning ut över USA och Europa (se sid. 103).

Hippies betraktade sig som en opolitisk eller ibland anarkistisk del av ungdomsupproret med slagord som "flower-power" och "Make love, not war". Droger som marijuana, hash och LSD spelade en central roll i rörelsen, liksom den kollektiva och antihierarkiska samvaron.

Det gällde att leva i nuet och att experimentera med olika former för medvetandets expansion. Det fanns även en stark dragning åt österländsk mysticism, framför allt i formen av indiska vishetsläror.

Tidigt blev det långa, svallande håret och den färgstarka klädseln rörelsens kännetecken. De etniskt inspirerade kläderna - ofta unisex och gärna fladdrande vida, rikt broderade och mångmönstrade med rader av tillbehör - blev ett mode som kopierades även av kommersiella formgivare.

I Sverige blev hippies efter hand en del av alternativrörelsen, och här var det hashet snarare än LSD som var den dominerande drogen.

I början av 1970-talet hade rörelsen ebbat ut eller gått upp i den nya, gröna vågen.

ALTERNATIVRÖRELSER

spontana, ibland tillfällighets-betonade rörelser som växte fram under 1970- och 1980-talen och som hävdade behovet av alternativ till eller ersättning för vissa icke önskvärda företeelser i det storskaliga, etablerade samhället.

Hit hör t.ex. "rörelserna för alternativ odling" (gemensam benämning på olika odlingsmetoder där inte lättlösliga handelsgödselmedel och kemiska bekämpningsmedel, vilka framställts fabriksmässigt, används), för "alternativ stad" (mot stadskulturens betongkaraktär och miljöolägenheter), och för "alternativ jul" (mot kommersialiseringen av julen).

MILJÖRÖRELSEN

s.k. folkrörelse som består av dels lokala aktionsgrupper, t.ex. Motlänken (mot motorvägsprojektet Scan Link, inkl. Öresundsbron), dels riksorganisationer, t.ex. Jordens Vänner, Framtiden i Våra Händer, Folkkampanjen mot Kärnkraft och Kärnvapen, Greenpeace och Det Naturliga Steget.

Tidskrifter är bl.a. Miljötidningen och Miljömagasinet Alternativet (delägt av Miljöpartiet de Gröna).

Medan kampen för att skydda naturen i industrisamhällets barndom främst syftade till att skapa "frizoner" (t.ex. genom nationalparker) vid sidan av en orubbad tillväxtekonomi, ifrågasätter miljörelsen i dag industrisamhällets grundläggande logik.

MILJÖPARTIET de Göna, mp.: politiskt parti med rötter i den s.k. alternativ- och miljörelsen, bildat 1981, med namnet Miljöpartiet, på initiativ av främst av Per Garthon i efterdyningarna till kärnkrafts-omröstningen 1980.

Partiet grundar sin ideologi på "solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet, kommande generationer, världens folk, samt människor i vårt eget land" (partistadgan § 1.).

Tyngdpunkten i dagspolitiken läggs på miljö-, freds-, jämställdhetsfrågor och s.k. kretsloppsekonomi samt motstånd mot svenskt EG/EU/EMU-medlemskap.

Till en början leddes partiet av fyra jämlika utskott och företrädde utåt av en sammankallande som byttes var tredje månad. Valresultatet 1982, 1,7 % räckte inte till riksdaginträde, men 126 mandat i 96 kommunalfullmäktige. Inför valet 1985 lades "de Gröna" till partinamnet för att markera internationell samhörighet.

Partikongressen 1992 beslöt inrätta traditionell partistyreelse, ge förtroenderådet (med 28 regionala representanter) rådgivande i stället för beslutande funktion, tillåta språkrören sitta i riksdagen.

"Alternativet" har härefter släppt sitt ("kulturella") ursprung och sugits in i det politiska etablissemang.

MILJÖHISTORISKT PERSPEKTIV

Miljö- och klimat-teorier av olika slag förekommer i den geografiska litteraturen och hos filosofiska och politiska författare, exempelvis i Montesquieus klimatlära, framförd i "De l'esprit des lois" (1749).

Ett starkt bestämmande inflytande från omgivningen har betecknats "miljödeterminism", medan den motsatta uppfattningen kallats "possibilism". Dessa två synsätt har stått i ett aktivt spänningsförhållande till varandra och återfinns i debatten om arv och miljö.

Under 1900-talet har föreställningen om miljöns inflytande framförts inom antropologin av den kulturekologiska skolan.

Inom psykologi, pedagogik, kriminologi m. fl. vetenskaper har sociala miljöfaktorer - uppväxtvillkor, klasstillhörighet - tilldelats stor betydelse, och terapeutiska förväntningar har knutits till förändringar i den sociala och psykologiska miljön (miljöpedagogik).

(En på icke-vetenskaplig grund vilande pedagogik som ibland kallas "miljöpedagogik" är Waldorf-skolornas; de bygger ytterst på antroposofernas natur/mystik/religiösa uppfattningar; detta nämnt för att förebygga missuppfattning av vad som menas med vetenskapligt framforskad kultur- och social- politiskt tydliggjord miljöpedagogik. Se utförligare om detta i Tidsfasetter IV. sid. 46ff.)

Sedan 1960-talet har miljöbegreppets plats inom den beteendevetenskapliga sfären kommit alltmer i skymundan för dess roll i det som nu med självklarhet kallas "miljödebatten".

Ekologiskt baserad samhällskritik har vanligen räknat med miljön som en yttersta bestämmande instans för kulturens och ekonomins möjligheter.

EKOLOGISK EKONOMI

För att påverka enskilda beslutfattares teknikval måste styrmedel användas, och deras utformning är ett centralt område.

I Sverige har huvudsakligen direkt reglering i form av koncessioner och gränsvärden använts (miljörätt). Miljöekonomer förespråkar emellertid

som regel mera marknadskonforma instrument såsom miljöskatter, avgifter, panter och överlåtelsebara utsläppsrätter (man talar i detta stycke ibland om begreppet marknadsmislyckande)

MILJÖETIK

Redan i antiken fanns föreställningen att människan bör leva i enlighet med naturen. Renodlat biocentriskt tänkande är emellertid sällsynt före 1900-talet, men inslag härav förekommer exempelvis hos Henry David Thoreau som kallade sig "mystiker, trancendentalist och därtill naturfilosof" (1817-1862), som också erkänner sin respekt för den förkristna natursynen hos Amerikas urbefolkning.

Miljöetiken är under detta namn ett sent fenomen (texter finns från tidigt 1970-tal). Sin stora betydelse har den fått genom efterkrigstidens miljödebatt.

En viktig inspiratör blev den amerikanske ekologen Aldo Leopold, vars bok "A Sand County Almanac" (1949) med sin biocentriska vildmarksdyrkan blev en bästsäljare och ett manifest för 1960- och 70-talens miljørörelse i USA.

Till de mer framträdande på området hör även ekosofins förgrundsgestalt, norrmannen Arne Næss, som i Spinozas efterföljd särskilt betonat alla levande varelsers rätt till självförverkligande och därmed att överleva.

ALTERNATIV TEKNIK

uttryck som vanligen avser alternativ till den teknik som utgår från traditionella lönsamhetskrav.

Alternativ teknik eftersträvar att vara t.ex. ekologiskt eller samhälleligt mer hänsynstagande än annan teknik. Mer allmänt kan den alternativa tekniken sägas bygga på föreställningen att ett medvetet val av en viss teknik kan användas för att åstadkomma en önskvärd förändring av samhällsutvecklingen.

Uttrycket alternativ teknik föregicks av termen "intermediär" (mellanliggande) eller "ändamålsenlig teknik", som tillkom i början av 1960-talet för att beteckna den teknik som tänktes vara lämpad för att skapa utveckling i tredje världen. Genom att vara enkel, arbetsintensiv,

småskalig, kapitalsnål och miljövänlig skulle den intermediära tekniken motsvara behov och resurser i fattiga samhällen.

Vid slutet av 1960-talet och början av 1970-talet växte i många industriländer kritiken mot miljöförstöring, slöseri med naturresurser och dålig social miljö.

Kritiken riktades inte enbart mot ekonomiska och politiska faktorer utan även mer direkt mot den teknik som uppfattades som ursprunget till problemen.

Tekniken framställdes inte längre som en neutral faktor i samhällsförändringen utan som något med bestämda sociala och politiska konsekvenser. Ett storskaligt energiförsörjningssystem, baserat på t.ex. kärnkraft, kunde sålunda beskrivas som något som förutsatte ett samhälle med centraliserat ekonomiskt och politiskt beslutsfattande samt en omfattande kontroll av medborgarna.

Valet av teknik blir med andra ord också ett val av samhällsalternativ. Den som önskar förändra samhället i en viss riktning måste därför söka de tekniska alternativ som gör detta möjligt.

De värden som enligt anhängarna av alternativ teknik bör styra den tekniska utvecklingen kan karakteriseras med begrepp som "småskalighet", "decentralisering", "ekologisk hänsyn", "sam-verkan med naturen" och "låg energi- och naturresursförbrukning".

Som exempel på alternativ teknik kan nämnas mindre vindkrafts- och solenergianläggningar, vilka tänks kunna minska beroendet av kol, olja och kärnkraft.

Idén om en alternativ teknik, som är svår att skilja från andra alternativföreställningar, t. ex. "alternativ produktion" eller "alternativ energi", har haft betydelse för en ökad medvetenhet om teknikens roll i industrisamhället.

Den har dock en alltför allmän och oklar innebörd för att få någon större praktisk betydelse; den får olika innehåll beroende på av vem och med vilka värderingar "alternativet" beskrivs.

Begreppet alternativ teknik utan preciseringar tycks också ha fått mindre betydelse i samhällsdebatten

ETT ANNAT ALTERNATIV EN ANNAN RÖRELSE:

HACKERKULTUREN

Hacker (eng., till hack '(vanligen skickligt) konstruera eller modifiera ett datorprogram'), hackare (hackers), ett ord med ursprung i amerikansk studentjargong (där ett hack innebar en smart lösning på ett problem) och en betydelse som varierar från 1) hängiven och skicklig datatekniker, via 2) person som använder sina kunskaper till att bryta sig in i datorsystem, till 3) programmerare som arbetar oprofessionellt och osystematiskt.

Hackerkulturen föddes vid AI-laboratoriet vid Massachusetts Institute of Technology i USA under 1960-talet.

Hackern var inte bara en skicklig programmerare utan ofta också en visionär som såg datatekniken som ett vapen i ett antiauktoritärt uppror och tillskrev den en stor samhällsomdanande potential.

Datorn blev centrum i tillvaron. MIT-professorn Joseph Weizenbaum såg t.o.m. likheter mellan hackern och Dostojevskis spelare.

Hackerkulturens bidrag till den tekniska utvecklingen är dock ovedersägliga: ur den kom t.ex. det sena 1970-talets persondatorrevolution.

I ideologin ingick att programvara inte skulle vara enskild egendom utan vara fritt tillgänglig och utvecklas gemensamt av användarna.

Att ta sig förbi datorsystemens säkerhetskontroller rättfärdigade man med att dessa hindrade fri tillgång till datorkraft, alternativt att intrången påvisade sårbarheten och bidrog till kunskapsutvecklingen.

Med dagens breda användning av datorsystem och med de ekonomiska intressen som är kopplade till dem har hackern som systemknäckare fått stor uppmärksamhet och därmed har ordet oftast använts som synonym databrottsling.

MAJ 1997

I Internetworld, nr. 4, maj, 1997, skriver Christer Sturmark, IT-konsult, IT-debatör, ledamot i den svenska regeringens IT-kommision, under rubriken: "Vem behöver surfa i framtiden?"

"Det började med en stackars advokat som skickade ut kommersiella erbjudanden via e-post. Den gången var inte cybermedborgarna nådiga. De slog tillbaka, hårt och skoningslöst: advokatens elektroniska postlåda fylldes med "flamemails" och "junkmail". Advokaten blev tvungen att stänga av sitt internetabonnemang.

På dentiden gällde fortfarande den anarkistiska kulturen på Nätet. Informationen skulle vara fri, ofiltrerad och framförallt icke-kommersiell. Nätet kunde erbjuda kommersiell information, men bara om surfaren själv aktivt sökte upp den.

Det var (ganska) okej att som företagare presentera information om den egna verksamheten på en hemsida.

Cybermedborgarna kunde själva välja att surfa dit och ta del av kommersiell information, eller låta bli.

Nu är tiden en annan. Internet går från "pull information" till "push information". Snart kommer vi att bli uppsökta av information från Internet istället för att vi själva söker efter den.

Nätet blir en aktiv del i informationsutbytet. Visserligen måste vi själva en gång välja vilka informationskanaler vi vill ta del av men sen sköter det sig själv. En bil kommer körandes över vår bildskärm när vi sitter och jobbar med en budgetkalkyl. Klickar vi på den hamnar vi mitt i en billansering på Internet.

Vår skärmsläckare är kontrollerad av Nätet. När vi inte har rört datorn på några minuter börjar nyhetsrubriker passera förbi på skärmen. Klickar vi på en får vi hela storyn från någon nyhetskanal.

När jag spelar schack med en okänd cybermedborgare dyker det plötsligt upp ett meddelande på skärmen från min kompis i New York. Hon har installerat ICQ (I seek You) i sin dator, ett program som bevakar när någon av hennes cybervänner loggar in på Nätet. Hon har således

automatiskt fått ett meddelande om att jag sitter vid min dator och skickar ett meddelande till mig. Så är det i dag.

Om ett par år kommer jag att kunna promenera i Kungsträdgården och på min bärbara digitala assistent med inbyggd telefon kommer ett meddelande att två av mina kompisar befinner sig inom ett avstånd av 150 meter från den plats jag befinner mig. Ifall jag vill morsa på dem.

Internet förvandlas snabbt till en aktiv informationskanal.

Webbläsaren försvinner och integreras i datorns gränssnitt.

Nätet blir en del av operativsystemet och jag behöver inte längre hålla mig inom ett visst programfönster för att ta del av informationen. Gränsen mellan min egen hårddisk och Internet suddas ut och abstraheras bort.

Vad innebär allt detta? Bland annat att jag inte längre själv behöver söka informationen på Nätet, den levereras till mig, till min dator, i exakt det format jag vill ha den. Ännu en gång blir jag en passiv mediakonsument.

Drömmen om att Internet skulle aktivera, inspirera och transformera oss från passiva TV-tittande informations-konsumenter kom på skam.

Om några år sitter vi kanske framför våra Internetuppkopplade datorer och stirrar in i skärmen på nyhetskanaler, musikkanaler och riktade marknadsföringstricks.

Man trodde att Internet skulle locka oss ifrån dumburken, men det blev bara en annan dumburk."

Christer Sturmark avslutar sin krönika med ett Noam Chomsky-citat:

"Media och propaganda är demokratiernas motsvarighet till diktaturens våldshandlingar".

OM MIN ANALYS AV ÅRET 1969

Grundelementen för alla dessa faktorer för framtiden fanns under 1969, de var fullt synliga i dess olika fragment och delar men de var ännu inte

sammansatta till något bestämt eller satta i rörelse i någon bestämd riktning - de fanns där helt enkelt - i "tiden" - dess existens var tiden!

Det gällde 1969 - då som nu - att vara medvetet medverkande och ställningstagande i ett här-och-nu - med andra ord att vara en del av det brusande nuet för att försöka forma det - och framtiden: att forma ett kontinuerligt hållbart ständigt nytt i morgon.

Denna fragmentariska förklaringsmodell av året 1969, och händelser i det sammanhang som var mitt, har visat sig användbar som instrument och jag har använt mig av dess form fram till detta - mitt just-nu-skrivande.

Som konstnär i synnerhet under tiden - från då till nu - och i det som inträffar - det som händer just-nu - har analysen av idéreflexerna av vad som förekom under 1969 gett mig översiktlighet, och som jag ser det rimlig bakgrund och tänkbara förklaringar av (de ibland för många till synes besynnerliga) nuets händelser 1997.

PERSONREGISTER

Personregister för Tidsfasetter I-IV
finns samlat i Tidsfasetter V. Appendix.

Bokstaven f efter sidanvisningen hänvisar till följande sida,
ff till flera följande sidor.

Abenius, Folke 79
Acker, Katy 195
Adelsson, Flemming 126
"Adolphe" 132
Adorno, Theodor 191
Adzak 115
Alfredsson, Hans 81f
Amdal, Jørgen 23
Anderberg, Adolf 7
Andersen, Eric 79, 83
Anger, Kenneth 196
Aristoteles 22
Arman 115
Arnoldi, Peer 66
Artmann, Hans Carl 32
Arvidsson, Mats 86, 110
Attlee, Clement 182

Bæklund, Rachel 93
Beatles 137, 153
Beck, Julian 154
"Bengt-Åke" 36f
Berger, Anita 33
Bergmark, Torsten 101
Bernadotte, Sigvard 135
Berntsson, Åsa 156
Berthelsen, Maud 146ff
Bertoft, Kerstin 33
Bjerke, "100%" Birgitta 143

Bjørn, Acton 135
 Blomqvist, Tina 33
 Bodin, Lise 90
 Boe, Kristine 120, 122
 Bolin, Kjell 130
 Bonnén, Peter 66, 86
 Börtz, Sven 100
 Borum, Poul 66
 Brakhage, Stan 196
 Breads 113
 Bró 115
 Broman, Sten 79, 80ff
 Brown, Earl 78
 Brown, Rita Mae 195
 Buch, Georg 184
 Bucht, Gunnar 85
 Bukowski, Charles 195
 Burroughs, William S. 155, 195
 Bussotti, Sylvano 78
 "Bzzz" 49

Cage, John 16, 52, 78
 Cardin, Pierre 115f
 Carlsen, L. 107f, 110
 Cash, Johnny 143
 Cassavetes, John 196
 Cezanne, Paul 13
 Chamberlain, Neville 164f
 Chaplin, Charles (Charlie) 81f
 Chi Min, Ho 189
 Chiari, Guiseppe 78
 Chomsky, Noam 204
 Churchill, Winston 169f, 177ff
 Claesson, Ingvar 126
 Clert, Iris I, 115f, 118, 157
 Cohn-Bendit, Daniel 157
 Colbrook, Margareth 142
 Colombo, Joe 148
 Cornell, Jonas 48

Corso, Gregoro 195
Curzon, Georg, Lord Curzon 181

Daladier, Édouard 165
Davidson, Steve 127f
de Gaulle, Charles 168f,178
Delany, Samuel R. 195
Dewey, Ken 24
Dihn Diêm, Ngô 189
Dior, Christian 143
Dirckinck-Holmfeld, Gregers 108
Ditte Maria 121
Duchamp, Marcel 12, 14, 16, 118
Dutchke, Rudi 157
Duvå, Viggo 54
Dylan, Bob 143

Edwards, Folke 100f, 119, 123f,126
Eggeling, Viking I
Eisenhower, Dwiht D. 170
Ekelund, Per 42, 59f
Ekener, Bo 58
Elander, Knut 43
Elisabeth (modell Kulturen) 114
Enmark, Loka 48
Eriksson, Elis 16
Eyben, Finn von 90

Fahlström, Öyvind 101
Falkersby, Finn 77
Feraud, Louis 139, 143
Ferneman, Hans 101f
Ferrari, Umberto 148
Foerster, Svante 48f
Fonssagrieves, Mia 139
Fontana 115
Forsberg, Bengt 48
Frankenstein 153
Freddie, Vilhelm 105, 107

Freud, Sigmund 191
Fristedt, Sten 74, 94
Frithioff-Johansen, 88
Fylkesson, Eric 195

Garthon, Per 198
"General Bór" se Komorowski 168
Ginsberg, Allen 195
Gonks 113
Gorbatjov, Michail 184
Gordon, Dexter 48, 53
Grøndahl, Eric 108
Grytnäs, Barbro 130
Guevara, Che 119
Günther, Christian 172

Hacker, Marilyn 195
Haikola, Ritva 142
Halifax, Edward Wood, Lord Halifax 164
Hallin, Ove 129
Handberg, Gun 33, 47
Hansson, Göran 25
Hansson, Per Albin 172
Harder, Uffe 66
Heijkenskjöld, Annika 130
Hein, Piet 149ff
Heintz, Kerstin 95, 97
Herman-Hansen, Olav 86
Higgins, Dick 78
Himpel, Alexander 32
Hirohito II 171
Hitler, Adolf 82, 93, 161ff,170
Hj:son Falk, Erland 29
Hodell, Åke 66
Högestätt, Eje 32, 35, 37
Holst, Agda 96
Holten, Ragnar von 16
Horkheimer, Max 191
Hülphers, Torsten 21

Hultén, Erik och Yvonne 156
Hvidberg, Knud 66f

Ichiyonagi, Toshi 78
Il Sung, Kim 186

Jan (medhjälpare) 106
Jansson, Henrik 79
Jensen, Rudy 55, 57
Jensen, Søren Georg 122
Jeppsson, Ingemar 115
Johannesson, Sture 18, 127, 134
Johnson, Lyndon B. 189f
Johnsson Sweeney, James 12
Johnsson, Bo 68f
Jonzon, Rune 62
Jørgensen, Wassard 107f,110

Kai-shek, Chiang 172, 179
Kaprow, Allan 81
Kesey, Ken 195
Keynes, John Maynard 179
Khan, Emanuelle 95
Khan, Quassar 95
Kjellberg, Keddy 82
Kjellman, Lars 72
Klee, Paul 16
Klein, Yves 115
Kling, Herman 27
Knudsen, K. Bjørn 121
Komorowski, Tadeusz 168,
Köpcke, Arthur 66, 79, 83
Kristensen, Julius 121
Kronkvist, Rolf 18, 28
Kronkvist, Siviä 28
Krook, S. 61, 65, 72
Kumbel (Kumbel Kumbell) 150
Kupferberg 127

Lovén, Arne 26, 28
Larsen, Gunnar 104, 142
Larsson, Algot 74f
Larsson, Elvin 16
Larsson, Erik 33
Larsson, Janerik 48, 65
Larsson, Wiliam 87
Leeb-Lundberg, Bengt 72
Leonardi, Cesare 147
Leopold, Aldo 200
Leopold, Christer 41, 66
Lind, Pi 66
Linde, Ulf 16
Lindelöf 25
Lindquist, Olle 50
Lindqvist, Gösta 16, 75
Lindström, Märtha 114f
Linse (Adv.firm.Linse & Wigin) 68

MacArthur, Douglas 186f
Magistretti, Vico 145
Mairowitz, David 128, 144, 153, 156
Malina, Judith 154
Malmström, Krister 41f
Manning, Jimmie 156
Mansfeld-Giese 121f
Marcuse, Herbert 191
Margarethe I. drottning 23
Marinovitz, Alexandra 108
Mathiesen, professrinde Oscar 118
Mathsson, Bruno 151
Matisse, Henri 13
Mekas, Jonas 196
MODerationS 33, 36
Mods 36
Molotov (urspr. Skrjabin), Vjatjeslav 177f,181
Montesquieu, Charles-Louis de Secondat, 199
Moorman, Charlotte 78ff, 82ff
Morrison, Jim 155

Moulin, Jean 168
Munk, Svend 107, 118f
Mussolini, Benito 163ff, 169

Næss, Arne 200
Nanne-Bråhammar, Marianne 7
Nash, Jørgen, 21,
"nattöversköterskan" 25
Nelson, Cecilia 75
Nestius, Hans 48f
Nielsen (på Dianavej) 106
Nilsson, Bertil 97
Nilzén, Sören 33
Nixon, Richard 190
Nordström, Sixten 79
Norén, Lars 195
Nybo Andersen, Bent 153

Ohrlander, Gunnar 195
Olausson, Rune 48
Ollén, Christina 48
Ono, Yoko 79
Ottosson, Otto R. 53f

Paik, Nam June 78f, 82ff
Palm, Lars 38
Palme, Olof 133
Passer, Dirch 113
Passer, Hanne 113f
Penn, Irving 139
Pennebaker, Don Allan 196
Permild (& Rosengreen) 134
Pernevi, Palle 27
Persson, Anna Greta 97
Persson, Eric Sigfrid 19
Pesce, Gaetemo 146f
Petersen, K. Helweg 122
Pettersson, Jan 65
"PGP" 51

Philippe, Jean-Loupe 40
 Picabia, Francis 13
 Polanski, Roman 134
 Polfeldt, Ingegerd 94, 96f

 Rabanne, Paco 95, 115
 Rainy Day Women 97
 Ramel, Povel 81f
 Rasmussen, Jørgen 152
 Ravn 146
 Reagan, Ronald 184
 Reutersvärd, Oscar 126
 Reznikov, Hanon 154
 Rhee, Syngman 186
 Ribbentrop, Joachim von 181
 Ridgway, Matthew 186
 "Robin" 50
 "Röde Danny" se Cohn-Bendit 157
 Rolling Stones 153
 Romare, Kristian 7, 109
 Rooke, Joakim 33, 36
 Rooke, Tetz 33, 36
 Roosevelt, Franklin D. 167, 170, 177ff
 Rubello, David J. 104f
 Rühlander, Hans Chr. 121f
 Runnqvist, Jan 101

 "S.O.L." 51
 Saint Phalle, Niki de 103
 Saint-Saëns, Camille 78f
 Salani, Alberto 43
 Sandberg, Mogens 77f
 Sandblom, Philip 65
 Schiøtz, Aksel 67
 Schmidt, Torben 133
 Schöffer, Nicolas 135f, 143
 Schönberg, Stig Gustav 84f
 "Sebastian" 104
 Sjöwall, Maj 18, 26, 28

Sørensen, Jens 122
Sperling, Jørgen 87, 90, 104, 145f,148
Spies, Simon 96
Spinoza, Baruch 200
St.Leger Joynes Jr., Monty 26
Stalin, Josef 162f,165, 171, 175, 177ff
Steen, Vagn 66
Stevenson 115
Stockhausen, Karlheinz 78
Strandgaard, Birte 87, 90, 103, 131
Sturmark, Christer 203f
Svanberg, Max Valter 16
Svedbom, Vilhelm 33
Svensson, Janne 41
Svensson, Pelle 18, 28
Svensson-Ståhl, Marianne 28

Takis 115
Tchicai, John 90
"TeiP" 44
Thiel, Vicky 139
Tholsted, Marianne 129
Thoreau, Henry David 200
Thorén, Ulf 49
Thörn, Thure 16, 21, 156
Thorsen, Jens Jørgen 21, 66, 76, 86, 105
Thulin, Sonja 132
Thygesen, Erik 126
Tinguely, Jean 115
Tito (eg. Josip Broz) 168
Torres, Ruben 95, 113, 142
Trägårdh, Göta 130
Truman, Harry S. 171, 182, 185f
Tunander, Ingemar 156
Twiggy 123

Ultvedt, P.O. 16
"Ulv" 49

Vanderbeek, Stan 196
Varése, Edgar 78
Vidal, Marianne 95, 99
Viest, Rudolf 168
Vostell, Wolf 78
Wahlöö, Per 18, 21f, 26, 28
Wahlström, Görel 57
Wahlström, Ritva 130
Warhol, Andy 196
Weiss, Peter 196
Weizenbaum, Joseph 202
Wemmel, Monica 33
Werner, Lars (Lasse) 41, 43
Wessel, Chris 119
Westmoreland, William 190
White, Harry 180
Widerberg, Bertil 36
Wilde, Oscar 139
Wilhelm II 169
Willeneuve, Justin de 123
Willmann, Preben 122
Wilson, Woodrow 159
Winther, Richardt 122
Wolff, Mini 54
Wulf, Helge 16

Zellman, Tollie 96
Zweigbergk, Eva von 132

Åby, Lars 26
Åstrand, Hans 79, 84